

HET BOEK DE PREDIKER.

Het Boek der H. Schrift, in het Hebreeuws genaamd, Kohèleth, in de Septuaginta, Ekklesiastes en insgelijks aldus in de Vulgata geheten, is wat zijn inhoud aangaat van Salomo, den zoon van David, gedreven door den H. Geest, vervaardigd hoogstwaarschijnlijk in zijn ouderdom, en wat zijn tegenwoordigen vorm betreft, ons door de bijzondere Voorzienigheid Gods overgeleverd door een der Godsmannen uit de dagen van Ezra of Nehemia, in de tijden na de Ballingschap uit Babel.

Dit laatste is duidelijk uit de vele woordvormen, die aan het Aramees zijn ontleend

Het Boek zelf sluit zich aan de Spreuken aan. Alleen geeft het niet zozeer Spreuken als wel ontwikkelt het meer gedachten en waarheden in een dusgenaamden poëtisch-rhetorischen vorm.

Het laat zich verdelen in vier delen, naar de vier redenen, waarin de waarheden worden voorgedragen gevolgd door een toepassing op het gehele Boek.

Het eerste deel (Hoofdstuk 1 en 2), of de eerste rede behandelt zowel de ijdelheid als de nietigheid, beide van de theoretische en de praktische wijsheid des mensen.

Het tweede deel (Hoofdstuk 3-5), of de tweede rede tekent de diepe afhankelijkheid van den mens tegenover het Goddelijk bestuur der wereld, en de roeping van den mens, om bij al het goede dat hij geniet, zijn vertrouwen te stellen op den Heere en op diens Hoger bestuur.

Het derde deel (Hoofdstuk 6-8: 15), of de derde rede wijst op het verderfelijke van te jagen naar rijkdom, en wijst op de echte wijsheid en den weg daartoe.

Het vierde deel (Hoofdstuk 8: 16-12: 7), of de vierde rede, behandelt de verschillende wanverhoudingen, die het oog van den kortzichtigen mens meent te ontdekken, en legt daarop bloot, hoe alleen het ware levensgenot wordt genoten in wat God behaagt.

Het slot (Hoofdstuk 12: 8-14), vat zamen in korte trekken het grote doel van het gegeven onderwijs.

HOOFDSTUK 1.

DE MENS IS MET ZIJNE AARDSE WIJSHEID NIET GELUKKIG, MAAR ENKEL IJDELHEID.

1. De woorden van den prediker 1), den zoon van David, den koning te Jeruzalem.

1) Alle andere voortbrengselen van Salomo dragen zijnen gewonen naam, zo als de Spreuken, welker opschrift luidt: Spreuken van Salomo, den zoon van David, den koning van Israël; verder het Hooglied, Psalm 72 en Psalm 127, zo als het dan ook natuurlijk is, dat hij, die zich als den vervaardiger wil laten gelden genen anderen naam noemt, dan dien, onder welken hij reeds bekend is. Het raadselachtige, het zich verborgen houden, zou daar weinig te pas komen. Als nu Salomo hier Kohèleth, d.i. Prediker genoemd wordt, dan wijst de vervaardiger niet onduidelijk daarop, dat, waar hij als schrijver van het Boek aangevoerd wordt, hij slechts als vertegenwoordiger der wijsheid in aanmerking komt. De naam, die eigenlijk geen persoonsnaam is, duidt daarop, dat de persoon, aan wien hij gegeven wordt, tot de poëzie en niet tot de werkelijkheid behoort..

Het Boek spreekt niet alleen van de vergankelijkheid van al het aardse, noch op abstracte wijze, zo als de schrijvers van het latere antieke heidendom, noch op concrete wijze, zo als in de Psalmen, Job en de Spreuken, zodat Gods eeuwig blijvende daden tegenover zuiver aardse, zondige en daarom nietige dingen en werken zouden moeten gesteld worden. De Prediker spreekt veeleer van de ijdelheid en vergankelijkheid ook van die dingen en daden, welke volbracht zouden mogen zijn en nog ondernomen worden met betrekking tot algemene resultaten voor het rijk Gods op aarde, of met betrekking tot het wereldbestuur; die alzo volvoerd konden zijn, of ondernomen mochten worden ook door dienaars van den levenden God, ook door hen, die Gods gebod gehoorzamen en wijs zijn in God. Ook deze dingen en werken, ook deze bemoeiingen van zulke personen, zegt de Prediker, zijn ijdel en worden door den tijd vernietigd, en het is spoedig alles weer, zoals het te voren was. Daarom-zo luiden nu de praktische regelen van den Prediker, moet men wel is waar, om Zijns zelfs wil Gods gebod houden, naar wijsheid streven en de wijsheid beoefenen in den levenskring, waarin men geplaatst is, gelijk men omgekeerd de zonde mijden en de dwaasheid ontvlieden moet, omdat men ter wille van zijn eigen persoon de verantwoording voor Gods gericht niet zal ontgaan; maar men moet niet hopen, dat men met dat al buiten den kring zijner persoonlijkheid iets zou kunnen bereiken, derhalve moet men zich niet door een te vergeefs hopen op onmogelijkheden, zo als b.v. op ene duurzame en algemene in het tegenwoordige voor ons bereikbare zegepraal der gerechtigheid, het leven moeilijk maken en de bovendien geringe mogelijkheid, om in den beperkten kring van het kortstondige eigen leven nog iets te doen, niet geringer maken, of zich die zelfs geheel benemen..

Na deze volstrekt noodzakelijke uiteenzetting der hoofdgedachten en gezichtspunten, waaruit het Boek moet beschouwd worden, kunnen wij meer tot de bijzondere delen overgaan. De Prediker zet zijn onderwerp over de nietigheid van alle menselijke betrekkingen, en elk menselijk streven in 4 redenen van ongeveer gelijke lengte uiteen. Hij ontwikkelt deze gedachten trapsgewijze en verspreidt er van alle zijden een helder licht over; terwijl hij

eigenlijke zedespreuken afwisselt door langere of kortere schilderijen van toestanden, verhalen tot lering en voorbeeld, opmerkingen over doorleefde toestanden, en beschouwingen over meer of min belangrijke waarheden, waarbij hij zich nu eens van het dichtsterk proza, dan weer van den gebonden stijl bedient, maar overal ene hoge vlucht aan zijne gedachten geeft en ene verhevene taal bezigt.

2.

A. De eerste rede vormt de inleiding tot het geheel, en omvat de beide eerste hoofdstukken. Daarin verklaart de dichter vooreerst zijne hoofdgedachte over de ijdelheid van alle dingen buiten God, en spreekt daarna, als eigen levenservaring in een kort maar zeer ernstig overzicht uit, wat hij aan het einde van zijn leven over zijne verschillende bemoeiingen te zeggen heeft. De voordracht is hier het meest roerend, deels omdat deze rede al dadelijk alles zo mogelijk tracht uit te putten, deels omdat men als het ware getuige gemaakt wordt van de diepe smart des redenaars bij den terugblik op zijn ganse leven, en op al zijne bemoeiingen en teleurstellingen.

I. Vs. 2-18. Terwijl de Prediker in het volgende aanwijzen wil, hoe alle menselijke wijsheid nietig is en onvermogen om iets in den gewonen loop der dingen te veranderen en een duurzaam geluk te verschaffen, toont hij vooreerst aan, hoe de menselijke wijsheid, welke alleen naar de kennis van de dingen dezer aarde uitgaat, ijdel is. Hij begint met de hoofdgedachte zijner eerste rede op te geven, waarin over de volslagen ijdelheid der menselijke dingen, en de onmogelijkheid, om iets blijvends tot stand te brengen gesproken wordt (vs. 2-3); dan toont hij aan, hoe reeds de beschouwing van het voortdurend ontstaan en vergaan van de geslachten der mensen, van den gestadigen cirkelloop in de natuur, zo als dit bij de zon, den wind en het water het geval is tot de overtuiging moet brengen, dat de menselijke kennis van de natuurlijke dingen zeer nietig is (vs. 4-7); daarna ontwikkelt hij de gedachte, dat deze natuurlijke dingen, die zich aan de menselijke kennis aanbieden, noch het oog, noch het oor kunnen verzadigen of bevredigen, evenmin als de gebeurtenissen in de geschiedenis der mensheid, die elkaar met rusteloze snelheid en eindeloze herhaling verdringen in waarheid nieuwe kennis aanbrengen, of ook slechts aanmoedigen kunnen, om het verledene in het geheugen te bewaren (vs. 8-11); maar het menselijk weten en kunnen is ook in zich zelf ijdel, want alles wat een mens zou kunnen ondernemen, of na veel inspanning bereiken, is ijdel en te vergeefs en brengt geen blijvend nut aan (vs. 12-15); zo is zelfs die wijsheid der mensen, welke degelijke, bepaalde kennis tracht te verkrijgen, ijdel en brengt niets duurzaam tot stand, maar bereidt, naar mate zij groter wordt, slechts te meer smart en misnoedigheid (vs. 16-18).

2. Ijdelheid der ijdelheden, zegt op grond van langdurige ervaring en van een rijp nadenken over de droevige toestanden van zijn tijd, de bovengenoemde Prediker, die uit kracht van de plaats, die hij op de wereld innam en van zijn groot verstand meer dan enig ander geroepen was, dit aan de navolgende geslachten te verkondigen; ijdelheid der ijdelheden, a) het is al ijdelheid, vergankelijk en daarom zonder waarde, wat op de wereld bestaat, geschiedt en met inspanning van krachten verkregen wordt.

a) Psalm 62: 10; 144: 4

Het voor ijdelheid gebruikte woord "hebel" betekent oorspronkelijk "adem" en komt overeen met het later dikwijls voorkomende jagen naar wind. Het duidt het zo snel mogelijk voorbijgaan aan, dat geen spoor achterlaat. Gelijk ene zeepbel, met haren schonen vorm en schitterende kleuren uiteenspat en verdwijnt, zo ontglipt den zinnelijken mens hetgeen geschied is, ondanks alle inspanning, en vergaat. Zijne wijsheid eindigt, zo als ons Boek aanwijzen zal in klachten, wanhoop en versagen, wanneer zij zich niet aan de geboden der goddelijke wijsheid onderwerpt en aan hare beloften zich vastklemt. Ook de wereld is vol klachten over de vergankelijkheid en vluchtigheid van al het aardse." Maar zij wil het niet weten, waardoor zij uit den toestand, van welken God in den beginne zei, dat het alles zeer goed was, tot deze ijdelheid gekomen is. Wij weten, dat de zonde dood en verderf in de natuur en de mensheid te weeg gebracht heeft; daarom is dan ook elke klacht, die niet met bewustzijn van eigene schuld gepaard gaat, ongepast en niets anders dan ene beschuldiging tegen God. -Het is van groot belang, dat deze toestand van al het aardse, zo als die op zo treffende wijze in liederen; "Ach, hoe nietig, ach, hoe vluchtig" (door Michel Frank) en: "Ach, wat is toch onze tijd" (door J. Gigas) geschilderd wordt, voor den mens tot volle bewustzijn komt, opdat hij de ellende niet met zijne ijdele droombeelden vergulde. Slechts op die wijze kan de ijdelheid, waaraan wij ten prooi geworden zijn, hare rechte werking doen en hare zending vervullen, die gene andere is, dan dat wij er door gedrongen worden, tot dien God de toevlucht te nemen, dien wij verlaten hebben, opdat het: "Slechts Gij, Heer, blijft voor mij hetgeen Gij zijt, op U vertrouw ik," met volle waarheid gezegd zou kunnen worden. Het hoofddoel van het buitengewone lijden, dat God den zijnen en de gehele gemeente opgelegd heeft, is dit, dat Hij hen tot volkomen bewustzijn van de nietigheid van al het aardse wil brengen. Het valt den mens echter moeilijk deze les te leren. Over het algemeen kan hij zich niet gemakkelijk in die nietigheid van het aardse schikken, hij meent spoedig, dat hem een bijzonder hard lot ten deel is gevallen, en spant al zijne krachten in, om aan dezen exceptionelen toestand een einde te maken. Kan hij dit doel niet bereiken, zo vervalt hij tot wanhoop..

IJdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid, behalve God lief te hebben en Hem alleen te dienen. IJdelheid is het, naar vergankelijken rijkdom te jagen, en daarop zijn vertrouwen te stellen. IJdelheid is het ook, om naar ereplaatsen te streven, en zich hoog in de maatschappij te verheffen. IJdelheid is het den vleselijken lust op te volgen en datgene te begeren, wat daarna in ons moet gestraft worden. IJdelheid is het, een lang leven te wensen en zich om een waarlijk goed leven te weinig te bekommeren. IJdelheid is het, alleen voor het tegenwoordige leven te zorgen, en het toekomstige te vergeten. IJdelheid is het, datgene lief te hebben, wat zo snel voorbijgaat, en zich niet daarheen te spoeden, waar ene eeuwige vreugde gesmaakt wordt.

3. Om nu in de eerste plaats den inhoud zijner beschouwingen en volgende ophelderingen kortelijk zamen te vatten, zegt de Prediker: Wat

a) voordeel heeft de mens, die naar het ware geluk dorst en onophoudelijk er naar streeft, om het deelachtig te worden, van al zijnen arbeid, dien hij arbeidt onder de zon; kan hij ook ene

blijvende, goede uitkomst verkrijgen, die hem hoop zou kunnen geven, dat een betere toestand op aarde daardoor zou geboren worden?

a) Prediker 2: 22; 3: 9.

Die doorgedrongen is tot de kennis van het wezen dezer wereld krijgt enen zeldzamen, tragisch-komischen indruk door de waarneming van het jagen en woelen der mensen, die elkaar den buit afhandig zoeken te maken. Het resultaat is ten slotte even nietig, als dat aan het gewemel in een mierenhoop. En dan die pralende woorden van vooruitgang, beschaving, verlichting. Een commentaar op ons vers bezitten wij in het heerlijk lied van A. Gryphius: "De heerlijkheid der aarde moet tot stof en as worden enz.," terwijl hij in vs. 4, 5 en 10 het uitspreekt, hoe alles zal vergaan, wat met moeite en vlijt en in het zweet des aangezichts verworven is. Wat mensen hier bezitten, kan voor den dood niet beschermen; het ontzinkt ons allen bij den dood. Is er een genot, dat niet door een innerlijk gevoel van smart vergald wordt? Waarmee pralen wij toch? Welke eer verandert niet in smaad en hoon? Laat dan varen de wereld met hare eer, alle vrees, alle ijdele hoop en gunst van mensen, en hang den Heere aan, die altijd Koning blijft en eeuwig zalig kan maken..

4. Het ene geslacht van mensen gaat, en het andere geslacht komt, even als de bladeren der bomen telken jare afvallen, waarvoor andere in het volgende voorjaar weer uitspruiten a) maar de aarde, over welke volgens Genesis 3: 17-19 de vloek uitgesproken is, waarop men daarom geen waar geluk verwerven kan, staat in der eeuwigheid, als een tranendal, ondanks al het streven der zondige mensheid, om er een paradijs van te maken.

a) Psalm 104: 5.

5. Ook rijst de zon dagelijks op, en de zon gaatdagelijks weer onder, en zij hijgt als het ware naar hare plaats (Psalm 19: 6), waar zij oprees; ook zij loopt even als de geslachten der mensen rusteloos in enen cirkel rond.

6. Zij, 1) of hij, de wind gaat naar het zuiden, en zij, of hij, de wind gaat om naar het noorden; de wind gaat steeds omgaande, en de wind keert weer tot zijne omgangen; ook hij beschrijft in zijne voortdurende afwisseling altijd dezelfde bogen, welker waarneming vermoeiing des ogen en des geestes is.

1) Beter is het te vertalen door hij en het op den wind te laten slaan, dewijl alleen de bewoners der keerringewesten, waarin Palestina niet ligt, de zon in het noorden en het zuiden zien kunnen gedurende den loop van het jaar.

De Prediker wil hier verder aanduiden, niet alleen dat er niets bestendigs is, maar ook, dat het oude altijd weer nieuw wordt, dat er niets geen nieuws is onder de zon.

Ook Luther vertaalt door hij.

7. Evenzo a) al de beken gaan in de zee, nochtans wordt de zee, ondanks de ontzaglijke massa's water, die zij opneemt, niet vol, zij blijft binnen de perken, die de Heere haar gesteld heeft; naar de plaats, waar de beken en rivieren heengaan, derwaarts gaande keren zij weer, 1) om dan den cirkelloop van voren aan te hervatten; want in den vorm van damp stijgen zij uit de zee op, vormen de wolken en keren als regen en sneeuw, tot de bronnen in het inwendige der aarde weer; ook dit is een beeld van het zich steeds vernieuwende, maar ook steeds tot het verderf wederkerende mensengeslacht.

a) Job 38: 8,9,10 en 11. Psalm 104: 9,10.

1) Dus is en blijft ook de mens, na alle moeite, welke hij neemt, om genoeg en geluk te vinden in het schepsel, slechts ter plaatse, waar hij was en is er steeds zo verre van verwijderd als toen hij er eerst naar begon te zoeken. Zijn geest is zo rusteloos in deszelfs nastrevingen, als de zon, de winden, de rivieren, maar nooit vergenoegd, nooit voldaan; hoe meer hij van de wereld heeft, hoe meer hij er van hebben wil.

8. Al deze dingen worden zo moede, 1) dat het niemand zou kunnen uitspreken 2); het oog wordt niet verzadigd met zien, het komt nooit aan een punt, waar het niets meer vinden zou, dat niet aan zulk ene voortdurende, onveranderlijk dezelfde blijvende afwisseling onderworpen zou zijn, en evenzo het oor wordt niet vervuld van horen; aldus is ook het woord eens mensen niet in staat, den gehelen, den geest afmattenden cirkelloop van de dingen dezer wereld te beschrijven (Spreuken 27: 20).

1) Dit moede is op te vatten in den zin rusteloos, zonder tot rust te komen, zich voortbewegend. De zon heeft geen rust, de wind niet, het water niet. Altijd weer gaat de zon op en onder en keert de wind zich van het noorden naar het zuiden, altijd door blijft het water vloeien. Zonder einde gaat alles rusteloos, voort. En dit deelt zich ook mede aan oor en oog. Gelijk er geen rust is in de onbezielde schepselen, zo ook geen rust in de bezielde. Van de ene onrust gaat het tot de andere.

Het oog staat in verband met het verstand, met het inzien, het oor met het willen.

2) De ellende en ijdelheid is op aarde groter dan men zeggen kan, en toch moet ik hiervan in dit Boek spreken.

9. Ook in de geschiedenis der mensheid openbaart zich dezelfde rusteloosheid, hetzelfde wederkeren van dezelfde dingen en toestanden; want a) hetgeen er geweest is, hetzelfde zal er zijn, en hetgeen er gedaan is, hetzelfde zal er gedaan worden; zodat er niets nieuws is onder de zon.

a) Prediker 3: 15.

Het bovenstaande betreft niet Gods werken, want God maakt en werkt altijd iets nieuws, slechts wij mensen en Adamskinderen werken en doen altijd hetzelfde. Onze voorvaderen hebben de dingen misbruikt, gelijk wij ze misbruiken. Door denzelfden hartstocht, waardoor

een Alexander beheerst werd, werd ook een Julius Cesar en worden nog keizers en koningen, gelijk ook wij beheerst..

De Schrijver wil aantonen, wat het kost de talloze aardse en menselijke illusies, waaraan de natuurlijke mens zich zo gaarne overgeeft, en waardoor hij het doel van het Goddelijk oordeel (Genesis 3) verijdt, met wortel en tak uit te roeien. De ijdelheid der aardse dingen kan ons alleen dan tot God voeren, wanneer zij door ons volkomen erkend wordt. Tegenover het "er is niets nieuws onder de zon," staat als een licht schijnende in de duisternis, het: "ziet Ik heb wat nieuws op de aarde geschapen" (Jer. 31: 22) en het: "ziet Ik schep nieuwe hemelen en ene nieuwe aarde; en de vorige, dingen zullen niet meer gedacht worden, en zullen in het hart niet opkomen." (Jes. 65: 17; 66: 22); verder: Matth 19: 28. 2 Petrus 3: 13 en Openb. 21: 1-5. Al deze plaatsen hebben de stilzwijgende voorwaarde tot grondslag, dat er niets nieuws onder de zon is. Zij gaan daar enkel van uit, dat de oude aarde ene plaats der ijdelheid is, dat alle op haar zelf steunende pogingen, om haar te veranderen, geheel te vergeefs zijn, dat ene waarachtige omkering niet van onderen, maar slechts van boven uit bewerkt kan worden, en vertroosten ons in de ellende, waarin wij verkeren met de verzekering, dat de omkering inderdaad volgen zal..

10. Is er ooit enig ding op deze aarde, waarvan men zou kunnen zeggen: Ziet dat, het is nieuw? 1) Nooit! want het is alrede geweest in de eeuwen, die vóór ons geweest zijn. 2)

1) Zo was het b.v. met het geluk ten tijde van Salomo, waarbij het verval op den achtergrond stond en het einde den noodkreet afperste: "Heere, ontferm U." en: "Ach, dat Gij den hemel scheurdet en nederdaaldet." Het blijft waarheid: "Hier is geen waar goed te vinden, wat de wereld heeft moet in een ogenblik verdwijnen.

2) Wat nieuw schijnt is er reeds geweest, maar in vergetelheid geraakt, want geslachten komen en geslachten vergaan en het een vergaat na het ander..

De nieuwe ontdekkingen en uitvindingen van deze en andere eeuwen kunnen ook niet voor nieuwigheden gehouden worden. Hoe veel hebben de ouden geweten, waarvan wij nu geen begrip altoos hebben, hoeveel kundigheden en kunsten, werktuigen en bestanddelen in velerlei wetenschappen zijn er verloren geraakt, van welke wij nog enige, maar duistere denkbeelden kunnen maken. Hoevele zijn er slechts wat meer beschaafd en verbeterd, die derhalve niet nieuw kunnen geheten worden, en al kunnen sommigen al niet goed recht nieuw heten, deze zijn er echter zo luttel in getal, dat de algemeenheid der stelling van den Prediker hierdoor niets van haar kracht verliest.

11. Er is gene gedachtenis van de voorgaande dingen; enmocht men soms menen, dat het later beter worden zal, de Prediker leert ons het tegendeel; want van de navolgende dingen, die zijn zullen, van dezelve zal ook gene gedachtenis zijn bij degenen, die namaals wezen zullen.

Al blijven ook de namen en daden van enkele personen uit het verledene bij de nakomelingschap bewaard, zo maakt toch de snelle afwisseling der geslachten het ten enen male onmogelijk de gedachtenis der voorgaande geslachten in haar geheel te bewaren. Het

ene geslacht voor, het andere na gaat voorbij, en men kan in waarheid zeggen: uit het oog uit het hart; de wereld vergeet ons spoedig, hetzij wij oud of jong, geëerd of niet geëerd waren. (Joh. Poppus: Ik heb mijne zaak aan God opgedragen v. 7). De roem, waarnaar wij streven, dien wij onsterfelijk achten, is slechts een valse waan. Nauw is de geest geweken, en deze wond gesloten, zo vraagt niemand meer naar onze daden.

12. Maar ook de ondernemingen van enkele zelf hoogbegaafde en hooggeplaatste personen hebben geen blijven gevolg; want ik, Prediker, was koning over Israël te Jeruzalem, 1) en juist deze hoge standplaats vergunde mij meer dan enig ander enen ruimen blik op het streven en werken der mensen, zodat ik velerlei ervaring en menschenkennis verkreeg.

1) Duidelijk wijst de Schrift den persoon van Salomo als auteur aan, ook uit hetgeen volgt. Er wordt gesproken van koning te zijn over Israël te Jeruzalem. Dit wijst dus op den tijd vóór de scheiding des rijks, maar ook op een hoogstgelukkigen toestand. Jeruzalem was toen een stad bij uitnemendheid, de rijke, gelukkige hoofdstad van een rijk gezegend en welvarend volk. Hij wijst juist daarom op dit geluk, om de tegenstelling met hetgeen volgt des te scherper voor te stellen.

13. En ik begaf mijn hart om met wijsheid te onderzoeken, en na te speuren al wat er geschiedt onder den hemel. 1) Deze moeilijke en zonder gevolg blijvende bezigheid, om naar wijsheid te zoeken, heeft God denzondigen kinderen der mensen gegeven en diep in het hart geplant, om zich daarin of, daarmee als een deel van den goddelijken vloek, die sedert den zondeval op hen rust te bekommeren 2), opdat zij ook daardoor tot kennis van hun zonde, en den toorn Gods over dezelve zouden komen en bij hen een verlangen naar verlossing zou opgewekt worden.

1) Alles wat onder de zon geschiedt, beweegt zich op het gebied, dat door den zondeval ontstaan is, en waarop de vloek der zonde met al zijne schrikkelijke gevolgen van lijden en straf rust. Overal en in alles kenmerkt de aarde zich als ene plaats der ijdelheid. Ach, hoe nietig, ach, hoe vluchtig zijn de dagen der mensen! Gelijk een stroom begint te vloeien, en in zijne vaart niet gestuit wordt, zo snelt onze tijd daarheen. Ach, hoe nietig, ach, hoe vluchtig is de vreugde der mensen! gelijk het ene uur het andere vervangt, licht en duisternis, vrede en strijd met elkaar afwisselen, zo zijn onze genietingen..

Ontegenzeggelijk is hier sprake van wat geschiedt onder den hemel in de mensenwereld. De historie der mensheid wordt bedoeld, en niet wat in de dierenwereld plaats vindt, zoals sommigen menen. De dierenwereld heeft geen historie, zoals de wereld der mensen die heeft. En van dit navorsen en najagen van de historie der mensheid, zegt de Prediker, dat het een moeilijk beroep is, dewijl het de historie van een mensheid is, die tegen haar God inging, en daarom van nature onder Gods vloek en toorn ligt.

2) De wijsheid kan ook nog van andere zijde beschouwd worden, dan die, welke hier op den voorgrond gesteld is. Maar al bevat ook het hier genoemde slechts ene eenzijdige waarheid, zo is die zijde toch de gewichtigste; dit staat ten minste vast: daar de wijsheid zulk een droevig resultaat oplevert, zo kan zij niet het hoogste goed zijn, niet datgene, wat in het arme

mensenhart bevrediging van zijne behoeften vindt. De aardse dingen moeten anders zijn, dan wanneer de wijsheid de ziel verkwikken en verfrissen zal..

Er bestaat echter gene reden, dat men hier en op andere plaatsen van dit Boek, waar van het niet bevredigd kunnen worden des harten door het streven naar wijsheid, sprake is, door wijsheid in den grond iets anders zou moeten verstaan dan die wijsheid, welke in de Spreuken van Salomo en in het boek Job bedoeld wordt. (Zie Spreuken 8: 3 ; Job 28: 12). De Schrijver heeft hier minder de in het hart wonende wijsheid op het oog, waardoor de begenadigde ziel God recht leert kennen en Zijn wereldbestuur leert verstaan, dan wel de ingespannen werkzaamheid van hen door goddelijke wijsheid voorgelichten en bestuurd menselijken geest, waardoor deze de toestanden van het hart en de gebeurtenissen van het menselijk leven naspeurt en dezelve, benevens de resultaten dezer werkzaamheid, naar Gods woord beoordeelt; zij bevredigen niet alleen het hart niet, maar veroorzaken het bovendien smart..

14. Ik zag al de werken aan, die onder de zon geschieden; en ziet, het was al ijdelheid en kwelling des geestes; niets was in staat om voldoening te geven, en het hart te bevredigen, want het was, zo als er woordelijk staat, een jagen naar wind, en derhalve zonder blijvend gevolg.

15. Het gaat met de wereld in haar geheel, juist zo als men in het gewone leven pleegt te zeggen: Het kromme kan niet recht gemaakt worden; en hetgeen ontbreekt, kan niet geteld, niet volledig gemaakt of aangevuld worden (Hoofdstuk 7: 13); de mens is nimmer met al zijne inspanning in staat, om iets aan den toestand te veranderen, dien God tot zijne heilzame kastijding verordend heeft, evenmin vermag hij de schijnbare verkeerdheden en gebreken in Gods werelddordering uit den weg te ruimen.

God alleen kan zowel in het geestelijke, als in het lichamelijke het kromme recht en effen maken.

Cicero schrijft uit zijne eigene ervaring: Ach, wat gebeurt het toch dikwijls, dat hetgeen op de beste wijze en met de grootste vlijt bedacht en uitgevoerd is, geheel verkeerd uitvalt! God handelt evenwel wijs en goed daarin, dat Hij alles, wat een mens bedenkt en zich voorneemt, wegblaast en te niet doet. Want zodra ons mensen iets enigmater gelukt, willen wij er terstond de eer van hebben. Terstond wordt de eerezucht opgewekt, en wij denken: dat heb ik gedaan, dat heeft land en volk mij te danken, en wij eigenen ons alzo de ere toe, die aan God alleen toekomt. Daarom, waar God, de Heere, en Zijn eerste gebod van kracht zal blijven, daar moet Hij ons het geringste gedeelte van onze pogingen doen gelukken; en ook in de raadsvergaderingen der koningen, even als in alle andere zaken, moet ook, nadat de besluiten reeds genomen zijn, dit woord in gedachtenis gehouden worden: zo de Heere wil; zodat heidenen en goddelozen, die menen, dat het genoeg is, wanneer zij iets besloten hebben, de ervaring moeten opdoen, dat er in den raad Eén ontbroken had, wien billijkerwijze ook ene stem toekwam, namelijk God.

Daarom is het best en de hoogste wijsheid, alles aan God over te laten en over te geven, zich met eigene gedachten niet te zeer te kwellen en te pijnigen, maar den wijzen man te volgen,

die door de ervaring geleid ten laatste moest zegen: laat het gaan, zo als het gaat; want het wil toch gaan, zo als het gaat.

Daarom zien wij, dat dikwijls zeer verstandige regenten en wijze lieden, die de zaak met allen ernst ter harte nemen, en met veel onrust, moeite en vlijt er naar streven, om alles goed te maken, dikwijls de grootste schade aanrichten. Want het kan op aarde niet zó goed toegaan, dat er toch niet veel gebreken overblijven. Daarom is het best, dat men van ganser hart op God vertrouwe, Hem het bestuur overlate, en gelovig bidde: "Uw koninkrijk kome;" verdraag intussen het onrecht, u door de goddelozen aangedaan, en draag uwe zaak den groten Rechter op. Wanneer gij nu niet alleen wijs, maar ook heilig en vroom zijt, zo bemerkt gij ook wel, dat niet alle dingen recht toegaan; maar dewijl gij toch niet al het kromme recht kunt maken, zo verricht het werk, dat u op de hand gesteld is, en doe dat het al uwe macht; het andere, dat niet goed gaan wil, beveel dat Hem aan, die wijzer en sterker is, dan gij, namelijk den Heere in den Hemel, die kerk, land en volk, huis en hof, vrouw en kind beter kan regeren dan gij..

16. Ik sprak verder met mijn hart, zeggende: Ziet, ik heb wijsheid vergroot en vermeerderd, boven allen, die voor mij te Jeruzalem 1) geweest zijn (Hoofdstuk. 2: 7. 1 Koningen 3: 12 vv.; 5: 9 vv.; 10: 8. 12: 42); en mijn hart heeft veel wijsheid en wetenschap gezien, die tot mijn eigendom gemaakt, en er mij in verblijdt.

1) Sommige handschriften lezen in Jeruzalem. Dan kun het ook gelden van de wijzen, die in Jeruzalem zijn geweest, aler Salomo de wijsheid beoefende. Anders is het een meer dichterlijke uitdrukking, dewijl alleen David over Israël vóór hem had geregeerd te Jeruzalem.

Wij voor ons laten het liever op de wijzen slaan, dewijl hier sprake is van de wijsheid.

17. En ik begaf mijn hart om het grote, inderdaad tussen wijsheid en wetenschap te weten, 1) en onzinnigheden en dwaasheid, opdat ik haren aard en scherpe tegenstelling zou leren kennen; maar ik ben gewaar geworden, dat ook dit streven ene kwelling des geestes is, en niets blijvends uitwerkt.

1) Weten is hier op te vatten in den zin van, in te dringen tot het diepste wezen er van. Het was er hem om te doen geweest, om het grote onderscheid te weten tussen wijsheid en wetenschap aan de ene zijne er onzinnigheid en dwaasheid aan de andere zijde, daar ook daarbij had hij geen rust kunnen vinden. Hij was voor vele raadselen blijven staan, die hij niet had kunnen oplossen.

18. Want in veel wijsheid is veel verdriets, omdat men de geestelijke armoede der wereld slechts te beter inziet en erkent, menige illusie laat varen en het vertrouwen op de innerlijke waarde van vele mensen verliest; en die wetenschap vermeerderd, vermeerderd smart; kortom, ik zag, dat ook langs dezen weg geen waar geluk, geen blijvend gewin voor de ziel te verkrijgen was.

Die met vollen ernst wijsheid zocht en werkelijk wijs is, heeft smarten, waarvan anderen nooit iets ondervinden. In zulke uren der smart staat men bloot voor de verzoeking om de dwazen wegens hun schijnbaar geluk, hun onkunde en zorgeloosheid te benijden..

Het voorwerp der wijsheid, de aardse dingen, is nietig, en deze nietigheid komt des te sterker uit, naar mate die dingen dieper nagespeurd worden. De wijsheid vernietigt de droombeelden. Het bezit der wijsheid kan alzo slechts kommer en smart bereiden. Hoe wijzer, des te ongelukkiger. Indien de wereld niets is, dan kan ook de wereldwijsheid (de wijsbegeerte) niets waard zijn..

Alle menselijke wijsheid werkt en heeft zorg en verdriet tot loon; hoe verder het vernuft doordringt des te groter is het doolhof, waarin het zich verliest. Het gaat met het vernuft, zo als het de ogen met een vergrootglas gaat, waarbij de tederste huid walgelijk, de smakelijkste spijs tot een hoop wormen, en het fijnste kunstwerk, broddelwerk wordt. Wij zien de onmogelijkheid in, om al het kromme in de menselijke samenleving weg te nemen, in welke het aantal gebreken geheel de overhand heeft.

Mensen, die veel verstand hebben en verder zien dan anderen; mensen van veel ervaring kunnen dikwijls niet nalaten gramstorig te worden, en in zich zelven te denken: Ach, hoe ellendig en schandelijk gaat het toch dikwijls toe in de wereld! Van waar komt het echter, dat dezulken in hun ongeduld zo toornig worden? Omdat, waar veel verstand en wijsheid is, daar is ook veel misnoedigheid. Want zulke mensen zien en denken veel na, en vinden alzo in de wereld allerlei gebreken, boosheid en ongerechtigheid, waarvoor andere mensen geen oog hebben, en dit doet pijn. Anderen, die niet zover zien en denken gaat het niet ter harte; daarom doet het hun ook geen pijn, en smart het hun niet zeer. -Daarom wie een Christen zijn wil, die lere lijden, aan God het bestuur overlaten, en in waarheid bidden: "Uw wil geschiede;" anders zal hij zich te vergeefs kwellen, zich het leven zuur maken, en er zijn tijd en alles bij verliezen..

Men moet vele moeite aanwenden, om dezelve te verkrijgen en veel zorg besteden, om ze te behouden en hoe meer wij weten, hoe meer wij zien, dat er nog aan onze kennis ontbreekt en gevoegelijk zien wij, dat ons werk nooit volbracht is, en hoe meer wij onze vorige mislagen en verkeerde redeneringen bespeuren, hoe meer smart en droefenis ons dit veroorzaakt..

HOOFDSTUK 2.

AARDSE GENIETINGEN ZIJN IJDEL.

II. Vs. 1-26. Van de wijsheid, die het wezen der dingen onderzoekt, gaat de Prediker over tot die wijsheid, welke haar genot in de vreugde zoekt en zich aan grote ondernemingen ten behoeve van het algemeen welzijn wijdt, om te beproeven, of daarin wellicht het ware geluk te vinden is; maar ook hier vindt de wijsheid niet, wat zij zoekt, niets waardoor het hart kan bevredigd worden (vs. 1 en 2). Op dit voorlopig overzicht volgt de verdere ontwikkeling (vs. 3-19), waarin hij zegt, hoe hij eerst in het drinken van wijn, dan in rijkdom en pracht de vreugde gezocht, en het daarin gelegen genot met wijsheid ernstig onderzocht had; wel had hij in de vreugde over zijn arbeid ene beloning gevonden, voor de grote moeite, die hij er aan besteed had; maar ook dan nog was deze vreugde benevens al zijn arbeid hem nietig voorgekomen, wanneer hij aan zijne waarschijnlijk dwaze erfgenamen dacht. Wel is waar loochent hij niet den groten voorrang der wijsheid boven de dwaasheid, maar wanneer hij denkt aan dezelfde uitkomst, die beide opleveren, aan dezelfde vergetelheid, die beide treft, dan heeft hij ook de wijsheid ijdel bevonden. In vs. 20-26 geeft hij dan voorlopig de slotsom zijner gedachten. Hij wanhoopt aan alle eigen werkzaamheid tot verkrijging van het zo te vergeefs gezochte geluk, daar hij, van hetgeen hij wellicht mocht bereikt hebben, dikwijls nog bij zijn leven afstand moet doen, om het in andere handen te laten overgaan, en was ook dit niet het geval, dan had hij bij alle genietingen in den grond toch slechts zorg en kwelling van al zijne inspanningen en vreugde. Daarom was er niets verstandiger dan zonder verdere moeite te genieten, wat zich van zelf aanbiedt, en de arbeid, waartoe men geroepen wordt met een vrolijk gemoed te doen. Ware nu slechts deze onbezorgdheid ene van den menselijken wil afhankelijke gave Gods!

1. Ik zei in mijn hart: Nu wel aan! ik zal u beproeven door vreugde, dewijl de wijze onderzoeking van hetgeen onder de zon geschiedt, slechts de kwelling vermeerdert, en zien, of mijn hart in het najagen der vreugde zich niet gelukkig en tevreden zal gevoelen (Luk. 12: 16-21); derhalve a) zie het goede aan en geniet; maar zie, ook dat was ijdelheid, en gaf mij niet, wat ik zocht.

a) Luk. 12: 19.

1) Onschuldige vreugde of verlustiging, matiglijk en op zijn tijd gebezigd is een goede zaak, die den mens te beter tot zijn werk bekwaam maakt, en alle last en kommer van dit leven helpt verzachten en draaglijk doet worden, maar deze is vruchteloos en ijdel, wanneer zij op een onmatige en buitensporige wijze gebruikt wordt..

2. Tot het lachen bij de vreugdefeesten zei ik, nadat ik het een tijd lang met zinnelijke genietingen 1) beproefd had: Gij zijt onzinnig, hoe zou zulk een onzinnig streven het diepst verlangen van het menselijk hart kunnen bevredigen! en tot de vreugde: wat maakt deze? Op die wijze kan men toch nooit gelukkig worden.

Het spreekt van zelf, dat alleen het ledige, onbeteugelde zingenot, dat de wereld tot haar levensdoel maakt, door den Prediker als doelloos en onzinnig voorgesteld wordt, dewijl hij immers later zelf de dankbare blijdschap over Gods gaven aanbeveelt.

Dat zulks waar is, leert de ervaring. Want menigeen richt al zijne zaken daarop in, en besteedt er veel moeite en arbeid aan, dat hij in zijnen ouderdom rust en vrede kan hebben, terwijl God het anders bestuurt, zodat hij in zaken komt, waarbij zijne onrust eerst recht begint. Menigeen zoekt zijne vreugde in het najagen van de wereld en hare genietingen, en plukt er de wrange vruchten van. Daarom, wanneer God de vreugde niet geeft, maar wij er naar streven en jagen, zo komt er niets van, en zij is ook, zo als Salomo zegt, ijdel. Daarom is er niets beters, dan dat wij het gaarne aannemen, en het ons laten welgevalen, zo als God het met ons maakt, en dat wij er het hart aan gewennen tevreden te zijn met hetgeen God geeft, hetzij goed of kwaad, vreugde of droefheid. Indien God u dus ene vrouw geeft, zo houd dat voor ene gave Gods, dank God, wees vrolijk en tevreden. Wilt gij echter verder gaan, en er niets dan een tijd van vreugde en zingenot van maken, zo zult gij u zelven treurigheid en harteleed bereiden. Wij moeten er ons derhalve aan gewennen, dat wij het ons laten welgevalen, zo als God het geeft, zo als Hij wil en denkt, en niet zo als wij willen en denken. Salomo wil daarom nog niet van alle mensen kluizenaars en monniken maken; hij eist niet, dat wij alle vreugde en genot, alle rust en gemak, alle vermaak en vrolijkheid verwerpen zouden, maar hij wil zeggen, dat al ons denken en pogen niets baat, wanneer wij ons daarmee rust en vrede, vrolijkheid en genot willen verschaffen. De beste vreugde is die, welke men niet zoekt (er komt licht een kinkel in den kabel), maar die God schenkt..

3. Nu treedt hij in bijzonderheden aangaande de verschillende soorten van genietingen, welke hij beproefd had, eer hij tot zulk een resultaat kwam, en wel in de eerste plaats de grofste soort, namelijk bedwelming der zinnen: Ik heb in mijn hart nagespeurd, bij mij zelven overlegd, om mijn vlees op te houden in den wijn, mij door het overvloedig gebruik van wijn, vreugde te verschaffen (nochtans leidende mijn hart in wijsheid)zodat ik mij niet zinneloos aan dezen lust overgaf maar met overleg en bezonnenheid, (volgens Spreuken 31: 4 vv.) beproefde, of langs dezen weg het hart in waarheid bevredigd konde worden, en om de dwaasheid 1) van mij aan den wijn over te geven, een tijd lang vast te houden, totdat ik duidelijk zou inzien wat den kinderen der mensen het best ware, dat zij doen zouden onder den hemel tot bevordering van hun geluk, gedurende het geringe getal der dagen huns levens.

1) Zulke proefnemingen zullen zo zeker treurige uitkomsten opleveren, als Gods wraak diegenen treffen zal, die van den weg Zijner geboden afwijken..

De Prediker erkent reeds terstond deze gezindheid als ene dwaasheid, en noemt ze ook zo op verachtelijke wijze. Toch wil hij beproeven, of zij misschien niet betrekkelijk de beste zij voor den mens, beter ten minste dan de koud, onvruchtbare, moeilijk te verkrijgen wijsheid, die, wanneer zij eenmaal verkregen is, smarten veroorzaakt.

4. Ik maakte mij verder, om mij vreugde te verschaffen en mijn oog te stelen grote werken, 1) zo als alleen een koning, die smaak voor kunsten en wetenschappen heeft, die bedenken en uitvoeren kan; ik bouwde mij huizen, 2) paleizen en andere gebouwen (1 Koningen 7: 1 vv.;

9: 19; 10: 18 vv.), ik plantte mij wijngaarden, b.v. in Engedi, Baäl-Hemon, enz. (Hoogl. 1: 14; 8: 11. 1 Kronieken 27: 27

1) In het Hebr. Higdalthi maäsai. Letterlijk: Ik maakte groot mijne werken. Salomo meldt het hier, hoe hij van het veelvuldig drinken van wijn, zonder dat hij de matigheid uit het oog verloor, overging tot het bouwen en oprichten van grote huizen en werken. Hij wilde het nu langs dien weg beproeven, of hij tot rust en vrede kon komen, of hij de ware rust en den waren vrede zou verkrijgen, maar ook op dien weg zou hij het ondervinden, dat de aarde en al wat van de aarde is, niet geeft wat zij belooft.

2) Natuurlijk kan hier niet aan den tempel gedacht worden. Van de begeerlijkheid des vleses gaat Salomo over tot de begeerlijkheid der ogen en de grootsheid des levens, tot hetgeen enen uiterlijken glans verschaffen kan. (1 Joh. 2: 16)..

5. Ik maakte mij verder hoven, om er nut van te hebben en lusthoven, woordelijk paradijzen, d.i. parken en dierentuinen in de omgeving van bovenbedoelde paleizen, zo als de beroemde tuinen van Salomo bij Etham, zuidwaarts van Bethlehem, (vergel. Hoogl. 4: 12,16. 1 Samuel 9: 5) en ik plantte bomen in dezelve, van allerlei vrucht, de zeldzaamste, schaduwrijkste en vruchtbaarste gewassen der aarde, zo als Xenophon van de zogenaamde paradijzen der Perzische koningen verhaalt.

6. Ik maakte mij vijvers, kunstige vergaderbakken van wateren, waarvan er thans nog drie in het wadi Urtas, zuidwaarts van Bethlehem en Etham gelegen, onder den naam van vijvers van Salomo bestaan; zij zijn terrasvormig boven elkaar gelegen en worden door ene nabijzijnde bron gevoed (1 Samuel 9: 5), verder de in Hoogl. 7: 5 vermelde en de in Nehemia 2: 14 genoemde koningsvijver (2 Samuel 17: 17), die door de overlevering aan Salomo toegeschreven wordt, om daarmee te bewateren het woud, dat met bomen groende. Zulke grote kosten getroostte ik mij, om mij het leven te veraangename, en met zoveel wijsheid trachtte ik de genietingen des levens te verfijnen. Het was alzo geen grove, dierlijke wellust, maar fijne kunstzin, waarmee ik de proef nam.

7. Ik kreeg; nauwkeuriger ik kocht knechten en maagdenuit alle delen der aarde, om mij in mijne paleizen te bedienen, mijne landerijen te verzorgen en mijnen hofstoet te vergroten, en ik had kinderen des huizes, namelijk in het huis geboren slaven; ook had ik een groot bezit van runderen en schapen, meer dan allen, die vóór mij koningen te Jeruzalem (Hoofdstuk 1: 1) geweest waren (1 Koningen 5: 3; 8: 63).

8. Ik vergaderde mij ook in mijne schatkamers en de pronkzalen van mijne paleizen zilver en goud, dat uit Ofir gehaald werd (2 Kronieken 8: 18), zoveel als de stenen op het veld (2 Kronieken 1: 15; 9: 27. 1 Koningen 10: 27 kleinoden der koningen van de naburige landen, die mij òf schatplichtig (1 Koningen 5: 1; 10: 15), òf ook met mij bevriend waren, zo als de koningin van Scheba (1 Koningen 10: 2 vv.), die mij dan vrijwillige geschenken brachten (1 Koningen 9: 28; 10: 11; 14: 22) en der landschappen, de provincies van mijn rijk; ik bestelde mij zangers en zangeressen, om door vrolijke liederen de vreugde bij den maaltijd te verhogen (2 Samuel 19: 35), en in het algemeen allerlei wellustigheden, zo als de dwaasheid der

mensenkinderen ze verzint, om het hart te bevredigen, in het bijzonder door vele vrouwen (1 Koningen 11: 3. Hoogl. 6: 8), snarenspeel, ja allerlei snarenspeel, 1) zodat er niets ontbrak, wat de zinnen kan strelen.

1) In het Hebr. Schiddah weschiddoth. Door de Staten-overzetteren vertaald door snarenspeel, ja allerlei snarenspeel, in navolging van de Septuaginta e.a. Coccejus en anderen leiden het terecht af van het Hebr. woord: Schad en komen tot de betekenis van vrouw en vrouwen. In verband met het naast voorgaande is dit ook de enig ware betekenis. Salomo vermeldt hier, dat hij het ook zocht in vele vrouwen en bijwijven te hebben. Echter voegt hij na de opsomming van al wat hij verworven had, weer de opmerking er bij, dat zijne wijsheid bij hem bleef. Hij ging niet in het genot op.

9. En ik werd groot, en nam toe in rijkdom, meer dan iemand, die vóór mij te Jeruzalem koning geweest was; ook bleefniettegenstaande ik mij naar het uitwendige een tijd lang aan deze dwaasheden en ijdelheden overgaf, mijne wijsheid mij bij, zodat ik ook te midden van de genietingen trachtte te onderzoeken, of zulk een weg werkelijk tot waar en blijvend geluk zou kunnen leiden (vs. 3).

10. En al wat mijne ogen begeerden, dat onttrok ik hun niet, maar genoot het; ik wederhield mijn hart niet van enige blijdschap, die zich als zodanig aanbood, maar mijn hart was verblijd van wege al mijne arbeid; en dit, namelijk het vrolijk genot van de uren van vreugde, die zich in dit overigens rampvolle leven aanbieden, was mijn bescheiden deel van al mijnen arbeid, die met zo menigvuldig lijden verbonden was; en werkelijk was dat ook het enige, ofschoon ook wel weer voorbijgaande voordeel, dat ik er van trok.

Hier vinden wij een spoor der goddelijke goedheid, die niettegenstaande de ijdelheid van al onze werken, toch in dien arbeid en in het bijzonder in nuttige bezigheden, die in het oog vallen en den bijval van ons zelve en anderen verwerven, ene soort van vreugde gelegd heeft, die ons meer voldoening geeft dan de arbeid zelf, omdat wij dikwijls datgene, wat wij tot stand gebracht hebben, niet achten, terwijl het ons genot verschafte, zolang wij het onder handen hadden..

Het komt er hier op aan, den vloek van het vermoeiende en onvruchtbare van den arbeid op zich te nemen en om Gods wil vrolijk te dragen (en dat is het bescheiden deel der vreugde in den moeitevollen arbeid); in dit vrolijk op zich nemen en dragen van den vloek ligt de eeuwige voorwaarde voor het wegnemen van den vloek, ja er ligt reeds voor een niet gering deel de wegneming van den vloek zelf in. Dien ten gevolge moet die door God geschapene, vrolijke levenskracht en frisse levensmoed der jeugd bewaard blijven, welke de bittere ervaringen van den gevorderden leeftijd niet in haren kring, brengen mag, zonder het werk Gods, waarvan zij de draagster is-en dat is juist de jeugd met haren onbezorgden levensmoed-te vernietigen.

11. Toen wendde ik mij in een rustig uur, vrij van die bedwelmende, voorbijgaande indrukken, tot al mijne werken, die mijne handentot vermeerdering van mijn geluk gemaakt hadden, en tot den arbeid, dien ik werkende gearbeid had, en ik overleide, welk blijvend

voordeel ik van al deze ondernemingen, rijkdommen en genietingen der vreugde gehad had: ziet, het was al ijdelheid en kwelling des geestes; en daarin was geen voordeel onder de zon.

Wanneer armen ene beschrijving als deze lezen, lopen zij gevaar ontevreden te worden over hun eigen toestand; maar het tegengift is er bij gegeven in de waarde, die de wijze eigenaar er aan hecht. Alles was ijdelheid en kwelling des geestes, en dezelfde proef zou ons tot dezelfde toekomst leiden. Wij hebben niets in deze wereld gebracht, en wij kunnen niets daaruit mededragen; indien wij voedsel en deksel hebben, zo laat ons tevreden zijn. Vergelijk de beschrijving van Salomo's heerlijkheid met de heerlijkheid van die stad, welke fundamenten heeft en wier Bouwmeester en Maker God is.

Wij kennen het oordeel, dat Salomo over dit alles velt. Toen de Schepper Zijne grote werken gemaakt had, bezag Hij ze, en ziet, het was alles zeer goed; maar toen Salomo al het werk overzag, dat hij met de grootste zorg verricht had, om zich zelve gelukkig te maken, beantwoordde niets aan zijne verwachtingen.

Evenwel, niettegenstaande Salomo's ondervinding, neemt elke eeuw de proef op nieuw, en komt ten laatste tot hetzelfde besluit. Maar laat ons bedenken, dat al deze dingen geen schuldig geweten kunnen stillen, gene nedergebogen geest kunnen vertroosten en oprichten, of ene onsterflijke ziel redden.

Elk aards vermaak of genoegen, dat niet met betere zegeningen gepaard gaat, laat ons ledig. Het wekt den trek naar geluk op, en laat het hart onbevredigd als te voren. Het is, omdat aardse dingen niet in staat zijn den dorst van het menselijk hart te lessen. Het beginsel van geluk moet in ons gevonden worden; anders zullen wij steeds onvoldaan blijven, ofschoon wij ook het ene werk voor, het andere na onder handen namen. Het geluk is niet een gevolg van den toestand, waarin wij ons bevinden. Alleen door Jezus Christus kan eenmaal heerlijkheid en gelukzaligheid verkregen worden.

Het was al ijdelheid en kwelling den geestes, d.i. slechts een ogenblikkelijk genot had hij er van gehad, voor een ogenblik wekte het hem op en vervrolijkte het hem, maar blijvend was het niet geweest. De weg, waarop hij zijn voet had gezet, was niet de ware weg tot vrede geweest. Integendeel ook Salomo had het ervaren, dat in de vreugde der wereld geen rust was er in de rust der wereld geen vreugd.

12. a) Daarna wendde ik mij, om te zien, te onderzoeken, te vergelijken en de waarde er van te bepalen, wijsheid, ook onzinnigheden en dwaasheid; en ik moest erkennen, dat ook de wijsheid, evenmin als de werken, die ik, door die wijsheid geleid, tot stand gebracht had, niets was; want hoe zou een mens, die den koning nakomen zal, mij in mijn koninkrijk zal opvolgen, doen hetgeen alrede gedaan is 1); zal hij niet veeleer smadelijk te gronde richten, wat ik met wijsheid en zo veel inspanning tot stand gebracht heb? a)

a) Prediker 1: 17; 7: 23.

1) D.i: Hij zal wel doen, wat zij reeds lang gedaan hebben! wat van oudsher de gewoonte der wereld is geweest; onzinnigheid en dwaasheid, die zullen ook in het hart van mijn opvolger wonen-en ik zal met al mijne wijsheid te vergeefs gewerkt, en mijne kracht aan ijdele dingen verspilld hebben. -De Prediker denkt hier aan Rehabeam, in wien het donkere voorgevoel van Salomo bevestigd werd..

Nadat de Prediker van Hoofdstuk 1: 12 vv. getoond heeft, dat het streven naar wijsheid niet bevredigt, wijl het in plaats van den mens gelukkig te maken, veeleer zijne onaangename verzuchtingen vermeerdert, legt hij zich de vraag voor, of toch tussen wijsheid en dwaasheid een onderscheid bestaat, die gene hoog boven deze verheft. Hij gaat tot uit onderzoek over, dewijl hij zich den ouden aan ervaring rijken koning, boven anderen de bevoegdheid toekent.

Anderen vertalen: Want wat is de mens, die zou kunnen komen achter den koning, achter hem, die men reeds lang daartoe had aangesteld. Dan is het Salomo zelf en geeft de Prediker daarmee te kennen, dat hij de bevoegdheid bezit, om het onderscheid te kennen tussen wijsheid en dwaasheid, dewijl hij reeds zolang koning was en zo rijk aan ervaring, zo wijs in alles was geweest. De laatste verklaring of vertaling heeft veel voor. In elk geval wil hij hier en in de volgende verzen aanduiden, dat de Wijsheid uitstekender is dan de dwaasheid.

13. Toen zag ik, bij deze vergelijking, dat de wijsheid uitnemendheid heeft boven de dwaasheid, gelijk het licht uitnemendheid heeft boven de duisternis 1) (Spreuken 5: 23. Matth. 6: 23 vv. Joh. 8: 12.)

1) De vermaken der wijsheid schoon niet genoegzaam zijnde, om den mens gelukkig te maken, gaan toch die van den wijn verre te boven. De wijsheid verlicht de ziel door hare verbazende ontdekkingen en door het noodzakelijk licht ter verstandige besturing van zichzelf, maar de dwaasheid verdonkert en bedwelmt het hart en den geest, en is als de duisternis des verstands te rekenen, want ze doet 's mensen ogen uitvallen, zodat hij niet slechts struikelt, maar van den goeden weg afzwerft naar kromme paden..

Licht is in de H. Schrift meest symbool der genade (Psalm 43: 3), maar ook tegenstelling van een verstandelijk en zedelijk donkeren toestand (Jes. 51: 4). Weten is licht over de dingen hebben en ze in het rechte licht zien (Psalm 36: 10), de wijsheid wordt hier dus met het licht vergeleken..

Gelijk het licht ene scheppende kracht is, die een zelfstandig leven bezit, en overal waar zij doordringt leven wekt; de duisternis daarentegen ene ontkenning van het licht is, en alle leven mist, zo is in de wijsheid alleen de ware levenskracht, terwijl de dwaasheid het ijdele, ledige en wezenloze is.

14. De ogen des wijzen (Efeze 1: 18. Spreuken 20: 27. Matth. 6: 23) zijn in zijn hoofd, d.i. op de rechte plaats, zodat hij altijd goed waarheid van leugen, recht van onrecht onderscheiden en daardoor gevaar en aanstoot vermijden kan; maar de zot wandelt in de duisternis, want het ontbreekt hem aan het licht der waarheid in het hart, en daarom mist ook hij het helder inzicht aangaande den rechten weg in het leven, zodat hij, voordat hij er op bedacht is, in de

duisternis nederstort. Toen bemerkte ik ook bij deze vergelijking, dat enerlei geval hun allen bejegt; zij staan beiden onder den goddelijken vloek (Genesis 3: 19) en moeten tot stof wederkeren.

15. Dies zei ik in mijn hart: Gelijk het den dwaze aan het einde bejegt, zal het ook mijzelf bejegen; waarom heb ik dan toen meer naar wijsheid gestaan; welk voordeel verschaft mij dan mijne grote wijsheid in den dood boven den zot? Toen sprak ik in mijn hart, dat ook hetzelfde ijdelheid was, ook tot het onmetelijk getal ijdele, nietige dingen behoorde, die sedert den zondeval bestaan en over den mens heersen.

1) Indien ook het edelste onder de aardse goederen ijdelheid is, zo ligt daarin een dringende eis, om zich des te inniger aan God te verbinden. (Spreuken 3: 5). -Daarom doen wij het best, indien wij het opperbestuur over alle zaken dien Koning overgeven, die ons gemaakt heeft. Een ieder doe het werk, dat God hem op de hand gesteld heeft met zijne macht; wil het niet alles gaan, zo als hij het gedacht en gewenst heeft, zo geve Hij het den Heere over. Wat God geeft, neem dat aan, weer om, indien God u tegenkomt, zo zij het u ook goed. Wat wij doen kunnen, dat moeten wij doen; wat wij niet kunnen volvoeren, dat moeten wij laten varen, den steen, dien gij niet kunt opbeuren, moet gij laten liggen..

Ook de heilige Apostel Paulus (Rom. 8: 20) spreekt van de ijdelheid, dat het schepsel der ijdelheid onderworpen is. Salomo wijst er hier op, dat zowel de wijze als de dwaze, voor wat deze aarde betreft, vergaat dat ze allen naar éénzelfde graf gaan, dat zowel de wijze als de dwaze der ijdelheid onderworpen is.

16. Want er zal in eeuwigheid niet meer gedachtenis van enen wijze na zijnen dood, dan van enen dwaas zijn; beiden worden even gemakkelijk en snel vergeten (Hoofdstuk 1: 11); aangezien hetgeen nu is, in de toekomstige dagen allemaal vergeten wordt; en hoe sterft de wijze met den zot! 1) Beiden ondergaan een gelijk lot.

1) Dat enkele genieën jaren daarna nog niet vergeten zijn bevestigt juist den regel, welken Salomo hier uitspreekt. Hoeveel wijzen hebben er al de eeuwen niet geleefd, wier gedachtenis evenzeer is vergaan, gelijk die der dwazen! De grote menigte, het menselijk geslacht in het algemeen, vergeet zeer spoedig zijn grootste mannen.

17. Daarom haatte ik dit leven, want dit werk dacht mij kwaad, deed mij smartelijk aan, dat onder de zon geschiedt; want het is al ijdelheid en kwelling des geestes, een jagen naar wind, zonder blijvend voordeel en bevrediging van het hart.

Het is den rechtvaardige beloofd, dat hij in eeuwige gedachtenis zal zijn, maar zulk ene belofte bestaat er niet aangaande de wijsheid dezer wereld. Tussen den dood van enen godzalige en enen goddeloze is groot onderscheid, niet tussen den dood van enen wijze en enen dwaas, voor beiden is het graf ene plaats van vergetelheid, een nieuw geslacht komt, dat hen niet kende. De geleerdste onder de mensheid, die buiten Christus sterft, zal geen beter lot hebben, dan de meeste onkundige, die zonder Christus sterft; en het denkbeeldige voordeel, van na den dood geëerd te worden, is even onzeker als ijdel. En wat is het voor een

schijngoed, dat zovelen begeren en zo weinigen verkrijgen? Welk voordeel heeft het lichaam in het graf, of de ziel in de hel van aardse lof? En de zielen der rechtvaardigen kunnen dien niet nodig hebben. Zodat, indien dit alles was, wij geneigd zouden kunnen zijn, ons leven met al den vruchtelozen arbeid te haten, daar het alles ijdelheid en kwelling des geestes is..

18. Ik haatte ook al mijnen moeitevollen arbeid, dien ik bearbeid had onder de zon, omdat ik moest erkennen, dat hij vruchteloos was, ook daarom, dat ik dien zou achterlaten aan enen mens, die na mij wezen zal, mijnen opvolger en erfgenaam. 1)

1) De verzoeking, waarin wij door de vruchteloosheid van ons streven, door den stilstand en teruggang in het rijk Gods, door de schijnbare ijdelheid ook der goddelijke dingen komen, zal, wanneer zij niet tijdig overwonnen wordt, onmisbaar tot gramstorigheid, levenszathed en misanthropie leiden, zodat men de handen in den schoot legt, en niets meer doet waaruit ten laatste de ongeneeslijke zonde der akedie (zedelijke verstomping) voortvloeien kan. Zulk een eigenlijke versmading van Gods gaven, omdat Hij het ons, terwijl wij in het door Hem zelve aangewezen beroep bezig zijn, niet naar den zin maakt, is even als de akedie, niets anders dan trots tegen God. de natuurlijke, door God ingeschapen levenskracht, levensmoed en opgeruimdheid moet bewaard blijven, opdat wij ons in den engen kring, die ons naar Gods wil nog overgelaten is, overeenkomstig Gods wil kunnen bewegen..

Deze haat nu des koning geeft niet zulk een mindere liefde te kennen, welke onze plicht ons leert te tonen voor alles, wat buiten God en den godsdienst is (Luk. 24: 26), noch zulk ene zondige haat van zich afkerig te tonen tegen datgene, hetwelk God ons, in onze standplaats heeft opgelegd, maar het duidt slechts een natuurlijke afkeer tegen zulk een werk aan, ontstaande uit een verdriet in datzelve en uit een besef van onze teleurstelling door hetzelfde..

19. Want wie weet, of hij wijs zal zijn, of wat veel waarschijnlijker is, dwaas? evenwel zal hij heersen over al mijnen arbeid, dien ik bearbeid heb, en dien ik wijselijk beleid heb onder de zon; 1) hij zal over hetgeen mijnen rijkdom en mijne vreugde uitmaakte, naar welgevallen beschikken. Dat is ook ijdelheid.

1) Dit was het juist, wat den Prediker verdroot, dat hij niet wist, van wien hij alles, wat hij bearbeid had, zou overlaten, of het een wijze of een dwaze zou zijn. Buitendien zou hij het moeten overlaten aan degenen, die er bij lange zoveel moeite niet voor hadden gegeven. Duidelijk wil de Prediker hier en in de volgende verzen waarschuwen tegen het zich hechten aan wat van deze aarde is en manen tot een blijmoedig gebruik er van. In alles wat de Prediker klaagt of zegt, ligt deze achtergrond, om al wat van de wereld is, ook als van de wereld te beschouwen en te genieten, en zich niet al te zeer vermoeien met wat het, wat deze wereld betreft, na ons zijn zal.

20. Daarom keerde ik mij om, mijn hart te doen wanhopen, mijn hart verloren te geven, over al den arbeid, al de moeite, dien ik met inspanning van al mijne krachten bearbeid heb onder de zon, zonder in staat geweest te zijn ene gelukkige en duurzame uitkomst voor dit leven te verkrijgen.

21. Want er is een mens, wiens arbeid in wijsheid, en in wetenschap, met overleg (Spreuken 18: 15) en in geschiktheid, de gelijkheid is; nochtans zal hij dien overgeven tot zijn deel, aan enen mens, die daaraan niet gearbeid heeft. Dit is ook ijdelheid en een groot kwaad, een groot ongeluk.

22. a) Wat heeft toch die mens van al zijnen arbeid, en van de kwellingen zijns harten, dien hij is bearbeidende onder de zon? Zijne wijsheid, wetenschap en geschiktheid hebben hem niet gebaat.

a) Prediker 1: 3; 3: 9.

Wij moeten in het blijde genot van dit goede de goede hand des genadigen Gods erkennen, wijl alles het voortbrengsel is van Zijn heilig Scheppingsvermogen niet slechts, maar ook van Zijne Voorzienige zorg en liefde jegens ons..

23. Want al zijne dagen zijn smarten, en zijne bezigheid is verdriet (Psalm 42: 4; 90: 10. Job 7: 1 vv.); zelfs des nachts rust zijn hart niet ten gevolge van allerlei zorgbarende gedachten en plannen. (Spreuken 5: 11).Datzelve is ook ijdelheid.

Dit leven is doorgaande bij alle mensen en in alle standen vol moeite en verdriet. Wie zou dan niet met een sterk verlangen naar een beter leven uitzien (Phil. 3: 14)?

24. a) Wat blijft er nu voor den mens van al zijnen moeitevollen arbeid over? Is het dan niet goed voor den mens, dat hij ete en drinke, en dat hij zijne ziel het goede doe genieten in zijnen arbeid, 1) also het aardse leven dagelijks zo opgeruimd mogelijk geniete. 2) Ik heb ook gezien erkend, dat zulks, namelijk deze tevredene, vrolijke stemming des harten te midden van de moeilijkheden van het dagelijks leven van de hand Gods is, als Zijn geschenk en Zijne genadegave.

1) De Prediker wijst hier op een leven, hetwelk genot en arbeid met elkaar verbindt. Eten van de vrucht van zijn arbeid. De arbeid is hier zowel een weldaad als het eten en drinken. Maar hij weet het ook, dat een mens dit zichzelf niet kan geven. Eten van de vrucht van den arbeid zijner handen is een genadige beschikking Gods, is een blijk van Zijne goedertierenheid. Hoe menigeen arbeidt, zonder dat hij er een waar genot van heeft. Alles hangt af van het arbeiden in de gunst Gods en het genieten van dien arbeid in de gunste Gods.

2) Dat de grondregel: eten en drinken en zich te goed doen voor het beste te houden niet in den epicuristischen zin van 1 Kor. 15: 32 bedoelt is, blijkt uit de gewichtige toevoeging "in zijnen arbeid," waarop de klemtoon valt, waardoor elke gedachte aan lediggaande zwelgerij en weelderig zingenot uitgesloten wordt.

25. (Want wie zou er van eten, of wie zou zich daartoe haasten, meer dan ik zelf 1)?)

1) In het Hebr. Mimmeni. Anderen lezen Mimmeno. Dan is de vertaling, en dit past beter: Wie zou er van eten en wie zou er van genieten zonder Hem? Met andere woorden, dat het eten en genieten alleen komt van Hem, die heerst en regeert over alles.

26. Want Hij geeft als loon der genade wijsheid en wetenschap (Spreuken 18: 15), en dankbare vreugde, te midden van de nietigheden en moeilijkheden des levens, aan den mens die goed is voor Zijn aangezicht; maar den zondaar geeft Hij bezigheid, om te verzamelen en te vergaderen, a) opdat hij het geve, dien, die goed is voor Gods aangezicht; zelf heeft hij er geen genot van, want aan hetgeen hij met een begerig hart verzameld heeft, kan hij niet met een dankbaar hart, als aan ene gave Gods denken. Dit is ook ijdelheid en kwelling des geestes 1).

a) Job 27: 16,17. Spreuken 28: 8. Prediker 3: 13.

1) Het blijkt hier duidelijk, dat met het refrein: "Ook dit is ijdelheid" niet ene aanklacht tegen God bedoeld wordt, maar dat het ene waarschuwing inhoudt voor de menselijke dwaasheid, die het geluk daar zoekt, waar het naar Gods wil niet moet gezocht worden..

Al die ijdelheid, al dat streven der mensheid naar wijsheid, geluk en rust, waardoor de mensen langs zoveel verschillende wegen naar het graf henen gevoerd worden, waar alle, op aarde zo gewenst onderscheid ophoudt, is den vrome niet door God beschoren; maar het is een vloek, dien de zonde den mens opgelegd heeft, doch dien God voor de zijnen in enen zegen wil veranderen. Want deze bedrijvige rusteloze schepselen verzamelen en vergaderen voor diegenen, die goed zijn voor Gods aangezicht. En deze zullen iets, dat de zondaar zoekt en niet vindt, voor hetwelk hij werkt, en dat hij niet genieten kan, om niet door den arbeid des zondaars ontvangen: wijsheid, wetenschap en vreugde. -Wat is het goddelijke woord, en waaruit zijn die wijsheid, wetenschap en vreugde, die daarin gevonden worden, geput? Is het geen honing, die in een verslagen dier door bijen opgezameld is? Wat zijn de geschiedenissen, die dit Woord ons mededeelt anders, dan voorbeelden van den arbeid der zondaren, van de ijdelheid en dwaasheid, waartoe de mensen vervallen zijn..

Het is de nederige, eenvoudig vertrouwende en dankbaar tevredene overgave in Gods genadige hand, die de Prediker aan het slot van zijne zo levendige en bijna scherpe schildering van de ijdelheid van al het aardse, als het enig ware doel voor het leven en streven der mensen aanbeveelt. Dat al het menselijke streven ijdel is, ook zelfs het bescheiden trachten naar vrolijk genot en opgeruimdheid bij hem vast. Doch het erkennen van dit feit doet hem niet wanhopen aan alle geluk en vrede, maar voert hem uit deze stemming van moedeloosheid en versaagdheid tot de zalige rust van een hart dat zich, aan God overgeeft en dankbaar Zijne goede gaven geniet. Niet de trage, aan zingenot overgegeven mens, maar de vlijtige, vrolijke arbeider; niet de gretig verzamelende misanthropische gierigaard, maar de in God verblijde en Hem welgevallige menschevriend; niet de zondaar, maar het vrome, door het geloof krachtige kind Gods vormt het ideaal, dat hij ons aan het slot van zijne wel is waar smartelijk bewogen en klagende, naar nooit tot vertwijfeling overgaande beschouwingen over de ijdelheid van het aardse leven voorstelt.

1) "Dit is ook ijdelheid en kwelling des geestes," namelijk, dat men zijn levensgeluk zoekt in het vrolijke genot der zinnelijke goederen; omdat het verkrijgen van goederen en vreugde in dit leven volstrekt niet in des mensen macht staat, maar louter van Gods genade afhankelijk is, die het Zijnen beminden als in den slaap geeft (Psalm 127: 2), terwijl de goddelozen zich toorn vergaderen als een schat in den dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods. (Rom. 2: 5. Jak. 5: 3)..

Rijkdom is niet zelden een beloning en genadeloon voor den godvrezende en een straf voor den goddeloze. Dit wordt zichtbaar in het gebruik er van.

HOOFDSTUK 3.

GODS VOORZIENIGHEID LEERT NU, DAT DE HEIDENSE ZORG VOOR DE VOEDING IJDEL IS.

B. In de tweede rede, in Hoofdstuk 3-5 vervat, beschouwt de Prediker het enige levensgeluk des mensen, namelijk de dankbare vreugde over Gods gaven, uitvoeriger, en hij leert, dat dit goed wel is waar niet gemakkelijk te verkrijgen is, omdat de in menigerlei opzicht afwisselende omstandigheden in het menselijk leven, en de vaak ongunstige levensbetrekkingen in den weg staan, dat men er evenwel toch met oprechte vroomheid, gerechtigheid en een goed vertrouwen op God naar streven moet.

I. Vs. 1-22. De Prediker had aan het slot van het vorige Hoofdstuk gezegd, dat ook het vrolijke genot van de goederen des levens niet in de macht van den mens is, maar alleen van Gods genade afhangt. Dezen groten steen des aanstoots, die de aanbeveling van het blijmoedig levensgenot geheel vruchteloos zou kunnen maken, neemt hij thans weg, om den mens, niettegenstaande zijne gehele afhankelijkheid van tijdsomstandigheden, d.i. van het Goddelijk welbehagen tot de vreugde in het leven en het onschuldig genot van hetzelfde te voeren. Hij schildert daarom vooreerst de gehele afhankelijkheid van het menselijk doen en lijden nog eenmaal zeer uitvoerig, vs. 1-8, en voegt er bij, vs. 9-11, dat den mens dit gegeven is, omdat God wel is waar alles op volkomene wijze bestuurt en regelt, maar dat de mens in zijne onmacht de oneindige wijsheid en alwetendheid niet genoegzaam erkent. Maar alle aardse geluk is, volgens den Prediker, op zich zelf reeds beperkt en onvolkomen, omdat het door de onveranderlijke raadsbesluiten Gods, die bij den mens voordurend de vreze levend moeten houden, bepaald wordt, en omdat Gods gerechtigheid dikwijls door de ongerechtigheid der menselijke gerichten voor den mens in het duister gehuld wordt, zodat hij de daden dier goddelijke gerechtigheid, namelijk het wreken van het kwade en het belonen van het goede niet onderscheiden kan. -Aldus kan het Hoofdstuk het best in twee delen verdeeld worden: vs. 1-11; 12-22.

1. Alles heeft enen door God onveranderlijk bestemden tijd, en zelfs alle voornemen des mensen onder den hemel heeft zijnen van 's mensen invloed onafhankelijken tijd.

Alles heeft zijnen tijd, niet zulk enen, die op een blind toeval rust- dat zou een slechte troost zijn, maar die verordend is door enen God, die barmhartig en genadig en groot van goedertierenheid is, die ook in Zijnen toorn niet vergeet genadig te zijn en nog gedachten des vredes heeft over Zijn in druk verkwijnend volk; die het wel is waar tuchtigt, maar niet ter dood toe overgeeft. Gaat het slecht, zo behoeft men slechts den bestemden tijd af te wachten, want aan het einde moeten zich toch alle dingen voor Gods volk ten beste keren..

Uit hetgeen voorafgaat zou men misschien het besluit kunnen trekken, dat dewijl alles ijdel is onder de zon, de wereld slechts een dorre, woeste mengelklomp is; hier wordt integendeel geleerd, dat door God alles goed en schoon geschapen en geordend is. Wanneer dus van de nu volgende voornemens onder den hemel (de ondernemingen der mensen), de meesten wel is waar, van den vrijen wil des mensen uitgaan, zo kan ook dit in Gods ordening gene

verandering brengen; terwijl datgene, wat de mens tracht te bereiken, ten laatste voor hem altijd ijdelheid blijkt te zijn, ontstaat daaruit voor de Goddelijke wereldordening slechts iets schoons en goeds..

HOOFDSTUK 4.

NADERE ONDERWIJZING, WAARIN DE WARE GELUKZALIGHEID NIET BESTAAT.

II. Vs. 1-16. Nadat de Prediker in de voorgaande afdeling uiteengezet heeft, waarin alleen het beperkte geluk van den mens op aarde bestaat, ontwikkelt hij in deze afdeling, waardoor ook dit door God bescheiden "deel" in 3: 22 nog veelvuldig verstoord wordt, namelijk door allerlei tegenspoed, die bijzondere personen treft, door ongevallen in het maatschappelijk leven, en door treurige gebeurtenissen in de staatkundige wereld, zodat het geheel de gedachte uitspreekt: "Er is geen blijvend en volkomen geluk hier beneden te vinden, noch bij aanzienlijken, noch bij geringen". De geschiedkundige achtergrond bij deze beschouwingen over den nood van het menselijk leven is ook hier, even als bij de vorige afdelingen, de toestand van het volk Gods onder de Perzische wereldheerschappij, zoals wij dien b.v. uit den profeet Maleachi leren kennen. Er kunnen duidelijk drie delen onderscheiden worden: a). Er zijn vele ongelukkige mensen, die onder verdrukking en geweldenarij van allerlei aard zuchten; vele anderen, die gelukkiger zijn, maar wien door de afgunst van anderen, of omdat zij zelven den waren zielevrede missen, de levensvreugde vergald wordt, (vs 1-6). b). Er zijn er velen, die door gierigheid hun vrienden van zich verwijderen, en daardoor in de samenleving op zich zelven komen te staan, waardoor zij zich niet alleen het leven verbitteren, maar zich ook den bijstand hunner vrienden tegen hun vijanden ontroven (vs. 7-12). c). Zelfs de machtigsten op aarde bezitten geen blijvend en volkomen geluk, want dikwijls wordt een oude, ongeschikte koning, door enen jongeren verdrongen, en ook deze, al werd hij een tijd lang door het volk bemind, wordt door de navolgende geslachten even als de anderen vergeten (vs. 13-16).

1. Daarna wendde ik mij, en zag aan al de onderdrukkingen, 1) die onder de zon geschieden; en ziet, er waren de tranen der verdrukten, en dergenen, die genen trooster hadden; en aan de zijde hunner verdrukters was macht, zodat niemand zich tegen hen durfde verzetten, zij daarentegen hadden genen vertrooster 2) en genen uithelper.

1) Onder de onderdrukkingen hebben wij die van allerlei aard te verstaan. De onderdrukking van den onderdaan door de Overheid, van de weduwen en wezen door degenen, die haar beschermen moesten, van de werklieden, door degenen voor wie zij arbeiden, van de pachters door de landheren, met één woord, die dergenen, welke van anderen min of meer afhankelijk waren.

2) De Prediker herhaalt deze uitdrukking om den troostelozen toestand van zulke ongelukkigen des te sterker doen uitkomen..

God zendt Zijne kinderen, somwijlen geen trooster, ten einde om hun geloof, vertrouwen, geduld en standvastigheid te beproeven, ten anderen, om hen van de liefde tot deze wereld te spenen, ten derde, om hen op een toekomenden beteren toestand te doen hopen, en in God zich te getroosten, en eindelijk, om met des te groter begeerte naar God en Zijne ontfermende goedheid uit te zien..

2. Dies prees ik de doden, die alrede gestorven en dus uit hun aardse verdrukking bevrijd waren, gelukkig boven de levenden, die tot nog toe levend zijn, en nog onder den druk van menselijke ongerechtigheid zuchten.

3. Ja, hij is beter, onder zulke ongelukkige omstandigheden gelukkiger dan die beiden, die nog niet geweest is, nog niet geboren is en ook nimmer zal geboren worden, die niet gezien heeft het boze werk, dat onder de zon geschiedt, en daardoor ook geen lichamelijk en zielelijden gekend heeft (Spreuken 11: 19).

De wens, om liever dood te zijn, dan het leven langer te genieten, even als de gedachte, dat het zelfs beter is in het geheel niet geboren te zijn, komt juist het gemakkelijkst in de harten der vroomsten in ongelukkige levenstoestanden op, waarin het den schijn heeft, dat de Heere de Zijnen vergeten en Zijn volk verlaten heeft, dat Hij Zijn volk verlaten heeft, dat Hij Zijn Rijk niet langer opbouwen en Zijne beloften vervullen wil. Luther zegt hiervan: Wanneer men eens recht al het zielelijden, al dezen jammer en de ellende op deze aarde, al de boosheid in de wereld, die het rijk des satans is, nagaat, dan moet de gedachte wel eens opkomen, dat het maar beter ware te sterven, dan zoveel en zo grote ellende aan te zien. -De natuurlijke mens meent, dat hij recht heeft, dit te wensen, waarom wij dan ook bij heidense schrijvers, zoals Herodotus, Theognis, Ovidius, Sophokles, Euripides, dergelijke uitspraken als in vs. 2 en 3 voorkomende, aantreffen. Maar bij dezulken, die in het vaste geloof aan Gods beloften staan, bij Job, Elia, Jona, Jeremia of bij onzen Prediker, is deze wens steeds het teken van ene verzoeking, die het hart ter neer drukt en de zon der genade Gods verduistert, en van een gevoel van God verlatenheid (Job 1: 14 ; 3: 19 Aanm). dat zich vooral na den terugkeer uit de babylonische ballingschap van de besten meester maakte, toen de profetie verstomde, het volk zuchtte onder de dienstbaarheid van ene heidense wereldheerschappij, het huis van David, dat door God verkoren was, en dat zo vele beloften ontvangen had, niet meer heerste, en toen al de grote verwachtingen der gelovigen aangaande ene eindelijke vervulling van al de beloften, in het bijzonder met betrekking tot de komst van den Messias, niet vervuld werden, toen er integendeel stilstand, ja zelfs teruggang in den opbouw, van het rijk Gods scheen plaats te vinden. Ook onze Prediker had zeker de verzoeking, waarom men door de tijdsomstandigheden blootgesteld was doorleefd, en hij spreekt er van in dit Boek, maar niet dan nadat hij ook den sleutel, de overwinning der verzoeking in het licht en de kracht Gods, gevonden had tot oplossing van het raadsel, dat hem en vele anderen verlegen maakte, en nadat hij in God troost en rust gevonden had, opdat hij zowel voor de gelovigen van zijn tijd, als voor allen, die in latere gelijksoortige tijden van het rijk Gods door zulk ene verzoeking mochten getroffen worden, een gids tot vrede en rust en geloof aan Gods trouw zou kunnen worden..

De Prediker roemt hier de ongeborenen boven degenen, die het leven hebben aanschouwd. Hij komt tot deze betuiging voor zover hij alles beschouwt van de zijde van het ondermaanse. Indien men, wil hij zeggen, geen verwachting heeft op hetgeen hier namaals zijn zal, indien met dit leven alles uit is, dan is het geen zegen geboren te zijn geweest. In zeker opzicht spreekt de Apostel hetzelfde uit als hij zegt: Indien Christus niet is opgestaan, zijn wij de ellendigsten van alle mensen.

4. Verder zag ik al den arbeid en alle geschiktheid, kunstvaardigheid, des werks van degenen, die met vlijt en overleg hun werk verrichten, en zich daardoor meer levensgeluk verschaffen, maar hoe beijveren zich de mensen om dat geluk te vernietigen! Want ik zag, dat het den mens nijd van zijnen naaste aanbrengt. Dat, namelijk, dat de een het uit nijd en afgunst, in vlijt en degelijkheid van den ander wil winnen, is ook ijdelheid en kwelling des geestes, waardoor men nimmer een duurzaam geluk kan bereiken.

5. Wel is waar konden dezulken, die uit nijd en ijverzucht anderen trachtten te overvleugelen, daartegen inbrengen, om hun geweten, dat de boosheid huns harten aanklaagt, te stillen: Wat anders dan vlijt en geschiktheid moet ons dat geluk aanbrengen? Want het spreekwoord zegt terecht van den luiaard: a) De zot, gelijk een luiaard er een is, vouwt zijne handen zamen, slaapt en eet intussen zijn eigen vlees, totdat hij ten laatste tot den bedelstaf gebracht wordt.

a) Spreuken 6: 10; 24: 33

6. Zulk enen antwoord ik echter: ééne hand vol have en goed, zodat men zijn dagelijks brood heeft, met rust daarbij, zodat men tevreden is met zijn deel, en anderen, hetgeen zij meer bezitten, niet benijdt, is beter dan beide de vuisten vol met arbeid en kwelling des geestes, zodat men ten gevolge van zijne inspanning wel is waar overvloed aan alles verkregen heeft, maar aan den anderen kant ook weer door nieuwe zorgen over de beste wijze, om zijnen verkregen schat te bewaren en nog te vermeerderen, gekweld wordt.

De wereld faalt hierin zeer, dat zij altijd slechts overvloed van de goederen en schatten dezer aarde tot hare bevrediging verlangt, ene middelmatige bezitting daarentegen als gelijkkluidend met ellende en ontbering beschouwt. En toch kan men een goed met weinig als met veel vergenoegd en tevreden leven, als men slechts op de rechte wijze naar tevredenheid streeft, namelijk zo, dat men God, den Heere tot zijn hoogste goed stelt.

Men behoeft enen rijke om zijne vele goederen niet gelukkiger te achten dan enen arme. Die veel heeft, heeft ook veel onrust en zorg, en is bovendien blootgesteld aan den nijd van anderen.

Dit laatste vers zou door enen luiaard kunnen gebruikt worden om zichzelf te rechtvaardigen; maar hij zou slechts ene waarheid misbruiken, ten einde zijn luiheid te bedekken. Integendeel geeft Salomo ons hier den raad, den middelweg te bewandelen. Laat ons namelijk door eerlijken vlijt zoveel trachten te verkrijgen, dat wij aan het nodige voedsel en deksel geen gebrek hebben maar niet de beide vuisten vol trachten te verkrijgen, waardoor wij ons slechts kwelling zullen bereiden. Matige arbeid en matige winst zijn het best..

Het streven van een mens, welke zich afwerkend, enig en alleen zich zelf zoekt en in rusteloosheid zich zelf verliest, is wezenlijk een streven, hetwelk wind tot onderwerp en den aard van den wind heeft..

Delitzsch vertaalt: "Als beide vuisten vol van arbeid en winderig streven." Onder hand hebben we te verstaan, de opene hand; onder vuist, de gebalde vuist.

7. Ik wendde mij wederom, en ik zag nog ene andere soort van ijdelheid onder de zon, waardoor de mensen ook eigenhandig hun geluk verwoesten.

8. Daar is er b.v. een, en geen tweede, die daar zijne vrienden zich van hem verwijderd hebben, thans alleen staat; hij heeft ook geen kind, noch broeder, voor wie hij te zorgen heeft, nochtans is van al zijnen arbeid geen einde, ook wordt zijn oog niet verzadigd van den rijkdom, en zegt niet: Voor wien arbeide ik toch, (Hoofdstuk 2: 18-21. Luk. 12: 16-21) en doe mijne ziel gebrek hebben van het goede, zodat zij ter wille van mijnen dwazen zucht naar rijkdom het blijmoedig en vrolijk genot van de gaven Gods moet missen, en in treurige verlatenheid van vrienden leven moet? Dit is, gelijk ieder erkennen moet, ook ijdelheid, en het is ene moeilijke bezigheid.

De mens, die hier beschreven wordt is zeker een van de beklagenswaardigste voorwerpen op aarde. Van hetgeen hij bezit, geniet hij zelf niet, en gebruikt het ook niet, om anderen wel te doen; hij laat het na aan verre bloedverwanten of geheel vreemden, die er hem nimmer voor zullen danken, omdat zij wel weten, dat hij het hun niet overgelaten zou hebben, indien hij het langer had kunnen houden; hij is een van de dwaasten, want zijne handelwijze is met alle gezond verstand in strijd en zijne verontschuldiging, dat de zorg noodzakelijk is, en men zich voor buitensporigheden moet wachten is geheel ijdel. Boven dit alles doet hij zijne ziel geweld aan, want de schat, dien hij vergaderd heeft, sluit zijn oog en zijn hart voor die parel van grote waarde, om welker bezit een mens verkoopt al wat hij heeft.

Salomo geeft hier weer een ander voorbeeld van de ijdelheid der wereld op, daarin bestaande, dat de mensen veeltijds, hoe meer zij hebben, hoe meer zij ook hebben willen, schrapende en wroetende daar zozeer om dat zij zich den tijd en het deel niet gunnen, hetwelk hun daarvan toekomt..

9. Het is daarom beter en meer geschikt om het levensgeluk te bevorderen, dat twee mensen in onbaatzuchtige en zich overgevende liefde als vrienden nauw met elkaar verbonden, leven, dan dat een door gierigheid, hebzucht en dergelijke ondeugden, die de liefde verstikken, zich van zijne medemensen scheidt en ze van zich verwijdert; daarom zegt de Prediker: Twee zijn beter dan één; want zij hebben ene goede beloning van hunnen arbeid, zodat zij tevreden en zo gelukkig, als mogelijk is, kunnen leven;

Een mens zonder metgezel is gelijk aan de linkerhand, die de rechterhand mist. Genesis 2: 18.

10. Want indien zij b.v. vallen, hetzij in ene zware zonde, of in de handen van geweldenaars, de een richt zijnen metgezel op; maar wee den ene, die gevallen is! want er is geen tweede, om hem op te helpen, en hij moet de ondervinding opdoen, dat zijne gierigheid hem niet alleen van enen metgezel, maar ook van enen beschermer beroofd heeft.

11. Ook, indien twee te zamen liggen, zo hebben zij warmte; maar hoe zou één alleen warm worden? 1) Leert ons alzo niet reeds de natuur, de gemeenschap der zielen en de vriendschap hoog te waarderen.

1) De Prediker heeft hier niet alleen of in de eerste plaats de echtelijke verhoudingen op het oog, maar meer den vriendschapsband tussen twee vrienden, hoewel het eerste niet is uitgesloten.

12. En indien iemand, een vijand, den ene, die alleen staat, mocht overweldigen, zo zullen de twee, vast verbonden, tegen hem bestaan, zich met goed gevolg verdedigen en hem misschien ten onder brengen; en nog beter is het, zo er drie in vriendschap nauw verbonden zijn, want een drievoudig snoer wordt niet haast, niet gemakkelijk gebroken.

Gedeelde vreugde is dubbele vreugde, gedeelde smart is halve smart..

Men achte daarom de geloofsgemeenschap niet gering, waarin ook zelfs de vromen dikwijls veel te kort komen, daar men dikwijls uit eigene kans, geestelijken overmoed en grote inbeelding van zich zelve, of ook uit gemakzucht liever alleen staat, om zich, zo het heet, aan God en Christus alleen vast te houden, en zich alleen door den Heere te laten leiden en raden. Maar men ziet maar te dikwijls, hoe bij zulke mensen hun eigen geest het grootste aandeel in die leiding heeft.

Salomo toont hier aan, hoe noodwendig de maatschappelijke band voor het menselijk leven is, om de uitoefening van handwerken en kunsten te bevorderen. Alle standen hebben elkaar nodig, moeten elkaar helpen, en hunnen arbeid ten nutte van de gehele maatschappij verrichten, daarentegen alle scheuring en afzondering vermijden en trachten te voorkomen.

Het is niet alleen een heilig verlangen, waardoor de ene mens zich door den anderen aangetrokken gevoelt, omdat zij gelijkelijk gezind en hun harten verwant zijn; maar wij kunnen ons ook niet over ons geluk verblijden, noch de beproevingen, die ons treffen met vasten moed verdragen, noch op den weg der heiligmaking vrolijk voortgaan, wanneer wij gene trouwe vrienden bezitten. Hoe heilig is daarom de band tussen echtgenoten, tussen ouders en kinderen, tussen bloedverwanten en vrienden enz..

Twee wel verenigde echtelieden of gemeenzame vrienden worden hij een drievoudig snoer vergeleken. Want waar twee in heilige liefde en gemeenzame vereniging vastelijk verbonden zijn aan elkaar, daar zal de Geest van Christus, als den derden persoon uitmaken, gelijk Hij zich bij de Emmaüsgangers voegde. En zij, die dus in de liefde bijeen wonen, die wonen in God en God woont in hun lieden..

13. Maar ook in het leven der aanzienlijksten en machtigsten is geen duurzaam en volkomen geluk te vinden; ja beter is een arm en wijs jongeling, die van de omstandigheden een nuttig gebruik weet te maken, dan een oud en zot koning, wien alzo het beste, wat de arme jongeling bezat, namelijk wijsheid, ontbreekt; die, omdat de dwaasheid in zijn hart woont, niet weet van meer vermaand 1) te worden.

1) Dwaasheid en moedwilligheid of vermetelheid gaan gemeenlijk te zamen, en zij, die het meest de vermaning van node hebben, kunnen ze het minst verdragen. En niemands eer, titel of gave zullen hem den eerbied, daaraan behorende, doen genieten, zo hij geen ware deugd en

wijsheid bezit, om ze aan te prijzen, terwijl deze alleen den armoedigen mens ene ere bijzetten, die zijne ware grootheid aan alle verstandigen ten toon stelt..

14. Want het gebeurt dikwijls in de wereld, dat zulk eenarm, maar wijs jongeling komt uit het gevangenhuis, 1) also uit den laagsten en meest verachten levenstoestand, om koning te zijn, terwijl hij, gelijk Jozef, op rechte, door God zelven gebaande wegen, de macht in handen krijgt; daar ook een die als de zoon van den vorigen koning in zijn koninkrijk geboren is, en dus volgens menselijke berekening het zekerst op duurzaamheid van dit zijn levensgeluk kon rekenen, verarmt, omdat hij uit zijnen schitterenden levenskring verdrongen is.

1) Dat de Prediker hier bepaalde gebeurtenissen uit zijne eigene ervaring, of uit de geschiedenis der naburige staten op het oog heeft, lijdt wel geen twijfel, omdat ook zijne overige beschouwingen berusten op de treurige geschiedenis van zijn eigen tijd. Maar van de ons bekende veranderingen van dynastie past gene enkele volkomen op het voorgaande; men zal er van moeten afzien, ene bepaalde gebeurtenis op te zoeken, waarop de Schrijver van dit boek gedoeld heeft..

Dat hier van het gevangenhuis gesproken wordt, is om te kennen te geven, dat hij uit den laagsten stand is voortgekomen, zodat hij door zijn wijsheid en voortreffelijkheid zich de liefde van het volk heeft gewonnen.

15. Ik zag al de levenden, de voormalige onderdanen van den verdrongen koning, wandelen onder de zon, met den jongeling, den tweede, den anderen, die in diens plaats, in de plaats van den vorigen koning staan zal; bijna allen voegden zich bij den jeugdigen, begaafden jongeling, om hem als hunnen koning te huldigen.

Er is in het hart des volks van nature ene vermoeiing, van lang te leven onder denzelfden vorst, en een geest van morren en klagen over alles, wat hun enigzins moeilijk valt; hierop volgt de lust, om van heerser te veranderen, niet zozeer uit verkiezing van den opvolger, of uit verzekering, dat hij beter wezen zal, als wel uit natuurlijke wuftheid en onbestendigheid, gelijk de zieken van kamer of van legerstede veranderen, maar niettemin hun ziekte met zich dragen, en dus alleen naar verandering haken uit lust tot verandering.

16. Er is geen einde van al het volk, van die grote menigte, die ontevreden met den tegenwoordigen staat van zaken, naar verandering haakt, van allen, die voor hen geweest zijn, 1) de nakomelingen zullen zich evenwel ook over hem niet verblijden, 2) zij zullen den jongeling, al is hij ook een braaf en wakker vorst, even spoedig moede wezen, als dit met den voorgaanden koning het geval was; gewis, dat is ook ijdelheid en kwelling des geestes, een bewijs van de onvolkomenheid en onbestendigheid van het geluk ook van vorsten, die voortdurend aan het gevaar bloot staan, van uit hun plaats verdrongen te worden.

1) In het Hebr: Mhynpl hyh-rva lkl (Lekool ascher-hajah liphnahem) Beter aan allen, aan wier hoofd hij zal staan. De Prediker wijst hier op den bijval, dien zulk een wijs jongeling zal ervaren. Geen einde zal er zijn aan al het volk, geen einde aan hen, aan wier hoofd hij zou staan. Zijne onderdanen, vooral dergenen, die voor hem streden, zou een grote schare zijn.

Evenwel volgt er dat het weer anders zou zijn met hun nakomelingen. Deze zullen zich niet over hem verblijden. De liefde tot hem zou bij de nakomelingen, bij het volgende geslacht, verkoelen.

2) Volgens den grondtekst worden hier eigenlijk niet diegenen bedoeld, die den nieuwen koning het eerst begunstigten, maar hun nakomelingen. Woordelijk luidt het vers: Daar was geen einde van al het volk, van allen, aan wier hoofd hij stond; -doch de nakomelingen verblijden zich niet over hem. Alzo vindt men in de geschiedboeken opgetekend, dat zich in het eerst velen over Nero verblijdden en hoopten, dat hij een goed en nuttig heer zou zijn. In de eerste vijf jaren liet zich dan ook alles goed aanzien en hij werd geprezen; maar in de volgende jaren was hij een dwingeland en maakte hij het zo erg mogelijk. Evenzo is er ook hoop geweest op Heliogabalus en Commodus, dat zij goede vorsten zouden zijn, maar in die verwachting werd men teleurgesteld; de eerste gaf zich aan allerlei dierlijken wellust over; den anderen had men Incommodus, dat is landplaag, liever dan Commodus moeten noemen..

Met vs. 16 eindigt het overzicht en de mededeling van wat de Prediker opgemerkt en ondervonden heeft. Dat hij echter niet behoort tot de vertwijfelende zielen, die den troost van den waren godsdienst missen, blijkt wèl uit hetgeen hij onmiddellijk laat volgen. Waar hij een blik heeft gegeven op wat van deze aarde is en het troosteloze van deze aarde heeft doen zien, daar vestigt hij nu de aandacht op datgene, wat in waarheid vrede geeft aan het harte.

17. Bewaar uwen voet, als gij tot het huis Gods ingaat, 1) opdat gij in heilige gemoedsstemming komt en alles achterlaat, wat uwe aandacht zou kunnen storen, en zijt liever nabij om te horen de stem Gods, die daar meer in het bijzonder tot uw hart doordringt, opdat gij daarna Gods wil gaarne zoudt doen (1 Samuel 15: 22), dan 2) om der zotten slachtoffer te geven, waarmee zij, die noch Gods heiligheid, noch hun eigene zonde recht erkennen, den heiligen God menen te verzoenen en hun geweten te bevredigen (Spreuken 21: 3. Jes. 1: 11 vv. Hos. 6: 6). Volg hen niet na, want zij weten niet, dat hun offer, dat zij met een goddeloos hart brengen, een gruwel is voor God (Spreuken 21: 27), en dat zij met zulke offeranden God niet dienen, maar kwaad doen.

1) Bewaart zegt hij, dat is, let op den gang uws voets, laat die voorzichtig zijn, overdenk uwen gang, uwe treden, opdat gij geen misstap doet, loop niet haastig en onbezonnen derwaarts, maar met bedachtzaamheid, met overleg, en ziet toe, dat uwe gedachten noch in het derwaarts gaan, noch in het aldaar vertoeven niet los en wuft heen zwerven en als van tak op tak huppelen, of nu op dit dan op dat werelds voorwerp blijven peinzen. Neen, de godsdienst eist den gehelen mens..

2) Beter: dan dat de zotten slachtoffers geven, want hun onwetendheid doet hun zondigen. De Prediker maakt hier onderscheid tussen het gaan naar Gods huis, om daar waarlijk te vernemen, wat de Heere God te zeggen heeft, en het vormelijk naar Gods huis gaan, of door een slachtoffer de zonde weer willen goed maken. Wezen en vorm wordt hier tegenover elkaar gesteld.

Zie ook over dit vers de inleiding van het volgende Hoofdstuk, waartoe het naar zijnen inhoud behoort.

HOOFDSTUK 5.

OVER DEN WEG TOT HET WARE GELUK.

III. Hoofdstuk 4: 17-Hoofdstuk 5: 19. Even als de Prediker in het Voorafgaande drie dingen genoemd heeft, waardoor het geluk van den mens verstoord en vernietigd wordt, zo wijst hij thans drie middelen aan, waardoor aards geluk en tevredenheid verkregen en bevorderd kunnen worden, namelijk oprechte godsvrucht, die zich uitspreekt in heiligen ernst bij den godsdienst, in een zucht naar waarheid en oprechtheid en ene zorgvuldige beteugeling van de tong bij het gebed en het doen ener gelofte (Hoofdstuk 4: 17-5: 6); verder rechtvaardigheid en onbaatzuchtigheid in het verkeer met den naaste, die zich doet kennen door ene onthouding van alle geweldenarij tegenover anderen, waarover zowel de koning als God het vonnis zou moeten uitspreken, en door een afkeer van de gierigheid en van knellende zorgen om vergankelijke schatten te verkrijgen, die men in den dood toch moet achterlaten (Hoofdstuk 5: 7-16); eindelijk matigheid en dankbare tevredenheid bij het genot van de goederen en de vreugde, die God den ijverigen en nauwgezetten arbeider schenkt. (Hoofdstuk 5: 17-19). Deze drie hoogst belangrijke deugden, welke de Prediker hier aanbeveelt, en volgens welke dit Hoofdstuk in 3 duidelijk aan te Wijzen delen kan gesplitst worden, beantwoorden nauwkeurig aan hetgeen de Apostel Paulus in Tit. 2: 12 als den eis van een nieuw godzalig leven stelt, waar hij van de gelovigen verlangt, dat zij matig, rechtvaardig en godzalig leven zouden.

1. Wees dan in het huis Gods (Zie het laatste vers van het vorige Hoofdstuk) niet te snel met uwen mond, dat gij bij het gebed niet doet als de heidenen, die menen, dat zij door de veelheid hunner woorden verhoord zullen worden (Matth. 6: 6 vv.), en uw hart haaste niet, voordat gij uwe gedachten verzameld hebt, een woord in het gebed voort te brengen voor Gods aangezicht: want God is in den hemel; Hij is een heilig, heerlijk en almachtig God, en gij zijt op de aarde, een arm uit het stof geformeerd schepsel, en door de zonde dubbel ellendig en verloren (Psalm 115: 3,16. Jes. 55: 7 vv.; 66: 1. Matth. 5: 34 vv. 5.34); daarom laat uwe woorden voor Hem weinig zijn, gelijk gij het ook in de tegenwoordigheid van de machtigen dezer aarde niet waagt, vele ijdele woorden te bezigen.

Offerande en gebed zijn de twee grondslagen van allen godsdienst; naarmate de volken deze beide bewaard hebben, staan zij dichter bij de openbaring, of zijn er meer van verwijderd en zijn zij gemakkelijker of moeilijker tot den waren godsdienst te brengen. De Islam, zowel als de eigengerechte Joden en Christenen hebben het offer verworpen of verloren, daarom staan zij veel verder van de waarheid af dan de heidenen, die nog dagelijks door offeranden den toorn hunner afgoden trachten te verzoenen; want aan de behoefte des harten, om zich met God te verzoenen en vergeving te erlangen kan door de hoogste beschaving niet voldaan worden, waar die behoefte verloren is, verwijderd zich de mens hoe langer hoe meer van elke bron van heiligmaking. -Omdat God alleen in den hemel woont, d.i. alleen waarachtig, wijs en rechtvaardig is, wij daarentegen op de aarde, en daarom leugenaars, dwazen en zondaren zijn, zo betaamt het ons op generlei wijze met onze menselijke wijsheid, die in Gods ogen dwaasheid is, over goddelijke en hemelse dingen te oordelen en vele woorden over onze aardse aangelegenheden, onze levenservaringen voor Gods aangezicht te brengen; maar wij

moeten naar God horen, Hem laten oordelen en beslissen en Zijn woord, als de alleen ware wijsheid gehoorzamen.

- "Laat uwe woorden weinig zijn" - van welk ene uitgebreide betekenis is dat niet in het onderwijzen en prediken, in het bidden en in het dagelijks leven! Hoe menige, urenlange predikatie wordt hier veroordeeld, al is zij nog zo mooi naar alle regelen van de kunst ingericht! En hoe weinig moeten ook de woorden van anderen over geestelijke dingen niet zijn, wanneer deze van alles, wat onnut, onstichtelijk, ergerlijk en onjuist is, moeten gezuiverd worden! Dezen raad heeft de Heiland wel in acht genomen en daarom ook een kort gebedsformulier voorgeschreven, waarbij Hij reeds bij den aanvang den bidder wijst op de majesteit Gods, die in den hemel woont, maar daarbij den lieflijken naam van Vader bezigt..

2. Want gelijk des nachts de verwarde en onrustig makende droom, die de ziel vermoeit, komt door vele inspannende bezigheden zorg, also de stem des zots door de veelheid der woorden, 1) waardoor hij juist uitspreekt dat hij een zot is, die noch zich zelve in zijne nietigheid, noch God in Zijne grootheid en heerlijkheid kent.

1) Gelijk de verwarde, verschrikkende en angstige en slaapontrovende en belettende dromen blijken zijn van een hoofd, vervuld met bezigheden, also zijn ook de vele haastige en onbezonnen woorden, welke men in en onder het bidden tot òf het spreken van God gebruikt bewijzen der dwaasheid, die in het harte heerst, òf ener dwaze onkunde omtrent God, ons zelve en goddelijke zaken..

3. a) Wanneer gij voorts in den nood, of na het ontvangen van grote bewijzen van Gods genade ene gelofte aan God zult beloofd hebben, stel niet uit dezelve te betalen; want Hij heeft geen lust aan delichtvaardige zotten, die spoedig gereed zijn allerlei beloften te doen en goede voornemens op te vatten, maar daarna te traag en zelfzuchtig zijn, om hun vlees pijn te doen, en niet nauwgezet genoeg, om hun belofte te volbrengen (Mal. 2: 7. Deuteronomium 23: 22-24). God laat zich echter niet bespotten, daarom wat gij zult beloofd hebben, betaal het met nauwgezetheid en inspanning van al uwe krachten.

a) Numeri 30: 2.

4. Beproof echter eerst uwe kracht, of gij in staat zult zijn, te volbrengen, wat gij God beloofd hebt; want a) het is beter dat gij niet belooft, dan dat gij belooft en niet betaalt (Hand. 5: 4. Psalm 7: 14).

a) Deuteronomium 23: 21,22.

Streef er naar, dat gij uwe doopgelofte houdt, dan hebt gij genoeg te betalen..

Het is den Christen niet geoorloofd, geloften te doen, die uit ongeloof voortkomen, of met de liefde tot den naaste in strijd zijn, noch wanneer hij ze eenmaal afgelegd heeft, ze te volbrengen.

Mensen, die zo gemakkelijk ene afgelegde goede gelofte vergeten, zijn dikwijls zeer nauwgezet in het vervullen van die geloften, welke zij niet hadden mogen doen..

5. Laat uwen mond niet toe, dat hij uw vlees, uw op zich zelf reeds zo zondig menselijk wezen, door ijdele woorden en lichtvaardige taal in Gods heilige tegenwoordigheid zou doen zondigen, 1) en zeg niet, wanneer gij ene gelofte lichtvaardig hebt afgelegd en die wilt betalen met een losoffer, voor het aangezicht des engels, den priester, den bode en plaatsvervanger van Jehova (Mal. 2: 7), bij wien gij u dan hebt te vervoegen, dat het slechts ene dwaling was 2) (Numeri 15: 27-31), terwijl gij wel is waar door een offer wilt verzoend worden (Mal. 1: 8 Matth. 5: 5), zo hebt gij toch geen ernstig berouw over uwe zonde; Waarom zou God grotelijks toornen, om uwer stemme wille, waarmee gij u op zo snode, schijnheilige wijze God verzocht hebt, en tot straf daarvoor verderven het werk uwer handen, zodat alles u mislukt en het geluk, dat gij tot dusverre gesmaakt hebt, door Zijnen toorn vernietigd wordt; waarom wilt gij het zo ver laten komen?

1) Letterlijk: laat uw mond niet toe uw lichaam tot zonde te brengen, en wel zo, dat gij er van Gods wege straf op ontvangt. De Prediker waarschuwt hier tegen het niet betalen van de gelofte, maar inzonderheid, tegen het deze gelofte te volbrengen door een losoffer, onder het voorgeven, dat het een dwaling, dat het een zonde uit zwakheid is geweest. De Engel is hier dan ook de priester, die het offer, dat men ter lossing der gelofte wilde brengen, moet ontvangen. Zo men dan voor diens aangezicht liegt, liegt men tegen Jehova, en deze zal zulk een zonde bezoeken, ook in het onthouden van den zegen op den dagelijken arbeid.

2) Zij, die zich zo gemakkelijk met hun zwakheid troosten, zonder er smart over te gevoelen, bedriegen zich zelven. -"Het is gene geringe zaak, den Heere des hemels en der aarde te bespotten, terwijl men Hem belooft, wat men niet ernstig voornemens is te houden. Van dezelfde godsdienstige oppervlakkigheid, die meent, dat de lieve Heere in den hemel het zo nauw niet nemen zal, en wel tevreden zal zijn, te meer nog in een tijd, waarin Hij zelf zo weinig schenkt, wordt ook in de profetieën van Maleachi gesproken, daar lezen wij in Mal. 1: 8: "Want als gij wat blinds aanbrengt, om te offeren, het is bij u niet kwaad; en als gij wat kreupels of kranks aanbrengt, het is niet kwaad. Brengt dat toch uwen vorst; zal bij een welgevallen aan u hebben, of zal hij uw aangezicht opnemen? In vs. 6 brengt Maleachi op grond van zulke feiten ene aanklacht tegen het volk in, als tegen verachters van den naam des Heeren..

6. Want gelijk a) in de veelheid der dromen ijdelheden zijn, alzo in vele dromen. Even als in vs. 2 zijn ook hier de dromen slechts voorbeelden voor de ijdelheid van vele woorden. Gelijk men daaruit, dat iemand veel met dromen gekweld wordt, mag besluiten, dat hij weinig geschiktheid heeft voor alles, wat tot de nuchtere werkelijkheid behoort, zo zal ook hij, die het meest met woorden pralen kan, ons het minste vertrouwen inboezemen; maar vrees gij God! 1) want dat is het beginsel der wetenschap.

a) Spreuken 10: 19.

1) Gelijk de dromen in de meeste gevallen met het innerlijke zieleleven in verband staan, zo ook hetgeen iemand spreekt, staat in verband met de gesteldheid van zijn hart, ja, van zijn gehelen persoon. Van daar dat de Prediker hier met nadruk zegt: "Vrees gij God," m.a.w. denk er altijd om, dat God u ziet, hoort, van alle dingen weet, en dat ge van elk ijdel woord eenmaal rekenschap voor Hem zult moeten afleggen.

7. Wacht u verder voor elke ongerechtigheid en geweldenarij omtrent uwen naaste: Indien gij de onderdrukking des armen, en de beroving des gericht's en der gerechtigheid ziet in een landschap, 1) in ene provincie, dat ver van den zetel des konings en der bevoegde rechtbanken verwijderd is, en daardoor aan allerlei onderdrukking van beambten bloot staat, verwonder u niet over zulk een voornemen van overmoedige en onrechtvaardige mensen; want die hoger is dan de hoge, namelijk de koning, neemt er acht op, en heeft de macht en het recht, zulk enen onderdrukker te straffen; en in geval hij verzuimt den onderdrukte recht te verschaffen, daar zijn hogen, namelijk de Allerhoogste, de Koning der koningen boven henlieden, die eenmaal zeker een rechtvaardig oordeel zonder aanzien des persoons zal uitspreken. 2)

1) Het hier, even als in Hoofdstuk 2: 8 gebruikte woord *medinah*, "provincie, landschap" is het Arameïsche woord, dat in de boeken Ezra, Nehemia en Esther voor de afzonderlijke provincies van het Perzische rijk en ook voor Palestina gebruikt wordt; in de geschriften, die van Salomo zelven afkomstig zijn, komt het woord in het geheel nog niet voor. Ook dit is even als de vele Arameïsche woorden in ons boek, een bewijs, dat het uit den tijd der Perzische heerschappij dagtekent..

Vrees God, zegt de Spreuk der Wijsheid (Spreuken 24: 21) en den koning. Het gehele Boek der Prediker toont, hoe vol zijn Schrijver van deze zedelijke grondgedachte is. Zo is de overgang tot het volgend onderwerp werkelijk innerlijk aangegeven..

2) Dit Boek leert u dus, dat gij u niet te zeer bekommeren en verontrusten moet, wanneer het onrechtvaardig toegaat; maar, wanneer de duivel de oorzaak is van zoveel kwaad, onrecht, geweld en onderdrukking der armen, zeg dan liever: Het is 's werelds loop, God zal het oordelen en wreken. En wederom, wanneer gij ziet, dat het recht toegaat, zeg dan: God zij geloofd, die zo regeert, dat er geen kwaad en onrecht geschiedt, maar ook nog veel goeds geeft. -Zo verrichte dan een ieder in zijnen stand zijn werk overeenkomstig Gods bevel; het andere geve hij aan God over, en wachte op Hem, die de goddelozen en onrechtvaardigen kan achterhalen en richten. Die enen zwaren steen niet kan opbeuren, late hem liggen, en beure op, wat hij kan. Daarom, als gij ziet, dat koningen en vorsten hun macht misbruiken, dat rechters en advokaten zich laten omkopen en hun zaken verwaarlozen, wees dan wijs en denk: God zal het eenmaal beter maken..

Wat hier gegispt wordt, is de onderdrukking der armen en het buigen van het recht, zoals dit zo veeltijds in de Oosterse landen geschiedt, waar niet alleen door de lagere, maar ook door de hogere beambten het recht werd gebogen, het volk uitgezogen en aldus op allerlei manier de gerechtigheid wordt te onder gehouden. De Prediker troost er mede, dat er toch nog recht is. Er zijn hogen boven henlieden. Want al zijn onder de hogen in de eerste plaats te verstaan

de Opperhoofden, de Koningen, toch is dit ook van toepassing op Hem, aan Wien alle Koningen, alle Overheden de macht ontlenden en die eenmaal zeker recht zal doen.

8. Het voordeel des aardrijks, de vruchten des velds door de vlijt des landmans onder den zegen des Heeren verkregen, is voor allen, rijken zowel als armen hebben ze nodig; de koning zelfs wordt van het veld gediend, hij kan die vruchten evenmin als de armste voor zijn onderhoud ontberen, daarom versmaadden koningen en andere hooggeplaatste personen, zo als Uzzia, Curius Dentatus en vele anderen het niet, om den landbouw in hun bijzondere bescherming te nemen, of dien zelven uit te oefenen.

1) Volgens den Duitsen tekst lezen wij, dat de koning voor, ten behoeve van het veld is, d.i. dat het bepaaldelijk zijne roeping ook is, om het veld en den oogst daarvan tegen elken vijandelijken aanval van buiten of van binnen te beschermen, opdat de landman gerustelijk zijn nuttig bedrijf zon kunnen uitoefenen..

Dit vers sluit zich aan aan het vorige, of aan het volgende. Sluit het zich aan het vorige, dan vormt het een tegenstelling er mede. Sluit het zich aan het volgende, dan vormt het evenzeer een tegenstelling. Sluit het zich aan bij het vorige, dan wordt hier gewezen op een koning, die zich met den akkerbouw bezig houdt en dus niet met het voeren van oorlogen, en het onderdrukken van zijne onderdanen. De vertaling is dan juister: Voordeel van een land, echter bestaat allerwege in een koning, die zich aan den akkerbouw overgeeft.

Onzes inziens sluit het zich aan bij het volgende, en dan wijst het op het voordeel van landbezit boven het geldbezit in vs. 9. Het was toch de gewoonte bij vele Oostersers, om hun rijkdom en bezittingen door baar geld te vermeerderen. Hiertegen waarschuwt de Prediker in vs. 9 en wijst daarom eerst in dit vers op het voordeel van het bouwen van het land, waarvan allen kunnen genieten.

9. Verwoest niet zelf uw geluk door allerlei ongerechtigheid, tot bevrediging uwer hebzucht te plegen, maar bedenk ook, dat de gierigheid, die de openlijke misdaad schuwt, u gene tevredenheid en rust kan verschaffen; want, die het geld, het zilver, lief heeft wordt van het geld, het zilver, niet zat; want goed en zilver kunnen den honger der ziel niet stillen; en wie den overvloed lief heeft, wordt van het inkomen niet zat; want het is niet in den overvloed gelegen, dat een mens leeft van zijne goederen. Dit is ook ijdelheid, even als zo vele andere dingen op deze arme aarde, die zo veel schijngoederen aanbiedt (Amos 8: 4 vv. Spreuken 15: 25 vv.).

Alexander had niet genoeg aan al de koninkrijken, die hij onderworpen had, ja niet aan ene ganse wereld. Evenzo gaat het met alle andere dingen. Wie wijsheid, eer, rijkdom, kracht, schoonheid, gezondheid enz. bezit, is er toch niet mede tevreden. Zo is dit arme, ellendige leven van den gierigaard een goede spiegel voor anderen. Want gelijk de gierigaards geld bezitten en het toch niet vrolijk durven gebruiken, maar altijd naar meer geld verlangen, also doen wij met alle gaven. Want wat is een gierigaard anders dan een arm, geplaagd en onrustig wezen, dat altijd het oog heeft op hetgeen het nog niet bezit; daarom is het ijdelheid en

kwelling des geestes. Zijn zij integendeel gene gelukkige mensen, die tevreden zijn, als God hun voedsel en deksel geeft, en Hem voor de toekomst laten zorgen?.

De natuurlijke begeerten zijn gerust en tevreden als het begeerde verkregen is, maar de verdorven begeerlijkheden zijn onverzadiglijk. De natuur is met weinig, de genade met nog minder, maar de verboden lust nergens mede tevreden. Hij, die het zilver in menigte heeft en het nog dagelijks bij zich ziet toenemen, bevindt echter, dat het geen wezenlijk genoeg aan zijne ziele kan verschaffen..

10. Waar het goed vermenigvuldigt, daar vermenigvuldigen ook die het eten; van alle zijden stromen diegenen toe, die mede van den overvloed willen genieten, afgezien van het groter aantal dienaars en verzorgers, die een rijke nodig heeft, en die hem nieuwe zorg baren; wat nuttigheid hebben dan de bezitters daarvan, meer dan anderen, die slechts weinig bezitten, dan het gezicht hunner ogen, waardoor toch immers hun hart niet kan vertroost en bevredigd worden?

Dit is een belangrijk en heerlijk woord. Een gierigaard heeft nooit genoeg, hij zamelt en schraapt altijd door. Voor wien verzamelt hij het echter? Het spreekwoord zegt te recht: Na goede spaarders komen goede verteerders. Want de Schrift geeft reeds de waarschuwing, en de ervaring van alle tijden leert het, dat alle schatten, in het bijzonder die, welke door onrecht verkregen zijn, òf bij het leven des gierigaards, òf na zijnen dood hare uitdelers of verteerders gehad hebben, en hij, de gierigaard, heeft er niets dan zorg en moeite van. Salomo was ook een rijke koning. Wie had zijne rijke goederen nodig? Zijn hofstoet. Wie verbruikt de goederen der vorsten? Allerlei dienstpersoneel, ruiters, knechten, schrijvers, amptlieden, en bovendien veel zogenaamde vrienden, die het 't allerminst verdienen. Wie nu rijkdommen verzamelt, die verzamelt ook verteerders. Waartoe kwelt ge u dan, om uwen schat te vermeerderen? Met al uwe goederen kunt gij toch niet meer doen dan uwen buik vullen en uw arm lichaam dekken. Als God u rijkdommen geeft, gebruik dan uw deel, gelijk gij uw aandeel water gebruikt en laat het andere voorbij stromen; doet gij het niet, zo is het toch te vergeefs, dat gij verzamelt..

De gierigaard is de bewaker, niet de heer; de slaaf en niet de bezitter van zijn geld; want het zou hem gemakkelijker vallen iemand iets van zijn eigen vlees mede te delen, dan van zijn begraven goud. Even als iemand, die bevel geeft, om niets van bewaarde dingen aan te raken, zo bewaart hij zijne schatten en houdt ze bijeen; hij ontzegt zich het zijne, als ware het vreemd goed, en het is voor hem ook vreemd goed. Hoe kan hij zich nu den bezitter noemen van datgene, waarvan hij noch het vrije gebruik, noch enig genot heeft?.

En weet gij niet, dat de gierigaard, omdat hij de aardse goederen te lief gekregen heeft, de hemelse heeft verloren; dat hij ogen heeft en niet ziet? Want als het ware blind zijnde, laat hij het goede voor het bedrieglijke, het hemelse voor het aardse, het oneindige en beste voor het nietigste, het zekere voor het twijfelachtige, het heilige voor het onheilige varen en verruilt hetgeen rijk aan vreugde is met hetgeen slechts smarten aanbrengt. In zijne dwaasheid verrijkt hij zich naar het uitwendige en verarmt naar het inwendige; hij klemmt zich vast aan vergankelijke nietigheden, hij bezit de aarde en wordt door verschrikkelijke onderaardse

machten bezeten. Ja, hij verslindt, om het weer uit te spuwen; hij heeft lief, wat hem in het verderf stort; hij verwerft met inspanning, wat hij verliezen moet, hij bekommert zich, om hetgeen hem smart veroorzaken moet; hij belast zich zelve, opdat hij slechts te sneller in den afgrond zou neerstorten.

11. De slaap des arbeiders, die in zijnen arbeid Gods gebod gehoorzaamt is zoet, want hij blijft meestal van kwellende zorgen, die den rijke treffen bevrijd, en zijn vermoeid maar tevens door den geregelde arbeid gezond en krachtig geworden lichaam doet hem gemakkelijk den slaap vatten; hij hebbe weinig of veel gegeten, maar de zathed des rijken laat hem niet slapen, hetzij dat het onmatig gebruik van spijs hem dit belet, hetzij dat de zorg, om zijne goederen, waaraan zijn hart kleeft, te behouden, hem den slaap uit de ogen weert.

Hoe kan hij slapen, die zijn goud moet bewaken; die voor verliezen vreest en op winst jacht maakt; die renten berekent en hypotheek telt? Hij geeft geen acht op die grenzen, die de natuur hem stelt; de afwisseling, die de slaap hem aanbiedt, kent hij niet; de begeerlijkheid houdt hem wakker, de poging om het eigendom van anderen te verkrijgen maakt hem onrustig; de nijd pijnigt hem, als hij niet snel genoeg in rijkdom toeneemt; de geringe opbrengst van den rijken voorraad doet hem ontstellen, en de ook bij anderen heersende overvloed verontrust hem, God zelf laat hem niet eens toe, dat hij slaapt, maar maakt den slapende wakker. Hij gunt zich zelf evenmin rust, want zelfs de rijke opbrengst der vruchten verontrust hem en hij klaagt als een arme: "Wat zal ik doen?" zegt hij. Zijn dat niet de woorden eens armen, die niets heeft om van te leven..

De slaap des lichaams is ene gave Gods. In dien zin sprak ook Homerus, toen hij hem voorstelde als nederdalende uit de wolken en rustende op de tenten der krijgers rondom Troje. De slaap is ene gave Gods. Wij menen soms, dat het genoeg is, ons hoofd op het kussen neer te vleien, om enen gerusten slaap te genieten. Maar dit is niet zo; geen mens zou inslapen, indien God zelf hem niet de oogleden toesloot en alle kwellende zorgen en gedachten van hem wegnam. Hebt gij het niet gekend, wat het is, zich te vergeefs op zijn bed te keren en te wenden, zonder den slaap te kunnen vatten? Gij meent, dat gij, door uwen geest op een bepaald punt te vestigen, eindelijk zult inslapen, maar het mislukt u, er zijn duizend dingen, die u in wilde orde door het hoofd gaan en wakende houden. De slaap, die beste van alle geneesmiddelen, die den vermoeide naar het lichaam en dikwijls ook naar de ziel nieuwe krachten schenkt, is ene gave Gods, en ene gave aan allen, rijken en armen. Hij is niet het bijzonder voorrecht der rijken, ja indien er onderscheid is, dan heeft de arme een groteren zegen in dit opzicht; want de slaap des arbeiders is zoet, hij hebbe weinig of veel gegeten. Welk een zegen heeft de mens dan niet in den slaap van God ontvangen! Hij misbruike dien zegen niet..

12. Hoe dwaas en nietig is het ook, zich te vermoeien om rijk te worden, daar de rijkdom zo vergankelijk is! Er is een kwaad, dat den mens veel ziekte aanbrengt, hetwelk ik zag onder de zon; rijkdom op het zorgvuldigst van zijne bezitters bewaard tot hun eigen tijdelijk en eeuwig kwaad; want wanneer zij dien, wat zo gemakkelijk en spoedig geschieden kan, verliezen, zullen zij veel ongelukkiger worden, dan wanneer zij hem nooit bezeten hadden.

13. Of de rijkdom zelf vergaat door ene moeilijke bezigheid, 1) het gebeurt lichtelijk, dat hij door enige ramp, waarvan hij zelf of een ander de oorzaak is, of die hem onmiddellijk uit Gods hand wordt toegezonden verarmt; en hij gewint enen zoon, wien hij grote schatten meende na te laten, en er is niet met al in zijne hand.

1) In het Hebr. Weabad haoscher hahoe be'injan ra'. Beter: De rijkdom namelijk, zij zelf verloren gaande door een slechte omstandigheid, d.i. door de ene of andere ramp. Vers 13 is nadere verklaring van vs. 12. Menigeeen heeft zich zelven arm gemaakt door al te veel te willen binnen en alles op het spel te zetten. Een kwade omstandigheid, oorlog bij voorbeeld, was in staat, om hem van een rijke een arme te maken, en in plaats dat zijn zoon veel bij zijn sterven zou ontvangen, ontvangt deze niets.

14. Maar ook wanneer de rijke van zulk een ongeluk verschoond blijft, dan maakt toch de dood een einde aan het bezit van zijne goederen; wantgelijk als hij voortgekomen is uit zijner moeders buik, also zal hij naakt wederkeren, gaande gelijk hij gekomen was; en a) hij zal niet het geringstemedenen van zijnen arbeid, dien hij verricht heeft, om schatten te verzamelen, dat hij met zijne hand zou wegdragen.

a) Psalm 49: 18.

Ja in den dood is de voormalige rijke ook aan den armste gelijk. Hoe zou dan een goed, dat met den dood ophoudt te bestaan, in waarheid gelukkig kunnen maken. (Job 1: 21. 1 Tim. 6: 7. Psalm 49: 11)?.

15. Daarom is dit ook een kwaad, dat ziekte aanbrengt, 1) en dat om der zonde wil op de mensenkinderen rust, dat hij in alle manier gelijk hij gekomen is, also heengaat, en niets van zijnen rijkdom kan medenemen; en wat voordeel is het hem, dat hij in den wind, voor vergankelijke nietige dingen gearbeid heeft; 2) is hij nu ook maar een weinig gelukkiger en meer van de genade Gods verzekerd dan de arme?

1) Maar was de mens recht ernstig werkzaam in het godsdienstige, dan zou hij door de genade en vertroosting, in zijn hart uitgestort, zich te meer en beter voor de eeuwigheid bekwaam maken en een spijze vergaderen, die tot in eeuwigheid zou duren, daar alles, wat men in deze wereld voor het lichaam winnen kan, ook in dezelve blijven en met dezelve vergaan moet..

Of een schrikkelijk kwaad, een diep treurige toestand, indien men alles van het standpunt der tegenwoordige wereld beschouwt.

2) Het geld en goed blijft achter, en wordt door de vrolijke erfgenamen verteerd; de ziel moet echter zonder verschoning voor Gods gericht verschijnen, om rekenschap en verantwoording te doen van het toevertrouwde goed. Hij verwerft also voor zijne erfgenamen enen tijdelijken hemel en voor zich zelven ene eeuwige hel. Hoor, hoe de dood reeds met de sleutels van de geldkast rammelt, om den schat, dien de gierigheid zo dikwijls geteld heeft, ongeteld, misschien wel aan vreemden en ondankbaren weg te schenken. Hem zelven echter haalt hij tot loon voor zijn trouw bestuur, om hem arm en naakt in een duister hol te werpen.

16. En wat was verder zijn leven? Heeft hij ware vreugde daarin genoten? Ik zag, dat hij ook al zijne dagen in duisternis gegeten heeft, ook wanneer hij in de helder verlichte eetzaal zat; want God, het enige licht der ziel, was niet het licht zijns levens en de vrede Gods, de blijdschap des geestes en de heerlijkheid des hemels kende hij niet; en dat hij veel verdriets gehad heeft, omdat het bestuur en de vermeerdering zijner goederen hem zo veel kwelling baarde (1 Tim. 6: 10), ooknog zijne ziekte en onstuimigen toorn, die steeds aan zijn hart knaagde, wanneer hij den nijd en de afgunst zag, die zijn rijkdom verwekte, of de vele gevaren, waaraan hij blootgesteld was, opmerkte. Zijn gemoedsleven werd door dit alles verbitterd, en waar hij door lichamelijke ziekte bezocht werd, die hem noodzaakte zijne plannen op te geven en hem een naderend sterven en daarop volgend gericht aankondigde, daar was zijne plaag nog slechts te groter?

In de duisternis eten, betekent niet anders dan in zwaarmoedigheid zijn leven doorbrengen. Alle gierige en zwartgallige mensen vinden altijd iets, dat hun niet bevalt, waarover zij morren en waarop zij schimpen. Want zij zijn vol zorg, kommer en angst; zij kunnen niet vrolijk eten en drinken en hebben altijd iets, dat hen beangstigt en knelt..

Rijkdom, zo lang als hij achter slot en grendel zit, brult heftiger dan een leeuw en brengt alles in verwarring. Brengt gij hem echter uit de duisternis te voorschijn en vult gij er de hongerige lichamen der armen mede, dan verandert hij van een wild dier in een lam, van enen vijandelijken vervolger in enen gids; in plaats van een klip wordt hij ene haven, in plaats dat hij schipbreuk doet lijden, brengt hij stilte op zee aan..

17. Ziet, wat ik gezien heb, op grond van al wat er gezegd is, in het bijzonder, omdat een gierigaard met al zijne schatten de ellendigste mens is, noem ik het a) ene goede zaak, die schoon is, en die nog het meest aan uitsluitend aards geluk kan bevorderlijk zijn, namelijk met hartelijke dankbaarheid jegens den Gever van alle goede gaven te eten en te drinken, wat Hij dagelijks schenkt, en in plaats van zich te kwellen met de opeenhoping van schatten, te genieten het goede van al zijnen arbeid, dien hij bearbeid heeft onder de zon, gedurende het getal der dagen zijns levens, hetwelk God hem geeft; b) want dat is zijn deel, 1) dat God hem, hetzij rijk of arm, bescheiden heeft, en dat hij, zonder zich door nutteloze zorgen te kwellen genieten moet.

a) Prediker 2: 24; 3: 12,22; 9: 7; 11: 9.

1) Wij moeten onszelf niet uithongeren door gierigheid, omdat wij vrezen te kort te zullen komen, of omdat wij te zeer gretig zijn, om al meer en meer in te palmen, maar wij moeten met vreugde ons brood eten en onzen wijn drinken, opdat wij ons lichaam en ziele in den dienst van God te sterker mogen maken en aanzetten. Wij moeten ons niet door zwaren arbeid afsloven en laten er anderen de vruchten van eten, maar de vertroosting van dit leven en van onzer handenwerk alle de dagen van ons leven genieten, zolang God ons in de wereld laat..

18. Ook een iegelijk mens, aan denwelken God rijkdom en goederen gegeven heeft, en Hij geeft hem daarbij de macht 1), de geschiktheid, om daarvan met een blijmoedig en tevreden

hart te eten, en om zijn bescheiden deel uit Gods hand aan te nemen, en om zich te verheugen van zijnen dagelijkschen arbeid, waaraan het niemand, die van vrouwen geboren is, ontbreken zal, datzelve is ene zeldzame, edele gave van God, die men waarlijk niet gering behoeft te schatten.

1) Dit vers bewijst duidelijk, dat het niet de bedoeling der H.S. zijn kan, de rijken om hunnen rijkdom te verachten, mits slechts de rijkdom met een dankbaar, tevreden, aan God overgegeven hart gepaard gaat. Den reine is alles rein (Tit. 1: 15), alzo kan ook de rijkdom door zulk enen in reinheid gebruikt worden; het zal er ook hier voornamelijk op aankomen, hoe het hart voor God staat. Wanneer echter iemand niet even goed tevreden is en stil blijft, wanneer huis en hof door brand vernield worden, of dat hij op enige andere wijze schade aan zijne goederen lijdt. dan is hij nog niet recht gelaten en tevreden; dat is de proef op de som.

Gij aardse zon, die slechts voor dezen tijd schijnt, wat staat gij mij in den weg, dat gij mij aftrekt van de heerlijkheid van het ware licht? Om het goede, dat er in de rijkdommen dezer wereld is, wel te genieten, is het nodig, dat men er volkomen heerschappij over hebbe, dat men namelijk bij het gebruik daarvan handele overeenkomstig het goddelijk doel.

19. Want hij, die deze edele gave Gods ontvangen heeft, zal niet veel gedenken aan de dagen zijns levens: zijne dagen gaan gemakkelijk voorbij, dewijl hem God verhoort in de blijdschap zijns harten; of volgens andere overzetters: met blijdschap des harten, zodat hij zijnen weg vrolijk en welgemoed bewandelt. Dit is echter veel kostelijker, dan alle schatten en rijkdommen der wereld, en is evenzeer voor den arme als den rijke te verkrijgen.

De wedergeboren, hemelsgezinde mens heeft God tot zijn hoogste goed, die zich ook aan de ziel wil te genieten geven, daarom denkt zulk een mens niet veel aan dit ellendige leven, aan hetgeen hij eten en drinken, en waarmee hij zich kleden zal; hij weet, dat zijn God al zijne nooddrift vervullen wil. Die God, die ons de zonden vergeeft, ons door zijne genade rechtvaardigt, zodat Hij zelf onze hemel wordt, die neemt ook terstond alle vleselijke zorgen van ons, zodat wij, hetgeen ons dagelijks aan spijs en drank en ook aan vreugde geschonken wordt, met een dankbaar, kinderlijk hart aannemen en vrolijk genieten. In de genade Gods te staan, zich daarin te verblijden, dat is alzo de levenswijsheid bij uitnemendheid..

Als ene bijzondere gave stelt de Prediker het voor rijkdom en goederen te bezitten, maar ook de macht hebben, om daarvan te eten en te genieten. Zo wel gezondheid te bezitten, als lust om dit alles te genieten, om aldus de ware levensregelen te bezitten, die het hart in zijn God doet verheugd zijn. Zulk een zal bewaard blijven van pessimisme of zwartgalligheid, maar ook van een zondigen overmoed, hij zal het leven opvatten als een gunst Gods.

HOOFDSTUK 6.

GIERIGHEID EN WERELDSE EER ZIJN IJDEL.

C. De derde rede, die van Hoofdstuk 6: 1-Hoofdstuk 8: 15 loopt, onderzoekt in aansluiting aan de vorige afdeling, welke gezindheid voor den mens noodzakelijk is, om het in de vorige rede beschreven levensgeluk te verkrijgen en te bewaren, waarin alzo de ware levenswijsheid bestaat. In 3 afdelingen wordt uiteengezet, dat zij niet kan gelegen zijn in het jagen naar het bezit en het genot van allerlei aardse goederen en eerbewijzingen, maar veeleer daarin, dat men de wereld verachte, lijdzaam zij, en God vreze; daarnaar moet men, niettegenstaande de verleidingen, onderdrukkingen en tegenspoeden, streven.

I. Vs. 1-12. Deze eerste afdeling veroordeelt vooreerst de dwaasheid en kortzichtigheid van hen, die menen, dat de ware levenswijsheid daarin bestaat, dat men zoveel aardse goederen moet trachten te verkrijgen als mogelijk is. Zij splitst zich in 2 onderdelen: vs. 1-6. De ware levenswijsheid, die den mens gelukkig maakt, kan niet bestaan in een ijverig streven naar het bezit en het genot van de vele goederen dezes levens, zoals geld, eer, een lang leven, een groot aantal kinderen; want ook zij, die het rijkst met deze dingen gezegend zijn, hebben er toch geen waar en blijvend genot van. Vs. 7-12: Ieder, die in het bezit van aardse eer en goederen is, of ijverig naar derzelver bezit streeft, moet spoedig ervaren, hoe nietig en vergankelijk zij zijn, en wendt zich dan, daar het tegenwoordige hem niet bevredigt met zijne verwachtingen tot de toekomst; die ook geheel duister voor hem blijft.

1. Er is, en daarom zei ik in Hoofdstuk 5: 18 met goed recht, dat God niet alleen rijkdom, maar ook de macht, om er zich over te verblijden moest geven, een kwaad, dat ik gezien heb onder de zon, en het is veel onder de mensen.

HOOFDSTUK 7.

OVER MIDDELEN TOT HET VERKRIJGEN VAN GELUK.

II. Vs. 1-22. Tegenover de afdwalingen der mensen in het zoeken naar middelen om waarlijk gelukkig in dit leven te worden, wordt nu meer bepaaldelijk uiteengezet, waarin de ware levenswijsheid bestaat. Men kan duidelijk drie delen onderscheiden. Wie waarlijk gelukkig wil worden, die verachte de wereld met hare begeerlijkheden en beware den heiligen ernst des levens (vs. 1-7); die zij steeds gelaten, lankmoedig en geve zich aan den Heere, zijnen God over (vs. 8-14) die wandele in de vreze Gods en met nederige schuldbelijdenis op de lippen (vs. 15-22). -De ganse afdeling en vooral het laatste gedeelte is rijk aan diepe, evangelische waarheden, waarvan de wortel en kern de zondige toestand en de daaruit voortvloeiende ellende van het menselijk hart meer bepaaldelijk uitvoerig beschouwd wordt.

1. Beter a) is een goede onbevleete naam voor de mensen, waarop ieder wijze gesteld is (Hoogl. 1: 3), dan goede, kostbare en welriekende olie 1), die het aangezicht doet blinken (Hoofdstuk 9: 8), het enige sieraad van den dwaas, ennaar dien zelfden maatstaf is de dag des doods, waarop de mens van zoveel aardse ellende bevrijd wordt (Hoofdstuk 4: 2) beter dan de dag, dat iemand geboren wordt, die volgens de mening van den dwaas het begin is van duizenderlei vreugd 2).

a) Spreuken 22: 1.

1) De vergelijking van den naam met de zalfolie is zeer passend. De goede naam doet den man door zijne deugden uitkomen en wekt in allen, die er van horen aangename gewaarwordingen op; hij trekt aan en deelt zich even als een aangename geur mede aan allen, die in zijne nabijheid komen. Deze innerlijke verwantschap tussen den goeden naam en den geur van welriekende olie komt in het Hebreeuws nog meer uit door de gelijkkluidendheid der beide woorden: scheem en schemen..

2) De dag des doods is beter dan de dag, dat iemand geboren wordt, zegt de Schrijver tot dezulken, die over het verloren levensgeluk treuren. Hij eist niet van hen, dat zij zullen gevoelen, wat zij niet gevoelen; hij geeft hun gaarne gelijk, waar zij het recht op hun zijde hebben. De wereld is een tranendal, vol droefenis en ellende; dat is ene onloochenbare waarheid, die men den lijdende niet moet trachten te ontnemen, wanneer men hem waarlijk wil troosten. De Schrijver blijft echter bij deze volkomen, doch eenzijdige waarheid niet staan, maar hij opent in hetgeen volgt gezichtspunten, waaruit licht op den donkeren lijdensweg valt. Door deze uitspraak wordt niet geloochend, dat den mens de liefde tot het leven ingeschapen is, en dat het leven op zich zelf een goed is; ook niet dat de goddelijke genade haar licht in de duisternis van het aardse leven doet vallen; evenmin, dat het lijden ene oneindige waarde heeft als leerschool voor den geest, het gewichtigste middel tot loutering en vooruitgang, en alzo een blijf dan Gods genade is, dat het eindelijk de beste voorbereiding is voor een toekomstig leven, als de geest terugkeert tot God, die hem gegeven heeft. De bovengenoemde uitspraak heeft hier denzelfden zin, als dergelijke uitspraken van heidense schrijvers, maar het onderscheid is hierin gelegen, dat het heidendom den sleutel tot dat lijden

niet bezat, en niet bij machte was, het met de goddelijke liefde en rechtvaardigheid in overeenstemming te brengen, zodat voor hetzelfde de troostbronnen verborgen en gesloten waren, die in de H.S. geopend worden..

Voor de goddelozen is de dag des doods beter dan de dag hunner geboorte, omdat het hun beter was, nooit geboren te zijn; maar daar zij nu toch eenmaal op de wereld zijn, zo is voor hen de dag des doods beter, wanneer hij niet lang uitblijft. Voor de vromen is de dag des doods beter dan de dag der geboorte, ten eerste, omdat zij bij een zalig afsterven van veel zonde bevrijd worden (Job 14: 4. Rom. 7: 24. Efez. 2: 3); ten tweede, omdat zij in de wereld aan velerlei ellende en droefenis onderworpen zijn (Job 14: 1. Psalm 90: 11), waarvan zij bij hunnen dood bevrijd worden; ten derde omdat de genade, die haren aanvang neemt bij de wedergeboorte, in den dood volkomen wordt; ten vierde, omdat de dood de poort tot de eeuwige heerlijkheid opent.

2. Het is beter te gaan in het klaaghuis, waar een dode betreurd wordt, dan te gaan in het huis des maaltijds, waar men in den roes van het vermaak den ernst des levens tracht te vergeten; want in hetzelfde, in het klaaghuis namelijk, is het einde aller mensen, der ziel duidelijk voor ogen gesteld, en de nog levende legt het in zijn hart, en werkt zijns zelfs zaligheid met vrezen en leven (Psalm 90: 11 vv.).

Wanneer gij enen dode hoort bewenen, voeg er u dan bij, maar wanneer gij aan een gastmaal geroepen wordt, zo overschrijdt den drempel van dat huis niet.

Israël bevond zich toen ook in het klaaghuis, wanneer zij echter slechts den tijd hunner bezoeking bekennen, dan is dit tot hun geluk. In gelukkige, voorspoedige tijden worden de mensen nalatiger, denken minder aan Gods toorn, en verwachten minder Gods hulp; verder worden zij ook overmoediger, stellen hun vertrouwen op hun vlijt, hun macht en worden licht door den duivel verlokten. Daarentegen zijn kommer en smart herinneringen aan onze zwakheid, vermaningen tot het gebed, opwekkingen om hulp van God te begeren en ene beteugeling voor vele begeerlijkheden. Daarom is aan de Kerk het kruis opgelegd

Als gij het goed vindt, laat ons dan twee huizen beschrijven: een, waar men zich aan de vreugde overgeeft, en een, waar men treurt. Laat ons beide in den geest binnengaan en zien, welk van beide het beste is. Men zal dan het klaaghuis vol wijsheid, het huis der vreugde vol dwaasheid vinden. Want hoor slechts de schandelijke woorden, het uitgelaten lachen, de nog uitgelatener gesprekken. Klederen en gang zijn onbetamelijk, de woorden dwaas en onzinnig; men hoort niets dan spotten en lachen, gezang en snarenspeel van den duivel, vuile en ontuchtige liederen. Maar het is niet zo daar, waar men treurt: alles is kalm, er heerst rust en stilte, er is vooruitgang in het goede merkbaar; niets is onordelijk, niets uitgelaten en als er gesproken wordt, zijn het woorden van wijsheid..

Men heeft gevraagd, hoe dit te rijmen was met vroegere uitspraken over het genot van het leven. Dit is echter niet zeer moeilijk. Want toch de Prediker heeft nergens het genot op het oog, zonder de ernst des levens, zonder of buiten de ware vreze Gods, maar immer die laatste vreugde op het oog. Welnu, in het klaaghuis waar de dode beweend wordt, is het mogelijk,

dat men tot den ernst des levens geleid of teruggeleid wordt. Daar wordt men herinnerd aan het einde van alle leven. Daar wordt de roepstem gehoord met bijzonderen nadruk, welke overal in "de Prediker" ons tegenklinkt: Vreest God en houdt Zijne geboden.

3. Het treuren over de zonde en hare zware gevolgen, zodat men zegt: Wij hebben overtreden, en wij zijn weerspannig geweest, daarom hebt Gij niet gespaard (Klaagl. 3: 42), is beter dan hetuitgelaten, overmoedig lachen; want door de droefheid des aangezichts, zulk een boetvaardig treuren, wordt het hart gebeterd, en met hemelse vreugde vervuld, die zich daarna ook weer op het gelaat afspiegelt.

Bij de wereld, wanneer zij zich gelukkig acht, straalt het gelaat van vreugde, terwijl het hart kwalijk gesteld is. Slechts daar wordt ware vreugde gesmaakt, waar het hart in de rechte betrekking tot God en Zijne geboden staat. Dewijl het lijden daaraan behulpzaam is, zo is het ook een middel om tot de ware blijdschap te geraken (2 Kor 6: 10; 7: 10). -Indien het lijden tot boete en bekering voert, dan moet het ook tot de vreugde leiden. Want het hart wordt vrolijk, zodra het zich in zijnen normalen toestand bevindt..

Het lachen is de uitdrukking van het verlangen der zinnelijke wereld en hare goederen. De droefheid is de moeder ener vreugde, die de zinnelijke wereld met al hare goederen niet kan schenken; de afkeer van de laatste is de wortel van de ware vreugde des harten, die gegrond is op een zich keren van het hart tot de onzienlijke wereld en hare goederen.

Er is voorzeker niets nuttiger dan lijden! Daarin moet de eigenwillige natuur ondergaan en sterven; maar het geloof en vertrouwen in God kunnen er door toenemen. Gods beeld wordt dikwijls in het lijden gevormd, maar te midden van vleselijke rust gesmaad. Indien wij de heerlijkheid kenden, die in het kruis, dat God ons toezendt, verborgen ligt, dan zouden wij er niet zo voor vrezen en het trachten te vermijden. De mens verliest zo gemakkelijk het goede, dat God in en door het lijden geschonken heeft, wanneer het hem naar het vlees wel gaat. Maar het vlees wil er juist daarom niet gaarne aan, omdat het er zijnen dood in vindt. Om zijn leed en zijne droefheid behoeft men zich echter niet te bekommeren. De ware droefheid integendeel verheft het gemoed, reinigt de ziel, bevredigt het hart en geeft de ziel moed, de zinnelijke neigingen en velerlei boze overleggingen te weerstaan en te kruisigen, en de ijdelheden der wereld met hetgeen hare vreugde uitmaakt te vermijden.

4. Het hart des wijzen is daarom met hun liefde, hun gedachten het liefst in het klaaghuis; maar evenzo het hart der zotten in het huis der vreugde; want het is er hun om te doen, hun geweten tot zwijgen te brengen en de zonde met hare bezoldiging te vergeten.

Men ziet hieruit, dat de Prediker, wanneer hij zo dikwijls tot levensgenot aanmaant, nooit bedwelmende genietingen en verblindend zingenot daaronder verstaat, maar veeleer een waardig en dankbaar genot van het schone en goede, dat God aanbiedt. Dit nu is bij een ernstig leven niet alleen mogelijk, maar alleen daardoor bereikbaar..

5. Het a) is daarom voor een mens beter te horen en ter harte te nemen het bestraffen des wijzen in heiligen toorn over ene zonde, waardoor deze hem weer op den rechten weg tracht

te brengen, dan dat iemand hore het woeste vreugdegezing der dwazen, bij hun drinkgelagen (Job 22: 12. Amos 6: 5. Jes. 5: 11 vv.).

a) Spreuken 13: 18; 15: 31,32.

6. Want a) gelijk het geluid der doornen, brandnetelen, onder enen pot, die wel een knappend en snel opflikkerend, maar ook spoedig uitgebrand vuur geven (Job 20: 5 vv, alzo is het lachen eens zots, gelijk al zijn werelds geluk, gerucht makend, maar ook snel voorbijgaand. Dit, namelijk al dat onzinnig gejubel en gejoel der zotten, is ook ijdelheid.

a) Psalm 58: 10.

Virgilius zegt: het stoppelvuur knapt hard, maar kan weinig uitwerken, het heeft geen gloed en dooft spoedig uit. Evenzo is ook het lachen en de vreugde der zotten, het schijnt, dat het eeuwig zal duren, het is ene sterke flikkering en loopt op niets uit. Voor een ogenblik zijn zij zeer gelukkig, dan komt er een ongeluk, dat hen ter nederslaat en al hun vreugde is voorbij. Het past alzo goed bij hetgeen te voren gezegd is: dat is ook ijdelheid. De vreugde, die de wereld schenkt, duurt niet lang en eindigt in treuren..

Met geduld de vermaningen van verstandige lieden te horen is ook een teken van wijsheid, of een middel om er toe te geraken, maar gesteld te zijn op het gezag der dwazen is een blijk van een verdarteld gemoed, of een middel om het zelf te doen aan de ijdelheden zich verslaven. Het lachen toch der dwazen is als het gekraak en geknars van brandende doornen onder enen pot, die veel schijnen te berekenen en toch straks in as verteerd zijn, en die daarom ook geen bestendige hitte kunnen geven. Het geluk der zotten is ook luidruchtig wel, maar niets betekende, het geeft geen gelegenheid tot ware vreugde, en is enkel ijdelheid, en verwekt zelfs zwaarmoedigheid en smart..

7. Vlied daarom de vriendschap der wereld, want ook de wijze zelfs is niet veilig voor de verleiding. Voorwaar, de menigvuldige onderdrukking, 1) de afpersing, zou wel enen wijze dol maken, zodat hij eindelijk den heiligen ernst, die hem vroeger bezielde, verliet; en het geschenk, verderft het hart. Begeef u daarom niet onder den invloed dier wereld, die u vleit, u eer en aanzien, rijkdom en macht aanbiedt, opdat zij u niet aftrekke en alzo uwe kortstondige vreugde in eeuwigdurende ellende overga.

1) Onder onderdrukking hebben wij hier te verstaan, de afpersing, of het zich voor zijn gunst laten betalen, zonder dat er sprake behoeft te zijn van buigen van het recht. Indien echter, wil de Prediker zeggen, de wijze de praktijk der wereld volgt, en zich voor de gunst, die hij bewijst, voor het spoedig behandelen van rechtszaken zich laat betalen, dan loopt hij gevaar, eindelijk een dwaas gelijk te worden, dewijl daardoor de tederheid van de conscientie wordt gekwetst en de kracht van het geweten vermindert.

8. Oefen u verder in heilige lijdzaamheid en overgave des harten, bedenk altijd: Het einde van een ding is beter dan zijn begin, wacht daarom in elke zaak eerst geduldig den uitslag af, eer gij oordeelt of handelt, en laat u niet, door hartstochtelijken ijver gedreven, tot overijlde

dadens, die steeds verkeerde gevolgen hebben, verleiden; want de lankmoedige, die op God vertrouwt en zich aan Hem overgeeft is beter dan de hoogmoedige, die in droefenis tegen God mort en hulp bij zich zelve zoekt.

Die het laatst lacht, lacht het best. Einde goed, alles goed.

Dit is voor het volk Gods zeer vertroostend, want hun behoort het einde, even zeker als God hun toebehoort. Men zou het bovenstaande ook op de volgende wijze algemeen kunnen uitdrukken: Wie het einde ener zaak op zijne zijde heeft, wien het in enige zaak aan het einde goed gaat, die is er beter aan toe, dan hij, wien het begin toebehoort..

Het begin en de voortgang van het Christendom zijn met lijden verbonden, maar op het lijden volgt een heerlijk en zalig einde (2 Kor. 4: 17)..

9. Zijt niet haastig in uwen geest om te toornen en te murmureren, wanneer de Heere de zaken anders bestuurt, dan gij gewent en verwacht hadt; want de toorn, de murmuring, rust en zetelt in den boezem der dwazen, 1) die niet kunnen en willen begrijpen, dat God met elke wederwaardigheid en droefenis, die Hij hun toezendt, het doel heeft hen te oefenen en te beteren (Job 5: 2. Spreuken 12: 16).

1) Zij, die voortvarende zijn in hun verwachtingen en geen uitstel kunnen verdragen, zijn zeer licht geraakt, als men hen niet terstond voldoet in hetgeen zij begeren. Men moet niet schielijk zich beledigd achten, over enige hoon of smaad, en niet gereed zijn, om er zich voor te willen wreken, of er over te blijven wrokken en wroegen. Men moet ook niet lang den toorn bewaren en er zich door laten beheersen. 't Zijn dwazen, die de drift in hunnen boezem houden en aldaar kweken en die niet dan met moeite dezelve kunnen bedwingen of er nooit van willen afstaan..

10. Zeg niet, uit verdriet over het leed dat u treft: Wat is er, hoe komt het, dat de vorige dagen beter geweest zijn, dan deze; waarmee hebben wij dit verdiend; is God rechtvaardig daarin, dat Hij ons thans zonder oorzaak kastijdt? Want het is altijd dwaasheid, den tijd waarin men leeft, voor den slechtsten en ongelukkigsten te houden, en gij zoudt naar zulks niet uit wijsheid vragen; de wijsheid erkent veeleer, dat er steeds voor de tijdelijke droefheid ene goede oorzaak is, en toont dit door geduld en lijdzaamheid.

Laat ons naar de stem der wijsheid horen! In haar licht zullen wij, indien wij het tegenwoordige onpartijdig met het verledene vergelijken, tot de overtuiging komen, dat elke tijd zijne eigenaardige voorrechten en gebreken heeft, en dat bij al het verkeerde, dat onzen tijd aankleeft, deze evenwel ene grotere mate van geluk aanbiedt, dan elk verleden. Wij zullen daardoor in plaats van ons de voorrechten van onzen tijd door dwaze klachten te verbitteren, de bezwaren aan dien tijd verbonden te vergroten en onzen moed te verlammen, veeleer trachten ons met hem te verzoenen, zijne gebreken weg te nemen, of die ten minste te verlichten.

Het is dwaas over de slechtheid onzer tijden te klagen en de dwaasheid en slechtheid van zijn eigen hart en gedrag voorbij te zien. Waren onze harten beter, de tijden zouden niet zo slecht zijn. Wij hebben reden zelfs om dankbaar te zijn, dat de tijden niet slechter zijn, en dat wij in de boosheid er van nog zo vele goedertierendheden van Gods Vaderlijke hand mogen smaken, die dezelve niet alleen draaglijk, maar ook vertroostelijk maken..

11. De wijsheid, waarover hier gesproken is, is een goed met een erfdeel; 1) en dengenen, die de zon aanschouwen, in het leven treden, hebben voordeel daarvan, namelijk van die wijsheid met vermogen.

1) De Prediker wijst hier op twee zaken op een zedelijk en een materieel kapitaal, op de verbinding of vereniging van een erfdeel, ene erflating met wijsheid. Gelukkig wil Hij zeggen, degene, die niet alleen wijs is, de Wijsheid als ene gave heeft ontvangen, maar wien het daarbij ook niet aan geldelijk vermogen ontbreekt. Deze kan dan in dubbel zinnig een nuttig lid der maatschappij zijn en het recht gebruik van het geld maken. Het is voor degenen, die de zon aanschouwen, d.i. die dit aardse leven intreden, een groot gewin, indien beide hun deel wordt, want dan zullen zij ook zeker zich als rentmeesters, van hetgeen God hun gaf beschouwen.

12. Want de wijsheid is tot ene schaduw, zij beschermt en bewaart voor menig ongeluk, of verzacht het, en het geld is evenzo tot ene schaduw, het bewaart voor menigen uitwendigen nood, maar ene zaak vermag het geld niet, want de uitnemendheid der wetenschap is, dat de wijsheid haren bezitters het ware, alleen gelukkige en zaligmakende leven geeft; want de genade van den God, die leeft en het leven geeft, is met hem (Spreuken 3: 28. Job 36: 6. Psalm 16: 11; 36: 10).

In God vindt men de ware bescherming, en wanneer men zich aan Zijne wijze leiding overgeeft, zal het aan de nodige hulp niet ontbreken. Bij de aardse dingen vindt men wel is waar ook enige hulp, maar met dit onderscheid, dat zij noch de ziel levend kunnen maken, noch voor den dood kunnen beschermen. De goddelijke wijsheid daarentegen geeft hem, die het leven verloren heeft, dat leven weer en bij hem, die het reeds bezit, versterkt Zij het, even als de boom des levens, die de mensen in het paradijs reeds gevoed en onderhouden heeft.

Het woord schaduw komt in den Bijbel dikwijls voor in de betekenis van bescherming en verkwikking, zo als b.v. in Psalm 121: 5: De Heere is uw Bewaarder, de Heere is uwe schaduw aan uwe rechterhand..

13. Daarom, zie af van uw eigen droevigen toestand en aanmerkliker het werk Gods, 1) waardoor Hij Zijnen wijzen raad en wil volvoert, dan zult gij erkennen, dat Zijn doen enkel zegen, Zijn weg enkel licht en Zijn bestuur almachtig, wijs, liefdevol en rechtvaardig, maar ook onveranderlijk is; want wie onder de mensenkinderen kan recht en effen maken, dat Hij in Zijne wijsheid krom gemaakt heeft; wie, het onvolmaakte, dat Hij beschikt heeft volmaken?

1) Den Heere moet gij vertrouwen, begeert gij de uitkomst goed; op Hem uw hope bouwen, zal 't slagen wat gij doet; door geen bekommelingen, geen klagen en geen pijn, laat God zich iets ontwringen; Hij wil gebeden zijn.

Aanmerk Gods werk aan, wil zeggen, erken in hetgeen geschiedt, zonder dat gij er over klaagt, dat God het is, die dit alles bewerkt heeft, dat Hij alles bestuurt, dat zonder Zijn wil er niets geschiedt, en dat geen menskind Zijn hand kan afslaan, of tot Hem zeggen, wat doet Gij? Als de Prediker dus ook zegt, dat niemand recht kan maken wat God krom gemaakt heeft, dan wil hij daarmee niet leren, dat God kromme dingen doet, maar dan is dit bij wijze van vergelijking gesproken, om daardoor duidelijk te doen uitkomen, dat de mens niets aan den Raad Gods kan veranderen en Zijn hoog besluit nimmer kan keren, dat de mens ten diepste afhankelijk is van den hogen God.

14. Geniet het goede ten dage des voorspoeds, maar ten dage des tegenspoeds, zie toe en bedenk de volgende waarheid: want God maaktin Zijne wijsheid en tot uw heil ook den een 1) tegenover den ander (Job 2: 10), ter oorzaak dat de mens niet zou vinden iets, dat na hem zal zijn, maar veeleer liever verstaan, dat zijn lot alleen in Gods hand is, en dat hij zich geduldig aan Gods wil moet overgeven.

1) Dewijl de Zender dezelfde is, zo moet ook in hetgeen Hij zendt, niettegenstaande alle uitwendige ongelijkheid, ene wezenlijke gelijkheid bestaan. Wanneer God ons een kruis toezendt, blijft Hij altijd God, onze hemelse Vader, onze Heiland, die gedachten des vredes over ons heeft; hoe zwaar het ons ook drukken moge, het moet ten laatste toch tot ons heil medewerken..

Het is Gods wil, dat een Christen in het geloof als een kind aan de hand van zijnen vader wandele, en zich niet te veel met toekomstige dingen kwelle, maar dagelijks met Gods wegen en leidingen tevreden zij, en uit Zijne hand eenvoudig en kinderlijk lere leven. Daarom verzekert ons de Geest der wijsheid hier, dat God het alzo wijs en liefderijk in ons leven beschikt heeft, dat rust en onrust, blijdschap en droefheid, kwaad en goed elkaar afwisselen, opdat ons hart zich aan niets anders hechte dan aan den wil en het welbehagen des Vaders, en voor zich zelven gene keuze doe in hetgeen morgen of overmorgen moet gebeuren.

15. Dit alles, en daaronder ook zeer zeldzame dingen, heb ik gezien in de dagen mijner ijdelheid, d.i. gedurende den tijd, dat ik dit ijdele en vluchtige leven geniet; er is b.v. een rechtvaardige, die zeer streng is in de uitwendige vervulling van Gods geboden en de goddeloosheid der heidenen vliedt, en die in en ondanks zijne gerechtigheid, welke inderdaad slechts ene schijnbare was, omkomt, hetzij door een tijdelijk ongeluk, waarbij hij aan Gods genade en gerechtigheid vertwijfelt, hetzij dat hij aan een eeuwig verderf wordt prijs gegeven; daarentegen is er een goddeloze, die zich om Gods geboden niet bekommert, en die inen ondanks zijne boosheid zijne dagen verlengt en ten minste schijnbaar gelukkig leeft.

Zo als uit het volgende vers duidelijk blijkt heeft de Prediker hier die eigengerechtigheid en schijnheiligheid op het oog, die de Heere zo dikwijls in de Farizeën van Zijnen tijd moest bestraffen, en waarvan ook de bovengenoemde rechtvaardige niet vrij te pleiten was..

16. Alzo niet op elke gerechtigheid, gelijk de mens die opvat, rust Gods welgevallen; zoek daarom de ware vreze Gods: Wees niet al te rechtvaardig, zodat gij in hoogmoedige eigengerechtigheid vergeet, dat gij slechts een arm en ellendig zondaar zijt, en niet meer bidt: o God! wees mij zondaar genadig! (Luk.18: 13. Matth. 5: 20), noch houd u zelven al te wijs, 1) zodat gij uw best doet, om door de mensen als enen wijze aangezien en als zodanig geëerd te worden (Matth. 23: 7); waarom zoudt gij verwoesting over u brengen. 2)

1) Dat is: bestuur u in zake van billijkheid en recht door de regelen van voorzichtigheid en laat u in dezen door geen menselijken ijver, noch door onmatige driften, of andere onbetamelijke handelwijzen, die met uwe kenschets strijden en gevaarlijk zijn voor uwe belangen, wegslepen en u zelven benadelen. Men kan al te mildadig zijn in het weldoen. De vernedering en zelfverzaking van het vlees is goed, maar als zij onze gezondheid benadeelt, en ons ten dienste van God onbekwaam maakt, dan zijn we al te rechtvaardig. Ook is men al te wijs, als men waanwijs en laatdunkend is, of zich veel op zijne eigene bekwaamheden laat voorstaan en zich tot een wetgever en raadsman voor elk opwerpt, alsof men alles wist, en eens anders zaken zo wel of beter verstond als zijn eigen. Het zijn dwazen, die zich in zaken steken of in twisten mengen, die hen niet aangaan..

Wij hebben hier de zelfde raadgeving, welke de Heere Christus uitspreekt: Weest oprecht als de duiven, en voorzichtig als de slangen. De ware oprechtheid of rechtvaardigheid moet met de zo hoog nodige voorzichtigheid gepaard gaan.

2) Rechtvaardigheid en wijsheid zijn goed en heilzaam, waard om nagejaagd te worden, maar zelfs daarin is ene overschrijding van de rechte macht mogelijk (Luther herinnert aan het summum jus summa injuria), hetwelk tengevolge heeft, dat zij den mens verderfelijk worden, wijl hij daartoe tot een karikatuur wordt en nog ten val komt, wijl hij van het ene uiterste in het andere valt, of door anderen wier haat hij te voorschijn roept, uit den weg wordt geruimd..

17. Er is niemand op aarde, die niet dagelijks veel zondigt; want zij zijn allen in zonde ontvangen en geboren en het gedichtsel van de gedachten huns harten is alleenlijk boos van hun jeugd aan; des te zekerder dit waar is, des te meer wacht u; en wees niet al te goddeloos, 1) laat u uwe aangeboren zwakheid niet verlokken, de grenzen tussen enen armen zondaar, die toch in de vreze Gods wandelt, en enen openbaren goddeloze te overschrijden (Psalm 1: 1 1.1); wacht u voor de paden des inbrekers, of des misdadigers (Psalm 17: 4); noch wees al te dwaas, gelijk zij, die niets van God willen weten, waarom zoudt gij u zelven Gods oordeel op den hals halen en een spoedigen dood sterven buiten uwen tijd, vóór den u door God gestelden tijd (Spreuken 10: 27. Psalm 55: 4. Job 15: 22)?

1) Hoe is dit te verklaren? Alle zonde of goddeloosheid is toch kwaad in de ogen Gods. En daarom is ook deze vermaning niet op te vatten ten opzichte van wat wij gewoon zijn zonde of goddeloosheid te noemen. Goddelozen en dwazen worden hier in één adem genoemd en in verband gebracht met een sterven vóór zijn tijd, d.w.z. in de kracht des levens, of in den jeugdigen leeftijd. Ongetwijfeld heeft de Prediker het oog op den jongeling en op de jeugd. Als hij straks zegt, om de jeugd te genieten, en zich te verblijden in de dagen zijner jongelingschap, maar niet te vergeten, dat God eenmaal de vierschaar spant, zo wil hij ook in

beginsel hier niets anders zeggen. Al te goddeloos en dwaas is dan hetzelfde als, al te veel genietende van het leven, van het jeugdig leven inzonderheid, waardoor de frisse kracht geknakt wordt en men oud is en gebroken vóór zijn tijd. De Prediker is niet iemand, die van een jongeling eist, wat van de ouden van dagen verwacht kan worden, maar hij wil het ook niet laten ontbreken aan waarschuwingen, om in dezen den goddelozen weg te bewandelen, en aan vermaningen om ook in de jeugd, in de vreze Gods te wandelen. Het is daarom, dat Hij ook in vs. 18 zegt: want die God vreest, die ontgaat het al. Die rekent ten allen tijde met de wille Gods, ja met God zelve.

18. Het is goed, dat gij daaraan (vs. 17) vasthoudt, en trek ook uwe hand van dit (vs. 16) niet af (Matth. 23: 23); want zowel de Farizeese als de Sadduceese gezindheid des harten berooft u van Gods genade, en brengt Gods oordelen over u; want die God oprecht vreest, dien ontgaat dat al, al die gevaren der ziel, waarvan in beide vorige verzen gesproken is.

De vreze Gods ontkomt het gevaar van het Farizeïsme, omdat zij in het hart enen afkeer verwekt, om God door schijnvroomheid te willen misleiden, en omdat met de ware godsvrucht de kracht, die in de kennis der zonde ligt, noodzakelijk gepaard gaat (Jes. 6: 5 6.5); zij omkomt aan het gevaar van een leven in de zonde, omdat hij, die God vreest, schroomt zijnen God door zonden te beledigen, (Genesis 39: 9) en den vromen wens koestert op den weg Zijner geboden te wandelen..

Vele oppervlakkige naamchristenen beroepen zich dwaselijk op de uitspraak van vs. 16-18, als zij beweren dat men de vroomheid niet te ver drijven moet, als zij trachten de waarheid en de leugen, de gerechtigheid en den dienst der zonde, Christus en den duivel met elkaar te verzoenen en een "gulden middenweg" te bewandelen. De Prediker verwerpt deze "aurea mediocritas" zo beslist mogelijk, maar vermaant veeleer tot een werken van zijn zelfs zaligheid met vreze en beven. In plaats daarvan wijst de Prediker een waar, echt evangelisch midden aan tussen twee gevaarlijke zijwegen, waarvan de ene de geestelijke hoogmoed, de andere de onverschillige wereldzin is; dezen weg van het ware midden bewandelt de godsvrucht..

19. De hemelse wijsheid, waarvan de vreze Gods het beginsel is, versterkt en beschermt den wijze te midden van deze gevaren, die hem van beide zijden omringen, meer dan tien heerschappers met hun legerbenden, die in ene stad zijn, in staat zijn, deze tegen enen vijand te verdedigen en hare belangen te behartigen. (Spreuken 10: 15).

20. a) Voorwaar er is geen mens zo rechtvaardig op aarde, dies slechts goed doet en niet zondigt; een ieder heeft alzo die bescherming der wijsheid nodig tegenover de gevaren der ziel en de daarin dreigende oordelen Gods (Psalm 130: 3; 143: 2. Job 9: 2 9.2).

a) 1 Koningen 8: 46,47. 2 Kronieken 6: 36. Spreuken 20: 9. 1 Joh. 1: 8.

21. Geef ook uw hart niet tot alle woorden, die men onder de mensen van u spreekt, 1) wanneer zij u, die op den weg der wijsheid en in de vreze Gods uw geluk zoekt, enen schijnheilige, een dweper of zonderling noemen; luister niet uit nieuwsgierigheid of

verborgen ijdelheid, wanneer men over u spreekt, opdat gij niet, in plaats van lofuitingen, hoort, dat uw knecht u vloekt, hetgeen u òf smart zou veroorzaken òf den toorn bij u zou opwekken, waardoor gij tot ene onrechtvaardige en harde behandeling van uwen knecht zoudt kunnen verleid worden.

1) Men moet niet nieuwsgierig trachten te weten, wat de mensen van ons zeggen, opdat hun lofspraak ons niet verheffe, noch hun kwaadsprekendheid onze driften gaande maken. Als men gretiglijk naar alles luistert, zou men lichtelijk zich door zijne dienstboden horen lasteren of vloeken op zulk een tijd, als deze geenszins dachten beluisterd te worden, of ons kan zulks iets van anderen aangedrongen worden, wegens hen, al deden zij dit niet, weshalve het niet goed is, lichtelijk geloof aan elken aanbrenger van zodanig iets te geven..

22. Want, en daarom juist moet gij niet toornig op hem worden, uw hart heeft ook veelmalen bekend, en uw geweten getuigt het, dat gij ook anderen gevloekt hebt, hun uit bitterheid kwaad toegewenst, en alzo het achste gebod overtreden hebt. Daarom, wanneer de mensen kwaad van u spreken, laat het u dan veeleer tot zelfonderzoek leiden; in het algemeen echter wend uw hart van de mensen af, om het tot God te keren, en streef naar die rust, die in alles Gods bestuur erkent.

23.

III. Vs. 23-Hoofdstuk 8: 15. In de vorige afdeling heeft de Prediker uiteengezet, waarin de ware levenswijsheid bestaat, die den mens gelukkig kan maken. Nu laat hij de beschrijving volgen van die grote verzoeking, waaraan een ieder blootgesteld is, die begonnen is den weg dezer wijsheid te bewandelen, en waarop hij ondanks deze verzoeking zal moeten voortgaan, indien hij zich niet in het verderf wil storten.

1) Boven alles moet de wijze zich wachten voor de verleidingen der ontucht; het gevaar is groot, want het verderf onder de mannen elk vrouwen is algemeen (vs. 23-29). -2) Daarna eist het zowel de wijsheid, als in het bijzonder de afgelegde eed, om elk aanzoek tot opstand tegen de bestaande machten van de hand te wijzen, omdat de Overheid ene ordening van God is, die ze niet ongestraft laat omverwerpen (Hoofdstuk 8: 1-8). -Eindelijk moet de wijze zich onthouden van alle ongerechtigheid en onderdrukking; want, al schijnt het tegendeel, eenmaal ontvangen zij toch allen hun rechtvaardige straf van God (vs. 9-13). Elk dezer drie delen wordt door ene algemene inleiding over de hoge waarde der wijsheid voorafgegaan.

23. Dit alles, wat ik in de vorige afdeling (vs. 1-23), hun die in dit leven gelukkig en tevreden willen leven, heb geleerd en aangeraden, heb ik ook zelf in mijn leven met wijsheid verzocht en bevonden, 1) dat het de proef kon doorstaan. Ik zei: Ik zal wijsheid bekomen, maar zij was, zij bleef ondanks mijn zoeken nog verre van mij; want ofschoon ik enige vorderingen op den weg der wijsheid maakte, hare volle hemelse gedaante en heerlijkheid heb ik nog niet gezien en zolang ik met dit lichaam des doods omkleed blijf, zal ik er ook nimmer toe geraken, hare goddelijke diepten te peilen en te doorgronden (1 Kor. 13: 9. Filip. 3: 12).

1) Zij zijn de beste leermeesters, die zelve ondervonden hebben, wat zij anderen voorhouden.

Hij bezat alzo de wijsheid tot een zekere hoogte en deelsgewijze; zijn in dit ééne woord, ik zal wijsheid bekomen, zich te zamen vattende voornemen ging echter daarop uit, haar volkomen en geheel en al te bezitten..

Wijsheid bekomen, of wijs worden, in den zin van, doordringen tot de diepste raadselen des levens, oplossen de hoogste levensvragen en de zwaarwichtigste leerstukken omtrent het heden en de toekomst, het hier en het hier namaals te weten, te zoeken en te verklaren. Wat hij echter verwacht verkreeg hij niet. Evenmin Job (Hoofdstuk 28: 12-22) de wijsheid in dezen zin kon bemachtigen, evenmin de Prediker. Ook wat de meest begaafde kan leveren, is slechts stukwerk.

24. Hetgeen, zo als de Goddelijke wijsheid, verre af is en zeer diep, wie onder de mensen, wier ogen door de zonde verduisterd zijn, zal dat vinden, en al de heerlijkheid daarvan kunnen aanschouwen (Job 11: 8; 28: 12 vv. Rom. 11: 32)?

Hoe meer iemand de wijsheid najaagt, des te meer, wanneer hij oprecht is, komt het hem voor, dat zij van hem wijkt, en hare ganse volheid schijnt hem onuitputtelijk toe..

Hoe groter vorderingen vrome mannen op den weg der godzaligheid maken, des te meer erkennen zij, hoe onwaardig zij zijn, omdat, naarmate zij nader bij het licht komen, zij ook meer ontdekken, wat in hun hart verborgen is; hoe veel heerlijker dingen zij met het oog des geestes zien, des te meer ellende ontdekken zij in zich zelve. Ook de wijsheid schijnt, wanneer zij gezocht wordt, zich meer te verwijderen en onbruikbaar te worden; zij echter, die haar in het geheel niet zoeken, menen des te dichter bij haar te zijn, naarmate zij minder haar wezen kennen; want zij, die zelf in duisternis verkeren, kunnen de heerlijkheid van het licht dat zij nooit gezien hebben, niet bewonderen.

Vertrouw in geestelijke dingen nooit op eigen krachten; gij meent wel, dat gij verder komt, maar inderdaad gaat gij bij zulk enen geestelijken hoogmoed terug en verliest datgene weer, wat gij reeds verkregen hadt (2 Joh. 1: 8)

Hij was niet te vreden met een oppervlakkig onderzoek, noch met ene gedeeltelijke kennis, neen, zijne navorschingen waren zeer diep en drongen tot in het wezen der zaken door, van welke hij de grond zocht te peilen en het verborgenste te ontdekken. Hij bedoelde de dingen met slechts, maar ook derzelve oorzaken en springveer te kennen, opdat hij er een behoorlijk denkbeeld van hebben en er goede redenen van geven mocht. Dan zie, hoe nietig en vruchteloos alle deze ijverige pogingen waren. Zij voldeden niet aan zijn oogmerk. Hoe meer hij leerde en wist, hoe meer en beter hij bemerkte, dat er nog al meer voor hem overig bleef te leren, en dat hij, die niets met alles wist, als men vergeleek hetgeen hij wist, bij hetgeen hem nog onbekend was..

25. Ik keerde mij om, en mijn hart, ik stelde er het levendigst belang in, om te weten, en om na te sporen, en te zoeken levenswijsheid (Job 32: 6), en ene sluitrede, een resultaat van mijn onderzoek, en a) om te weten de goddeloosheid der zothed en de dwaasheid der onzinnigheden, of, beter, dat de goddeloosheid dwaasheid en de zothed onzinnigheid is.

a) Prediker 1: 17; 2: 12.

26. En ik vond door mijne langdurige ervaring en opmerkzame beschouwing van 's mensen doen geleid a) een bitterder ding dan de dood, omdat het den mens in het eeuwig verderf stort (Spreuken 5: 4 vv.): ene vrouw, welker hart door hare vleierijen en verlokkingen voor iederen man netten en garen zijn, waarin hij gemakkelijk gevangen wordt, en hare wellustige handen banden en sterke ketenen zijn; wie goed is voor Gods aangezicht, in de vreze Gods wandelt, zal door Gods genadigen bijstand van haar ontkomen; daarentegen de b) zondaar, die zijne eigene zonde en die der wereld nog niet heeft leren kennen en verafschuwen, zal in die verzoeking geen overwinnaar zijn, maar van haar in hare strikken en netten gevangen en in het verderf gestort worden.

a) Spreuken 5: 3,6: 24 vv.; 7: 6 vv. b) Spreuken 6: 26; 7: 23; 22: 14.

27. Ziet, dit heb ik in mijne ervaring gevonden en deel het u nu mede, opdat gij er door leren zoudt, zegt de Prediker, die u gaarne de ware wijsheid wil aantonen en mededelen, daardoor, dat ik het ene bij het andere nauwkeurig onderzocht en overweeg, en mij dus wel niet vergist zal hebben, en dit met het doel, om de sluitrede, een gewichtige leefregel (Job 32: 6) te vinden.

28. Dewelke mijne ziel nog zoekt, maar ik heb haar niet gevonden. Volgens den Duitsen tekst: En mijne ziel zocht nog verder, om te weten, of er toch niet veel mensen waren, die door de vreze Gods van zulke vleselijke lusten rein bleven, en zij heeft het niet gevonden: éénen man, zoals hij wezen moet, uit duizend heb ik wel gevonden, die als een godvrezende en wijze zijn lichaam niet besmette, maar ene vrouw, zoals zij wezen moet, onder die allen heb ik niet gevonden, en ik moest alzo de opmerking maken, dat het vrouwelijk geslacht tegenover de verleiding tot zonde, in het bijzonder die van den vleselijken lust, nog veel zwakker is dan de man (Genesis 3: 16. 2 Kor. 11: 3. 1 Tim. 2: 12 vv).

De Talmud (die de verklaring der Wet door de Joodse geleerden uit de eerste eeuw n. Chr. bevat) heeft dezelfde overtuiging van de meerdere zwakheid van het vrouwelijk hart en van deszelfs sterkere neiging tot het kwaad. Wij vinden daarin o.a. de volgende uitdrukkingen: Het is beter enen leeuw dan ene vrouw te volgen. Die den raad zijner vrouw volgt, komt in de hel. Vier eigenschappen kent men aan de vrouw toe: zij zijn weelderig, nieuwsgierig, lui, jaloers. De vrouw is lichtzinnig van aard. Die veel met vrouwen omgaat, wordt van de beoefening der wijsheid afgehouden. Bij de heidenen heeft er een spreekwoord bestaan: Tria mala mala pessima, ignis, aqua, femina, d.i. Het kan niet erger worden, dan deze drie het kunnen maken: het vuur, het water en de vrouw. Maar dit en nog veel meer heeft de duivel tegen het vrouwelijke geslacht en alzo tegen God en Zijn werk uit enkel haat en nijd

uitgespogen, opdat hij een ieder van het huwelijk en van Gods woord afkerig en het daardoor nog erger zou kunnen maken..

Het behoort mede tot de gevolgen van den zondeval vóór de verschijning van Jezus Christus, dat de vrouw onder de Oude bedeling, terwijl zij meer onderdrukt en veronachtzaamd werd, ook bepaaldelijk zwakker was in een standvastig, heilig streven naar de goddelijke dingen..

29. Alleenlijk, gij moet niet menen, dat de menselijke natuur altijd zo bedorven is geweest; want ziet, dit heb ik gevonden, dat God den mens in den beginne recht, onzondig en onbevlekt gemaakt heeft, maar zij hebben sedert hunnen val, vele vonden gezocht, dewijl zij het liefst hun eigen verstand en hunnen eigen wil opvolgen en zich daardoor altijd meer van God verwijderen.

Het Hebreeuwse woord voor "vonden" is hetzelfde, hetwelk in vs. 25 en 27 voorkomt en door "sluitrede" vertaald is..

De mens heeft het na den val afgeleerd, zich ontvangbaar te stellen voor de goddelijke wijsheid; in plaats daarvan verkiest hij zijne eigen hoogdravende denkbeelden. Het enige middel om van deze zware ziekte en uit de banden zijner eigene denkbeelden verlost te worden, is dat men zich weer aan den goddelijken eis onderwerpe en afstand doe van alle eigen wijsheid, om zich alleen door God te laten leren..

De bron van alle dwaasheden en onzinnigheden en de wereld is de afval van den mens van God; het is duidelijk, dat de mens verdorven is en in opstand verkeert tegen God, dat hij niet is, zo als hij gemaakt werd. De Schrijver vat al zijne opmerkingen aangaande den toestand en het gedrag van den mens in deze woorden zamen: "God heeft den mens recht gemaakt, maar zij hebben vele vonden gezocht" Inderdaad, nadat Adam van God afgefallen was, hebben zijne nakomelingen op allerlei wijze getracht het geluk in hunnen staat van opstand te vinden; maar het is gebleken, dat al deze vonden slechts verschillende vormen van goddeloosheid en ongerechtigheid zijn, die aantonen, hoe ellendig de mens van nature is, en dat hij in zich zelve slechts tot grotere goddeloosheid en diepere ellende kan vervallen. Danken wij God, die Zijnen Zoon Jezus Christus gezonden heeft, opdat wij van zo grote en vele zonden en uit zo diepe ellende zouden kunnen verlost worden..

HOOFDSTUK 8.

ANDERE REGELEN OM GELUKKIG TE WORDEN, TE MIDDEN VAN DE IJDELHEID VAN DIT LEVEN.

1. Hoe kostelijk en heerlijk is toch de goddelijke wijsheid, die alleen gelukkig maken en voor zonde en schande kan bewaren! Wie is gelijk de wijze? Niemand is hem gelijk; niets op aarde kan met de wijsheid, die ene kostbare parel is, vergeleken worden (Job 28: 18. Matth. 13: 45 vv). En wie weet de uitlegging der dingen, die ik van haar wil zeggen? De wijsheid des mensen verlicht zijn aangezicht, zodat blijdschap, geluk en tevredenheid daarop te lezen zijn, en de stuursheid, ruwheid zijns aangezichts, die de hem aangeboren zonde, zelfzucht en liefdeloosheid er op afdruckt, wordt daardoor veranderden weggenomen.

De blijdschap, welke de wijsheid schenkt, vindt juist haren grond daarin, dat zij enen helderen blik doet slaan in het wezen der dingen en voornamelijk in de leidingen Gods, waardoor hij, die door haar onderwezen is, ene vaste en zekere houding in de praktische vraagstukken dezes levens aannemen kan. Wanneer nu in plaats van het stenen het vleschen hart gekomen is, dat zich laat buigen en besturen, dat vreest voor God en Zijne geboden, dan spreekt zich dit ook op het gelaat uit..

Hoe ondoorgrondelijk het menselijk hart ook is, zo verraaft toch dikwijls het gelaat, wat er van binnen omdat.

1) Wijsheid en dwaasheid staan tot elkaar als licht en duisternis; het is daarom, dat hier de Prediker zegt, dat de wijsheid iemands aangezicht verlicht en de stuursheid wegneemt, dewijl de wijsheid beschaaft en veredelt, indien zij de ware wijsheid is, die van Boven komt. Het verlicht moet dan ook hier in geestelijken en zedelijken zin worden opgevat.

2. Ik zeg, raad u verder, wanneer gij u als een wijze gedragen en uw levensgeluk bevorderen wilt: a) Neem getrouwelijk en nauwgezet acht op den mond, de bevelen des konings, wien God de heerschappij in handen heeft gegeven; doch, beter, en dat naar de gelegenheid van, om den eed Gods, 1) waarmee gij hem voor Gods aangezicht trouw gezworen hebt.

a) Spreuken 24: 21.

1) In het Hebr. ani phi-mèlek schemoor. Letterlijk: Ik, op den mond des konings geef acht. Dat is, ik zeg u: geef acht op den mond des konings. De Staten-vertaling leest: Ik zeg: neem acht op den mond des konings. Deze vertaling is juist, of liever de tussenvoeging van het woordje zeg is juist. Het woordje Ik staat zo als men dit noemt elliptisch, voor: ik zeg u. De Prediker wijst hier op de verplichting van de onderdanen jegens den koning en dringt dit aan met hetgeen de onderdanen hebben gedaan, namelijk den koning bij ede trouw gezworen.

2) Anderen verklaren het laatste gedeelte van dit vers in dier voege, dat men de bevelen des konings slechts in zo verre mag gehoorzamen, als zij niet strijden met de geboden Gods, wien men in de eerste plaats gehoorzaamheid verschuldigd is.

Uwe afgelegde heilige belofte moet u bewegen, om elke gedachte aan gehoorzaamheid, of zelfs opstand tegen de wettige Overheid ten enenmale te laten varen. (Matth. 22: 21. Rom. 13: 1-7. 1 Petr. 2: 13-17)..

3. Haast u niet wanneer de koning misschien kwalijk gestemd is, misnoegd of uit vrees weg te gaan van zijn aangezicht, en indien gij u mocht laten verleiden om deel te nemen aan heimelijke aanslagen tegen hem, zomblijf ten minste niet staande in zulk ene kwade zaak; want de toorn eens konings is groot en al wat hem lust, doet hij.

"Zöckler verklaart: "Het haastig weggaan van het aangezicht des konings betekent niet het aftellen van den koning, of het deelnemen aan oproerige aanslagen, maar eenvoudig het misnoegd of vreesachtig weggaan uit zijne tegenwoordigheid, in geval hij in ene minder gunstige stemming verkeert. Daarentegen blijf ook niet staande in ene kwade zaak, of bij een boos woord: d.i., wanneer de koning een toornig woord tot u gesproken heeft, zo wek zijnen toorn niet meer op, door te blijven staan, als kondet gij hem door uw hardnekkig blijven zijne genegenheid voor u afdwingen." maar o.i. ten onrechte. Weggaan van zijn aangezicht is hier in verband met het vorige, zich aan zijn heerschappij onttrekken, en tegen hem afval en oproer beramen. Vandaar de waarschuwing, om bij zulk een zaak niet te blijven.

4. Waar het woord des konings is, daar is heerschappij, macht, waaraan niemand zich kan onttrekken; en wie zal tot hem zeggen: Wat doet gij, en waarom bedrijft gij dit onrecht?

Indien het niet raadzaam is, enen aardsen koning tot verantwoording te roepen, hoe veel minder moet dan een zwak, zondig schepsel het wagen, tot enen almachtigen, heiligen en rechtvaardigen God te zeggen: Wat maakt Gij, of wat doet gij? Zou Hij, die niet antwoordt van al zijne daden, en die den verhevene van verre kent, zulks niet straffen? Want God wederstaat den hovaardige, maar den nederige geeft Hij genade. (Petr. 4: r)..

Wat in de hoogste mate van den Heere God wordt gezegd, wordt hier van een aards vorst getuigd, niet alleen, dewijl een Oosters vorst een despotische macht uitoefende, maar hij in de H. Schrift wordt voorgesteld als te regeren door God, als zijn macht aan God ontleende God gaf aan een waarlijk theokratisch koning, die naar Zijn wil regeerde, de macht om den opstand te onderdrukken.

5. a) Wie het gebod des konings ook van den kwaden, getrouwonderhoudt, zal niets kwaads als straf gewaar worden; en het hart eens wijzen zal tijd en wijze 1) of tijd en oordeel weten, d.i. de wijze weet, dat voor elken bozen aanslag een tijd van gericht komt.

a) Rom. 13: 3.

1) Uit vs. 9 blijkt duidelijk, dat dit ziet op die heersers, die in plaats van ten goede over het volk te regeren, ten kwade heerschappij voeren. God, de Heere, ziet en hoort dit, en zal op Zijn tijd dat geweld en die ongerechtigheid in zulk een vorst bezoeken.

6. Want een ieder voornemen der mensen heeft tijd en wijze, enen bepaalden tijd, waarop het geoordeeld zal worden (Hoofdstuk 3: 17); Dewijl het kwaad des mensen veel is over hem, als een zware last drukt Gods oordeel op den koning, die het volk onrechtvaardig behandelt.

7. Want hij, die zich aan duivelse dingen schuldig maakt, weet niet wat er geschieden zal, welke kwade gevolgen zulks kan hebben; want a) wie zal het hem te kennen geven, wanneer het geschieden zal, wanneer en op welke wijze het oordeel hem treffen zal? Wanneer hij uit den weg zal worden geruimd?

a) Prediker 6: 12.

8. a) Er is geen mens, die heerschappij heeft over den geest, 1) om den geest in te houden, en hij heeft gene heerschappij over den dag des doods, hij kan tijd en uur van zijnen dood niet naar willekeur bepalen; ook geen geweer in dezen strijd, 2) hij kan de wet des doods evenmin ontduiken, als dat hij, door den koning naar het leger ontboden zijnde, het slagveld, wanneer hij dit goed vond, zou kunnen verlaten; ook zal, gelijk gij uit deze voorbeelden reeds zien kunt de goddeloosheid, zo als ongehoorzaamheid en opstand tegen de door God gestelde machten, hare meesters, die deze goddeloosheid bedrijven, niet verlossen, zodat zij de straf ontgaan zouden; veeleer vervolgt de zonde den dader, en laat nimmer van hem af, totdat zij hem aan het verderf overgegeven heeft.

a) Job 14: 5. Psalm 39: 6.

1) In het Hebr. Roeach. Dit kan geest, maar ook wind betekenen. En die laatste betekenis moeten we hier hebben. Den geest beheersen kan nog, maar den wind temmen, heerschappij over den wind hebben gaat de menselijke macht te boven. Op vier onmogelijkheden wordt hier gewezen: op het beheersen van den wind, op het heersen over den dood, op het ontkomen aan den krijgsdienst en op het gered worden door goddeloosheid.

2) In het Hebr. Weëen mischlachath bamilchamah. Beter: Er is geen ontslag mogelijk in den strijd. Wie door den koning opgeroepen wordt, om in het leger te dienen, kan er zich niet aan onttrekken, dan ten koste van zijn leven of zijne vrijheid.

9. Dit alles heb ik dikwijls in mijn leven gezien, ondervonden en waargenomen, toen ik mijn hart juist met dit doel begaf tot alle werk van de mensen, dat onder de zon geschiedt; er is een tijd¹⁾, ten tijde, dat de ene mens over den anderen mens heerst, hem ten kwade, omdat hij hem op allerlei wijzen onderdrukt.

1) Wij moeten vertalen, ten tijde, toen de ene mens over den andere heerste ten kwade. De Prediker sluit hier met wat hij vroeger heeft gezegd en spreekt hier zijn ervaring uit, dat het raadzaam is, ook dan, als een despoot heerst, toch te gehoorzamen, niet in opstand uit te breken, wijl de Heere God plotseling dikwijls zelf een einde maakt aan zulk een willekeur en onderdrukking. Want evenmin als iemand den wind kan beheersen, of zijn dood afkopen, of zich aan den krijgsdienst onttrekken, evenmin kan iemand door goddeloosheid zich redden en zich van den troon verzekerd houden.

De Prediker spreekt dit uit tot troost, opdat men het alles in de hand des Heeren geve, die zeker recht zal doen.

10. Alzo heb ik ook gezien de goddelozen, zulke dwingelanden, waarvan in het vorige vers sprake is, die evenwel met ere begraven waren, en degenen, die kwamen, 1) en uit de plaats des Heiligen gingen, van het heilige erf des tempels of van Jeruzalem verdreven werden, die werden vergeten in die stad, in dewelke zij recht gedaan hadden. 2) Dit namelijk zulk ene gehele omkering van het verdiende lot der mensen, is ook ijdelheid, die op alle menselijke dingen ten gevolge der zonde rust.

1) In het Hebr. Kiburim wabaoe. Beter: Die begraven werden en tot rust kwamen. Op dichterlijke wijze wordt in de H. Schrift niet zelden de dood een rust genoemd en het begraven worden tot rust komen. Zo in Jes. 57: 2. Hier zegt de Prediker, dat hij dikwijls gezien heeft, dat goddelozen een eerlijke begrafenis ontvingen en tot rust kwamen. In het tweede gedeelte spreekt hij van de rechtvaardigen en het lot hun dikwijls beschoren. En wat was hun beschoren, dat zij uit de heilige plaats werden voortgedreven, werden verbannen, hun naam en hun daden werden vergeten in de stad, waarin zij rechtvaardig hadden gehandeld en geleefd.

Sommigen verstaan onder plaats des heiligen, of heilige plaats, de begraafplaats, maar ten onrechte. Wel wordt de begraafplaats de goede plaats, maar nergens de heilige plaats genoemd. Heilige plaats is òf de tempelgrond òf Jeruzalem.

2) Recht gedaan hadden, wil niet zeggen, in welke zij het recht hadden uitgesproken als Overheid, maar in welke zij als rechtvaardigen hadden geleefd, recht en gerechtigheid hadden geoefend. Dezen worden hier den goddelozen van het eerste gedeelte van het vers tegenover gesteld.

De Prediker wijst dus hierop, dat voor het kortzichtig oog van den mens niet altijd de goddelijke rechtvaardigheid gehandhaafd wordt. Dat het in des mensen oog zo is, alsof rechtvaardigen en goddelozen enerlei wedervaart. Maar dit is niet meer dan schijn, zoals hij ook in de volgende verzen nader aantoonst. Al kan de mens de raadselen niet oplossen, dit is toch zeker, dat de vreze Gods boven alles gaat, en dat het toch, al schijnt het anders, hen welgaat, die God vrezen.

11. Omdat niet altijd haastelijk het oordeel over de boze daad geschiedt, maar deze soms langen tijd voor het oog der aardse Overheid verborgen blijft, of zelfs eerst voor den rechterstoel Gods openbaar wordt, daarom is het hart van de kinderen der mensen in hen vol om kwaad te doen 1) zij bedrijven het kwaad met des te groter schaamteloosheid, naarmate de gevolgen der zonde meer uitblijven (Jes. 26: 10).

1) De straffeloosheid verhardt hen en zij misbruiken de goddelijke lankmoedigheid, zich versterkende in de onboetvaardigheid, daar deze hen tot bekering behoorde aan te zetten. Maar hoe de zondaars zich ook mogen vleien, zij bedriegen zich zelven en schoon het vonnis niet schielijk tegen hen wordt uitgevoerd, zal het echter in het einde eens des te strenger op

hen vallen, en de trage wraak, tegen den dag des toorns, als een schat tegen hen opgelegd, zal door derzelve zwaarte de uitgestelde straf des te zwaarder en te strenger maken..

12. Maar ofschoon het in de wereld dikwijls den schijn heeft, alsof de boosdoeners het gelukkigst waren, moet niemand menen, door goddeloosheid zijn geluk te kunnen bevestigen; want hoewel een zondaar honderdmaal kwaad doet, en God hem de dagen verlengt; a) zo weet en geloof ik tochvast, dat het alleen dien tijdelijk en eeuwig zal welgaan, die God vrezen, die voor Zijn heilig aangezicht vrezen (Joh. 20: 29).

a) Psalm 37: 9,10,11,12,18,19,20. Spreuken 1: 33. Jes. 3: 10.

13. Maar den goddeloze zal het in waarheid niet welgaan op aarde, en hij zal in het algemeen de dagen niet verlengen, al moge hij ook lang ongestraft zijn zondig leven voortzetten; hij zal zijn gelijk ene vluchtige schaduw, omdat hij voor Gods aangezicht niet vreest.

De kinderen Gods achten de lankmoedigheid des Heeren voor zaligheid (2 Petr. 3: 15); maar de goddelozen achten deze lankmoedigheid voor een zendbrief, om des te onbeschaamder te kunnen zondigen (Rom. 6: 1). Doch al worden zij nog zo gelukkig genoemd, bij hun sterven verandert hun geluk in eeuwige schande.

14. Er is nog ene ijdelheid (vs. 10), die op aarde geschiedt: dat er zijn rechtvaardigen, die het naar den uiterlijken schijn wedervaart naar het werk der goddelozen, en er zijn goddelozen, die het wedervaart naar het werk der rechtvaardigen. Ik zeg van zulk ene verwisseling van het lot der rechtvaardigen en goddelozen op deze aarde, dat dit ook ene ijdelheid is.

Dit bevalt ons slecht, omdat wij zelf vleeselijk zijn en nog altijd gaarne in het vlees genieten en voleindigen willen, zelfs wat wij in den geest begonnen zijn. Zo vraagden ook de Apostelen in den tijd hunner dwaasheid: Wat zal ons dan geworden? Het is echter voor God nog geen leven en welvaren, wat aan het vlees als zodanig toeschijnt. Voor ons zondaren die wij zijn, bestaat leven en welvaren dikwijls in kastijdingen en beproevingen, opdat wij daarna ook voor eeuwig zouden kunnen vertroost worden. Daarom moet men zich niet te veel bepalen bij de beschouwing der uitwendige lotsbedeling en daaraan geen te groot gewicht hechten..

De gerechtigheid zou spoedig op aarde verdwijnen, wanneer haar als het ware stuk voor stuk haar loon uitbetaald werd. De godzaligheid gaat verloren, zodra zij een beroep wordt, de rechtvaardigen moeten niet in de zichtbare vergelding hun loon vinden. Waren er rechtvaardigen, zo zij zijn moesten rechtvaardigen, zoals men wel zegt, uit één stuk, dan zou de hier uitgesproken ervaring zeker in hoge mate bedenkelijk zijn. Dewijl echter bij de rechtvaardigen de zonde nog inwoont, dewijl zij kastijding verdienen en bewaring nodig hebben, dewijl zij zeer gemakkelijk op zijwegen afdwalen en even als huurlingen tot loondiensten vervallen kunnen, daarom moet die steen des aanstoets weggenomen worden voor hen, die werkelijk in de gerechtigheid staan. Deze worden wel is waar dikwijls zwaar aangevochten door de hier op genoemde daadzaken, maar het is ook slechts ene aanvechting voor hen. De eigenlijke, besliste klacht over de bovenvermelde omstandigheid, gaat slechts uit van hen, die zich zonder bevoegdheid tot de rechtvaardigen rekenen, zo als wij dit

duidelijk bij Maleachi zien. Dengenen echter, die God liefhebben, moeten ten laatste alle dingen medewerken ten goede en eenmaal worden de rechtvaardigen voor goed van de onrechtvaardigen gescheiden..

15. Daarom, wijl alle aardse toestanden zo geheel en al aan de ijdelheid onderworpen zijn, prees ik de dankbaar tevredene blijdschap over de gaven, die God dagelijks schenkt, en dewijl a) de mens niets beters heeft, geen ander geluk bereiken kan onder de zon, dan met een dankbaar hart te eten, en te drinken, en blijde 1) te zijn, zonder zich te kwellen met hetgeen hij toch niet veranderen kan, of om hetgeen de toekomst brengen zal, want dat alleen zal hem als zijn deel aankleven van zijnen dagelijkschen arbeid, gedurende de dagen zijns levens, die hem God geeft onder de zon.

a) Prediker 2: 24; 3: 12 22; 5: 18; 9: 7.

1) Deze blijdschap is ene godzalige opgewektheid en opgeruimdheid des gemoeds; wanneer namelijk de rechtvaardigen lijden moeten onder de ijdelheden dezer wereld, die algemeen zijn en waarvan niemand verschoond blijft, dan bewaart hem het gelovig vertrouwen op God voor ijdele zorgen, zodat hij bij al zijnen arbeid een rustig, vrolijk gemoed behoudt.

16.

D. Nadat de Prediker in de vorige rede aangewezen heeft, waarin de ware wijsheid voor een gelukkig leven bestaat, gaat hij in de vierde en laatste rede van zijn Boek (vs. 16-Hoofdst 12: 7) voort met te beschrijven, hoe de mens deze wijsheid in zijn inwendig en uitwendig leven moet tonen. Hij doet dit weer in 3 afdelingen. In de eerste (vs. 16-Hoofdst 9: 16) vermaant hij den wijze, dat hij zich door het wonderbare, ondoorgrondelijke bestuur van God, waardoor hij den goddeloze dikwijls zijn doel laat bereiken, niet moet laten afhouden, om zich dankbaar over het leven te verblijden, met ijver zijn beroep waar te nemen en de wijsheid te beoefenen, in de tweede afdeling (Hoofdstuk 9: 17-10: 20) eist hij van hem, dat hij zich door den overmoed van den dikwijls gelukkigen dwaas den vrede des harten niet moet laten ontnemen, maar dien door stille berusting des te zorgvuldiger moet bewaren; In de derde afdeling eindelijk (Hoofdstuk 11: 1-12: 7), verklaart hij nogmaals, dat de enige weg tot het geluk en het eeuwige heil daarin bestaat, dat men barmhartigheid oefene, getrouw in zijn beroep zij, dankbaar Gods gaven geniete en tot den einde toe God in waarheid vreze. De scherp getekende beelden, die ook in deze rede voorkomen, zo als van de verachting der wijzen en van de verkeerdheden en ongerechtigheden van zijnen tijd, tonen duidelijk aan, dat de vervaardiger als de mond der waarlijk gelovigen aan zijne gedrukte ziel lucht geeft. In hetgeen men de slotrede kan noemen, maakt hij uit al het voorafgaande een resultaat op, waarin nevens ene vermaning met betrekking tot de wetenschap, de vreze Gods als het hoogste en voornaamste voorgesteld wordt.

I. Vs. 16-Hoofdstuk 9: 16. Gods bestuur in de wereld is onbegrijpelijk en wonderlijk, in het bijzonder daarin, dat allen, de wijzen en rechtvaardigen, zowel als de dwazen en goddelozen aan den dood onderworpen zijn. Maar niettegenstaande dit grote kwaad, dat heerschappij voert over de mensen, verdient toch nog de toestand der levenden de voorkeur boven dien der

doden (vs. 16-Hoofdstuk 9: 6). Derhalve is het de grootste wijsheid, dat men het leven, zo lang het duurt, vrolijk met God geniete, en het tot degelijken arbeid in zijn beroep gebruike. (Hoofdstuk 9: 7-10) Niemand moet er echter op rekenen, de vruchten van zijn arbeid te zien en te genieten; want, gelijk alles, wat de mens in zijn leven doet, in Gods hand is, zo ook in het bijzonder de vruchten zelfs van zijne ijverigste pogingen, die dikwijls in het geheel niet aan de inspanning, die men zich getroost heeft, beantwoorden. Daarom heet het hier: geloven, ook wanneer men niet ziet, en niet wanhopen aan de grote waarde der wijsheid en aan den zegen, dien zij aanbrengt; deze werpt steeds vruchten af, ook daar, waar den wijze slechts weinige uitwendige middelen ten dienste staan, zo als uit het voorbeeld van den armen man blijkt, die door zijne wijsheid zijne vaderstad voor het gevaar van den ondergang bewaarde. (Hoofdstuk 9: 11-16).

16. Als ik mijn hart begaf, om wijsheid te weten en de wegen, die God met de mensen houdt, te doorgronden, en om aan te zien de bezigheid, al wat gedaan wordt, die op aarde geschiedt, zo dat men ook, des daags of des nachts, den slaap niet ziet met zijne ogen en dus ook des nachts niet tot rust komt. (Hoofdstuk 1: 13,17);

17. Toen zag ik met oplettendheid en dacht na over al het werk Gods en Zijn bestuur in de wereld, dat de mens ondanks al zijne moeite niet kan uitvinden en doorgronden het werk, dat onder de zon geschiedt, en het bestuur Gods over de mensen, volgens hetwelk Hij een ieders lot in Zijne wijsheid en rechtvaardigheid bepaalt, om hetwelk een mens met zijn natuurlijk verduisterd verstand werkt om te zoeken, maar hij zal het niet uitvinden, niet doorgronden ja, indien ook een wijze zei, dat hij het zou weten, zo zal hij het toch niet kunnen uitvinden, ook voor hem blijft de wijze waarop God de wereld bestuurt en ieders lot bepaalt, een raadsel, zo lang hij nog door geloof en niet door aanschouwen wandelt, hoe veel te meer hem, die zijn eigen verstand te rade gaat.

1) Gewoonlijk zoeken zij het ijverigst, die er het minst de geschiktheid toe hebben. Het op zich zelf reeds moeilijke vraagstuk wordt reusachtig groot, wanneer men zonder de kennis der algehele menselijke zondigheid aan de oplossing begint. Dat was een hoofdgebrek in den tijd des Schrijvers, en daarom was er zoveel vermoeiing des geestes en murmurering. Wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen, en zalig zijn zij, die niet gezien en nochtans zullen geloofd hebben. Men late daarom dat wroeten en doorzoeken na. Zalig is de mens, die zonder zich te bedenken, alles aanneemt, wat God hem toezendt, in het vaste vertrouwen, dat zulks het beste is, hoe verkeerd het ook toeschijnen moge, en dat dengenen, die God liefhebben, alle dingen moeten medewerken ten goede..

O gij arme blinde mensen, die daar meent, dat gij met behulp van uwe kennis de oorzaken der goddelijke leidingen meent te kunnen doorgronden, gij moet wel zeer bedrogen uitkomen! Gij verwerpt en veroordeelt alles, wat uw verstand te hoog gaat, terwijl gij veeleer moest erkennen, dat die dingen juist de meeste kenmerken van goddelijkheid bevatten, welke gij het minst met uw verstand kunt bereiken. Hoe meer moeite gij doet, om de geheimen der wijsheid te doorgroeven, des te minder bereikt gij uw doel. Dit is juist het ware kenmerk, dat een mens de ware wijsheid bezit, wanneer hij er innerlijk van overtuigd is, dat hij de goddelijke geheimenissen in zijn omgang met de ziel niet begrijpen kan.

De wegen des Heeren zijn in meer dan enig opzicht onnaspeurlijk. Nu eens kennen wij hun doel niet, dan weer weten wij wel, welk doel de Heere heeft; maar wij kunnen volstrekt niet begrijpen, hoe de wegen, die de Heere inslaat, daartoe kunnen leiden. Eindelijk zijn ons dikwijls beide doel en middelen onbekend. Wilden wij hiervan ene grondige kennis verkrijgen, dan moesten wij weten, welken invloed enig gedeelte van het land voorvalt, op het ganse land voorvalt, op het ganse land niet alleen, maar ook op de ganse wereld uitoefent. Wiens verstand is zo groot, dat hij deze gevolgen kan overzien? Hoe ver gaan niet de grenzen der Goddelijke heerschappij! Hoe diep, hoe verborgen en tegenstrijdig schijnen ons niet Zijne wegen en bedoelingen toe! Hoe groot, hoe grenzeloos is niet het verstand van den Allerhoogste, dat wij in zijne oneindige diepten zouden moeten doorgronden, wanneer wij alles in Zijn bestuur zouden willen begrijpen! Wij vinden overal enkel diepten, enkel afgronden. Het is daarom dwaas en ongerijmd Gods bestuur te willen loochenen, omdat wij het niet kunnen begrijpen, daar wij niet eens in staat zijn een juist oordeel over de handelingen van enen mens te vellen, indien wij niet juist onderricht zijn van alle oorzaken, waarom hij dit of dat zo en niet anders doet.

HOOFDSTUK 9.

MEN MOET DE IJDELHEID VOORKOMEN EN NAAR HET BEZIT DER WIJSHEID STREVEN.

1. Zeker dit alles, dat ik nu noemen zal, heb ik, toen ik mij voornam de eeuwige wetten en verborgen oorzaken van het wondervolle Godsbestuur in de lotgevallen der mensen te doorgronden, in mijn hart gelegd, opdat ik dit alles klaarlijk mocht verstaan, namelijk, dat de rechtvaardigen en de wijzen, en hun werken in de hand Gods zijn, zodat Hij met hen doet naar Zijn welbehagen, en niemand door zijne gezindheid en zijne handelingen zijn lot zelf bepalen kan, en ook niet in staat is, ook van zijne beste werken ene goede uitkomst te voorspellen of te bepalen; ook liefde, ook haat, geluk of ongeluk, goed of kwaad, dat God hem laat wedervaren, weet de mens niet uit al hetgeen voor zijn aangezicht is,

1) ziet gebeuren; ook de rechtvaardige mag er niet op rekenen, dat God hem zijne vroomheid door openlijke bewijzen Zijner gunst zal vergelden.

1) Van Gods liefde of haat kan niemand verzekerd zijn uit de dingen, welke voor zijn aangezicht zijn, dit is uit uitwendige gevallen, hetzij voorspoedige, hetzij tegenspoedige..

2. Alle ding wedervaart hun, gelijk aan alle anderen; a) enerlei wedervaart den rechtvaardige en den goddeloze in dit leven, den goede en den reine, als den onreine, naam, lichaam en ziele, zo dien, die met een oprecht berouw tot vergeving zijner zonden offert, als dien, die uit onboetvaardigheid en ongeloof niet offert; gelijk den goede, also gaat het ook den zondaar; dien, die lichtvaardig zweert, gelijk dien, die den eed vreest; 1) naar het uitwendige zijn zij allen aan hetzelfde lot en ook denzelven dood onderworpen, en niemand mag om zijne vroomheid op groter geluk rekenen.

1) Op allerlei manier stelt de Prediker het onbevredigende, het raadselachtige van hetgeen aan deze zijde des grafs is ten toon, en wil daarom zo duidelijk een verlangen wekken naar hetgeen hiernamaals zijn zal, maar wil hij ook paal en perk stellen aan het willen doordringen tot de geheimen Gods. Hij wil dit duidelijk doen uitkomen, dat als men alleen de blik laat slaan en slaat op wat het oog ziet, men op allerlei raadselen en donkerheden stuit, dat het derhalve dwaas is voor den mens dit te willen. En telkens komt hij weer tot de slotsom, dat dit de roeping is, God te vrezen.

3. Dit is een kwaad (Spreuken 11: 19), dat onder en over alles, wat onder de zon geschiedt, zonder uitzondering heerst (Psalm 73: 16), dat aan het einde enerlei ding allen wedervaart, en dat ook het hart der mensenkinderen, die tot hiertoe naar iets beters gestreefd hebben, daardoor dikwijls vol boosheid is (Hoofdstuk 8: 11); en dat er in hun leven allerlei onzinnigheden zijn in hun hart; zij hebben allerlei dwaze gedachten over Gods wereldbestuur en vormen vele boze plannen, om zich zelven door ongerechtigheid te helpen, dewijl God hen in den steek laat; want het lijden van dezen tijd maakt òf het hart beter, òf verhardt het nog meer; en daarna na zulk een leven vol lijden, waarin zelfs de vroomheid gene verandering heeft kunnen maken, moeten zij zonder uitzondering naar de doden toe.

De Prediker beschouwt hier slechts den zuiver uitwendigen toestand van het menselijk leven, waarbij slechts in aanmerking komt, wat door de zinnen waargenomen kan worden. Hij is de tolk van hen, die in zijn tijd, evenals vroeger Job, zwaar aangevochten werden door de gedachte, dat de Heere het den goddelozen in dit leven schijnbaar laat gelukken, terwijl de rechtvaardigen veel kruis hebben te dragen, zodat hun godzaligheid hun schijnbaar tot niets nut is..

4. Ja, zonder uitzondering! Want wie, al ware hij ook de rechtvaardigste onder de mensen, wordt van dit treurige vonnis des doods vrijgesproken? In den dood echter is er gene verwachting meer; daarentegen voor degenen, die vergezelschap is bij alle levenden, is er nog hoop, dat het eenmaal beter zal worden, en dat hij een groter geluk bereiken zal; want het is waar, wat een bekend spreekwoord zegt: een levende hond, vooral ook in het Joodse land het verachtelijkste van alle levende wezens, is beternuttiger dan een dode leeuw, de heerlijkste onder de dieren.

Hier komt de levensbeschouwing der wereld weer zo sterk mogelijk te voorschijn. Het is dan ook ene zaak van geloof en niet van aanschouwen, God in het wereldbestuur te erkennen; hij, die slechts gelooft en alles aan God toevertrouwt, verkrijgt voortdurend een helderder inzicht in de oorzaken van Gods doen, waarom dan ook de mensen die aan dit geloof niet vasthouden, wanhopen en in den dood niets anders zien, dan de vernietiging van al hun vreugde en verwachtingen..

Het is nu eenmaal niet anders, dat hij, die aan deze zijde van het graf geen God voor zijn hart kent, die vindt aan gene zijde niets dan enen somberen nacht des doods, de allen op gelijke wijze overdekt..

Bij de levenden is er nog hoop, dat is in wereldse zaken volkomen waar. -Laat ons daarom het leven gebruiken, zo lang dit mogelijk is en arbeiden, zoveel wij kunnen. Want wij zijn toch genoodzaakt het grootste deel der wereld aan den satan over te laten, nauwelijks het duizendste deel kunnen wij voor God gewinnen. Daarom, wanneer u den leeuw ontvalt dood dan den hond niet daarenboven..

5. Want de levenden weten, hebben nog het bewustzijn, dat zij sterven zullen, en hoe treurig dit ook zijn moge, het is toch altijd nog een groot voorrecht, bewustzijn te hebben; maar de doden weten niet met al,

1) hebben van niets meer enig bewustzijn; zij hebben daarom ook geen loon meer, want hoe zou God denzulken hun verdienste vergelden, die geen bewust leven meer bezitten, maar hun gedachtenis is bij de mensen op aarde vergeten; wanneer zij echter niet eens dit geringste deel van hun loon voor hun verdiensten ontvangen, hoe zou hun dan ene hogere vergelding geworden?

1) Duidelijk spreekt de Prediker hier van die dingen, welke in dit leven plaats hebben, van tijdelijke beloningen en vergeldingen, zoals ook uit vs. 6 en 7 blijkt.

6. Ook, zo treurig en duister is hun toestand, is alrede hun liefde, ook hun haat, ook hun nijdigheid vergaan; en zij hebben geen deel meer in deze eeuw in alles, wat onder de zon geschiedt.

Wil de Prediker de aangevochtene zielen, voor wie hij zijn Boek schrijft, waarlijk troosten; wil hij hen genezen van die ziekte hunner ziel, dat zij een aards loon voor hun vroomheid begeren hetgeen de oorzaak hunner aanvechting is, dan moet hij, die zelf van ziekte genezen en tot het licht doorgedrongen is, al hun sombere en duistere denkbeelden over den troostelozen toestand in het leven en in den dood duidelijk uitspreken. -De diepte der verzoeking ligt daarin, dat de zondige mens, ook hij, die uitdrukkelijk als leidsman van het volk geroepen is, ook het hoofd des volks en de profeet, niet om Gods wil alleen God dient, maar hij zelf nog de uitkomst van zijn arbeid wil zien, een resultaat van den hem opgedragen en door hem uitgevoerden last wil beleven, en dat hij zich in deze uitkomst, die hij alleen of met behulp van anderen verkregen heeft, wil verlustigen. Dit is ene van de minst in het oog lopende, maar daarom ook ene van de gevaarlijkste verzoeken voor hen, wien het predikambt, of de leiding des volks toevertrouwd is, omdat daar, waar wij ons bepaaldelijk in den dienst van God bevinden, het eigen ik zo licht mede in het spel komt. Wij menen, dat wij alleen de uitbreiding van Gods koninkrijk op het oog hebben, en wanneer dan onze arbeid met ene goede uitkomst bekroond wordt, dan verblijden wij er ons ten minste ook daarom over dat het ons werk is. Het werken om ene goede uitkomst te verkrijgen is ook een werken om loon. Van die goede uitkomst komt God alleen de ere toe, en wij zijn niet meer en niet minder dan Gods dienaren. Wanneer wij in het rijk Gods arbeiden, moeten wij niet op de uitkomst zien, ons niet laten ontmoedigen en ter nederslaan door de schijnbare onvruchtbaarheid van onzen arbeid, maar ons ook niet laten aandrijven en prikkelen door de hoop, dat wij eenmaal ene schone uitkomst van ons werk zullen beleven; wij hebben integendeel dagelijks slechts dat alles te doen, wat onze lastbrief meebrengt, wij moeten geen resultaat zien, juist omdat wij zo gaarne zouden zien. En opdat wij dit leren zouden, laat God, de Heere onzen Kikajon verwelken, zo als dit eenmaal met den profeet Jona het geval was; opdat wij dit leren zouden, sluit Hij voor ons de toekomst, en beneemt ons het uitzicht, zodat wij enkel de duisternis van enen diepen afgrond voor ons menen te hebben..

Wat de Schrijver overigens van den toestand der zielen in het dodenrijk als van een treurig, op enen slaap gelijkend leven zegt, stemt nauwkeurig overeen met hetgeen Job daarvan zegt, Job. 14: 11 vv.; 8: 10 -De Prediker loochent hier evenwel slechts schijnbaar de vergelding aan gene zijde van het graf; want hij beschouwt hier alleen de toestanden van den mens in dit leven; van het lot van den geest, als hij tot God wedergekeerd is (Hoofdstuk 11: 9; 12: 7), spreekt hij voorlopig niet. -De goddelozen verkeren wel is waar in den dwazen waan, dat na den dood alles uit is, en dat de ziel bij den lichamelijken dood ophoudt te bestaan; maar zij zullen in dien groten dag des oordeels de krachtigste en bondigste weerlegging daarvan ondervinden.

1) Het graf is een land der vergetelheid, want de nagedachtenis aan degenen, die daar neergelegd zijn, is wel haast vergeten, hun plaats is straks onbekend geworden, zo wel als het goed en het land, welke naar hunnen naam is genoemd. Daar is alsdan ook een einde aan hun driften en geneigdheden, aan hun vriend- en vijandschap. Liefde en haat en nijd zijn dan

vergaan. Al het goede, hetwelk men beminde, al het kwaad, hetwelk men haatte, alle de voorspoed der bozen, die men benijdde, is dan verdwenen en neemt dan voor hun een volslagen einde..

7. Ga dan nu heen, gij bedroefde, aangevochten ziel, die u zulke troosteloze, dwaze gedachten over het leven en den dood der rechtvaardigen vormt, als had God de Zijnen geheel vergeten, eet veeleer uw brood met vreugde, en drink uwen wijn van goeder harte, verblijdt u dagelijks over de goedheid van uwen God, die elken morgen nieuw is over u; want God heeft u niet vergeten. Hij kent uw geloof en uwe trouw, en Hij heeft alreeds een behagen in uwe werken, met welke gij God dient, en zo zult gij te Zijner tijd ook het genadeloon ontvangen, dat gij thans mist, dat Hij echter beloofd heeft aan een ieder, die Hem in oprechtheid dient (Mal. 3: 18. Psalm 73: 1).

Wij hebben hier ene besliste ontkenning van vs. 1. Daar was uit het tijdelijke lijden der rechtvaardigen het voorlopig besluit getrokken, dat de mens in het algemeen niet weet, of hij door God in genade is aangenomen en liefde van Hem mag verwachten. De prikkel, die in het lijden dezes tegenwoordigen tijds verborgen ligt, is deze, dat dit lijden zeer licht voor eeuwigdurend gehouden wordt, en dat men daardoor aan Gods genade gaat wanhopen. Deze aanvechting kan slechts overwonnen worden, door zich boven het tegenwoordige te verheffen..

Gij leeft in de wereld, waar niets andere dan veel ijdelheid, jammer, harteleed en ellende aangetroffen wordt en waar de dood heerst; zo geniet dan het leven met liefde, en maak u toch uw eigen leven niet zwaar door angstige, vergeefse zorgen. Salomo zegt dit niet tot de geruste en goddeloze kinderen der wereld, maar tot de ware godvrezenden en gelovigen. Dezen troost hij, en zou gaarne willen, dat zij zich in God verblijden, en als hij zegt: eet uw brood met vreugde en drink uwen wijn van goeder harte, dan spreekt Hij niet tot hen, die toch reeds hun leven in wellust en lediggang, als goddelozen doorbrengen..

Wij behoren de vertroosting des levens te smaken, zolang ons de zegen des levens gegund wordt, en blijmoedig ons deel nemen in zijne genietingen. Salomo, die zelf verstrikt was geworden door en in het misbruik der zinnelijke vermaken, waarschuwt thans anderen wegens derzelve gevaar, niet zo zeer door dezelve geheel enkel te verbieden, maar door ons te bestieren en te raden tot het sober en gematigd gebruik derzelve. Wij mogen de wereld zeer wel gebruiken, maar moeten haar niet misbruiken en er niet meer uitnemen dan er in is, noch er meer uit verwachten dan zij geven kan..

In Palestina was brood en van het gewone dagelijkse voedsel en de gewone dagelijkse drank. Liet alleen de rijke dronk wijn, maar ook de arme. Met brood en wijn wordt hier derhalve bedoeld al wat God den mens gegeven heeft tot onderhoud van zijn dagelijks leven, en waarschuwt de Prediker hier dus tegen allen overdaad, tegen alle buitensporigheden. Er staat niet het brood en de wijn, maar uw brood en uw wijn, niet omdat de mens zichzelf zijn voedsel verschaft, maar dewijl God dit alles hem geeft als zijn eigendom in den weg der gewone en soms buitengewone middelen. Het is uw brood en uw wijn, wat gij u langs den eerlijken weg, door noeste vlijt, in de gunste Gods hebt verworven. -

8. Laat uwe klederen te aller tijd wit 1) zijn, opdat zij een beeld mogen zijn van de heilige vreugde van het begenadigde kind Gods (Openb. 3: 4 vv.; 7: 9 vv.), en laat op uw hoofd gene olie 2) ontbreken, opdat men aan den glans, die op uw aangezicht ligt, steeds zou kunnen zien, dat gij tot diegenen behoort, die altijd droevig en nochtans blijde zijn, omdat hun geloof hen over de droevige tegenwoordigheid heen, tot de heerlijke toekomst der kinderen Gods opheft.

1) Bisschop Sisinnius in Constantinopel, van de sectie der Novatianen, nam deze vermaning van den Prediker ten onrechte, letterlijk op, en ging daarom steeds in het wit gekleed, waarom Chrysostomus hem met recht enen schijnheiligen en hoogmoedigen mens noemde..

2) De gewoonte, om zich te zalven, die in het gehele Oosten, even als in Zuid-Europa bij Grieken en Romeinen, vroeger en ook thans nog bestond, vindt haren grond in de hitte van het daar heersend klimaat, waardoor ene sterke uitwaseming van alle dierlijke lichamen veroorzaakt wordt, hetgeen een onaangename reuk verspreidt. Om den laatsten te verdrijven, ontstak men niet alleen allerlei reukwerk, maar men bestreek en begoot ook het lichaam (enkele lichaamsdelen) met welriekende zalf en olie; daardoor werd gelijktijdig de uitwaseming getemperd en de huid lenig gehouden. In het bijzonder zalfde men zich echter bij gastmalen en bruiloften (Ezech. 16: 9), en wanneer men aanzienlijke personen bezocht (Ruth 3: 3), of in zijn huis ontving. Het wassen en baden werd gewoonlijk door de zalving gevolgd. De zalf behoorde derhalve tot de behoeften der Israëlieten, en werd dan ook tot de dingen van waarde gerekend (Prediker 7: 1). Alleen in tijden van droefheid en dus ook op den groten verzoendag werd het zalven nagelaten. In gewone tijden echter verder gezalfd: de baard, het hoofdhaar, het aangezicht en de klederen, en wanneer men iemand een zeer groot bewijs van hoogachting wilde geven dan zalfde men zijne voeten. Joh. 12: 3..

De onmatigheid in spijs en drank moet ons niet zo verarmen, dat wij niet ordentelijk en in welvoegelijk eerlijk, deftig en blinkend gewaad voor den dag zouden kunnen komen, om aan onze gasten, aan onzen dis en aan ons huis en geslacht de behoorlijke eer te laten gebeuren. 't Witte kleed is toch altoos een zinnebeeld én van netheid én van oprechtheid én van vrolijkheid tevens..

9. Geniet het leven, en wees in dankbaarheid jegens den Heere, gelukkig met de vrouw als deelgenoot uwer vreugde, die gij lief hebt, al de dagen uws ijdelens levens, welke God u gegeven heeft onder de zon, al uwe overigens zo ijdele dagen, want, dat gij u in het dagelijks, vrolijk en dankbaar genot gelukkig gevoelt, dit is uw van God bescheidendeel, om u daarmee te verkwikken in dit overigens ijdele leven, en van uwen dagelijkschen moeitevollen arbeid, dien gij werkt onder de zon (Hoofdstuk 2: 10; 3: 22; 5: 17)

10. Laat u het treurige heden ook niet tot werkeloosheid verleiden, maar gebruik de gaven en krachten, die u voor dit leven geschonken zijn, goed: Alles wat uwe hand vindt om te doen, doe dat met uwe macht,

1) zonder er juist veel aan te denken, of uw werk met ene goede uitkomst zal bekroond worden; want er is geen werk, noch verzinning of berekening, noch wetenschap, noch wijsheid in het graf, het rijk der doden, daar gij vroeg of laat heengaat; dat is de nacht, waarin

niemand werken kan (Joh. 9: 4); daarom moet gij met de genoemde gaven Gods, namelijk wijsheid, wetenschap, enz. het werk, dat God u hierop aarde te doen gegeven heeft, getrouw verrichten.

1) vs. 9 en 10 vormen een geheel. Heeft de Prediker in vs. 9 gezegd, aangespoord om het leven te genieten met de vrouw, die uwe liefde heeft weten te winnen, in vs. 10 vult hij dit nader aan, door er aan te herinneren, dat het leven niet enkel voor genot is gegeven. Het genieten in vs. 9 moet daar niet opgevat worden in den zin van, een nietsdoend genieten, maar een genieten, waarbij de arbeid, het werken met de macht, die men ontvangen heeft, niet wordt vergeten. En om aan deze vermaning meer kracht bij te zetten, wijst de Prediker op het graf, op de nacht, waarin men niet meer werken kan.

2) Het is daarom ten hoogste raadzaam en billijk, dat we onze levensdwalingen verlaten eer wij nog ten grave dalen, en dat wij ons bekeren en ons met God trachten te bevredigen en eeuwigen voorraad voor het toekomstige zelf zoeken op te leggen, eer onze levenslamp wordt uitgeblust en wij vertrekken moeten naar het land der duisternis en stilzwijgendheid, waarin niets meer tot nut der zielen kan verricht worden..

11. Ik keerde mij daarna, en zag onder de zon, dat de loop niet is der snellen, want men kon soms door de geringste zaak opgehouden worden, zodat een minder snelle loper vroeger aankomt, noch de strijd der helden; want de strijd is des Heeren, en Hij geeft aan enen David de overwinning, terwijl een Goliath het onderspit moet delven (1 Samuel 17: 47. Psalm 33: 16 vv. 2 Kronieken 20: 15), noch ook de spijs 1) der wijzen, want aan Gods zegen is het algelegen, noch ook de rijkdom der verstandigen, want de Heere maakt arm en maakt rijk (1 Samuel 2: 7), noch ook de gunst der welwetenden, der bekwame mensen, want de gunst van mensen is van tijd en omstandigheden afhankelijk; maar dat tijd en toeval, 1) die alleen in de hand des Heeren zijn, aan alle dezen wedervaart:

1) De Heere alleen bepaalt eens ieders lot; Hij kan de machtigen van hun tronen aftrekken en de hoog verhevenen ter aarde nederwerpen, daarom komt het er ten laatste op aan, Hem tot Vriend te hebben (Rom. 9: 16). "Al wat menselijk is, welk een vertoon van grootheid het ook moge maken, is enkel kaf, dat gemakkelijk door den adem Gods wordt weggeblazen..

Wij moeten daarom het oude spreekwoord: Ieder is de schepper van zijn eigene fortuin, voor ene vermetele en ongelukkige uitdrukking houden; of men moest het willen gebruiken als ene opwekking, om alle traagheid ter zijde te stellen, bij alle gelegenheden waakzaam te zijn, en niets te verzuimen van hetgeen ons tot welzijn strekken kan. Want anders, wanneer men zo verwaten mocht zijn, zich in te beelden, dat men alle omstandigheden in zijne macht heeft; wanneer men elke goede uitkomst aan zijne eigene vlijt en bekwaamheid en elke verkeerde uitkomst daarentegen aan begane misslagen toeschrijft, dan is het aangehaalde spreekwoord goddeloos en men ziet gewoonlijk, dat zulk een mens daarna niet zo gelukkig is als hij, die zich niet op eigen vlijt en bekwaamheid verlaat, maar alles aan de Voorzienigheid toeschrijft.

"Voeding", (of volgens den Holl. tekst): "spijs" gebruikt Luther niet alleen in den thans gebruikelijken zin van levensmiddelen (Mark. 12: 44), maar ook in dien van broodwinning, handwerk tot verkrijging van zijn dagelijks brood. (Genesis 46: 33; 47: 3)..

In het Hebr. Phega'. Door onze Staten-overzetteren door toeval vertaald. Eig. wat ieder gebeurt, en daarom beter lot. De Prediker spreekt het hier duidelijk uit, dat des Heeren hand alles bestuurt en dat deze aan een ieder naar tijd en wijze beschikt.

12. Ik zag, dat ook de mens zijnen tijd niet weet, wanneer hij sterven zal, of wanneer het ongeluk hem treffen zal; hoeveel minder heeft hij zijne handelingen en hare gevolgen (vs. 11) in zijne macht; maar gelijk de vissen, die gevangen worden met het boze net; en gelijk de vogelen, die gevangen worden met den strik: gelijk die, also worden de kinderen der mensen verstrikt en gevangen door het plotseling ingrijpend gericht Gods, ter bozer tijd, wanneer dezelve, namelijk de strik, haastelijk ook over de machtigsten onder hen valt. 1)

1) Men weet zijn dag en uur, dat is zijn ongeval, zijn leed, zijn dood niet te voorzien en men is onkundig van de ellenden en droefheden, welke ons inwachten of op de hielen volgen, wat ons in ons werk stuiten, of uit deze wereld uitrukken zal, wat ten ene of andere dage of nacht ons overkomen zal, want het is ons niet gegeven de tijden en gebeurlijkheden te weten, noch wat ons zal overkomen, noch wanneer en hoe wij sterven zullen. Gods wijsheid heeft ons hieromtrent in het duistere gelaten, ten einde wij altoos bereidvaardig zijn mochten, als Hij ons roept..

13. Ook heb ik onder de zon deze wijsheid gezien, dit als wijsheid erkend, en zij was groot bij mij, ik achtte haar groot:

14. Er was ene kleine stad, en weinige strijdbare lieden, die de stad konden verdedigen, waren daarin; en een groot koning kwam met een groot krijgshere tegen haar, en hij omsingelde ze, en hij bouwde grote vastigheden, bolwerken tegen haar.

15. En men vond daar enen armen, maar wijzen man in, die de stad verlost door zijne wijsheid; maar geen mens gedacht denzelven armen man.

Het imperfectum "gedacht" schijnt aan te duiden, dat de wijze man, nadat hij zijne vaderstad verlost had, door zijne medeburgers vergeten en alzo met ondank beloond werd. Volgens Dächsel moet men evenwel lezen "had gedacht," waardoor te kennen gegeven wordt, dat niemand aan dien wijzen man, juist omdat hij arm was, gedacht had, als zou hij in staat geweest zijn, redding aan te brengen. Men moet niemand roemen, omdat hij in aanzien is. Want de bij is een zeer klein dier en verschaft ons toch den kostelijken honing..

Overleg is het halve werk.

16. Toen zei ik, als ik daarvan hoorde, tot mij zelven: a) Wijsheid is beter dan kracht, en dit grootste van alle kleinoden blijft den vrome toch bij alle ongeluk, onderdrukking en geringheid over, hoewel de wijsheid des armen juist om zijne armoede door de hoogmoedige

wereld veracht, en zijne woorden gedurende langen tijd niet waren gehoord geweest, totdat de hoge nood eindelijk gedwongen had, er naar te luisteren.

a) Spreuken 21: 22; 24: 5. Prediker 7: 19.

Het blijft onzeker, of dit verhaal ene gelijkenis is, die dienen moest, om ene grote waarheid door een voorbeeld op te helderen, dan of het op ene ware gebeurtenis uit den tijd van den Schrijver berust. De geschiedenis van die dagen vermeldt geen feit, dat er volkomen op toepasselijk is, maar dikwijls genoeg zal zich deze gebeurtenis in het groot en in het klein herhalen en herhaald hebben: "Want de wereld wil zich door kracht staande houden en door geweld haar doel bereiken; zij meent ook, dat men alleen bij de machtigen wijsheid onderstellen mag, en kan daarom zeker ook niets van Christus en Zijn rijk begrijpen, die, toen hij aan het kruishout stierf, den duivel benevens Joden en Heidenen overwon, en die nu, ondanks al de macht en boosheid der wereld, lammen en blinden tot deelgenoten van Zijn koninkrijk wil maken..

17.

II. Vs 17-Hoofdstuk 10: 20. Ene andere zware verzoeking voor den zielevrede van den wijze is de hoogmoed, de onbeschaamde aanmatiging en de geweldenarijen van den dikwijls gelukkigen en invloedrijken dwaas; het enige middel, om ondanks dat alles den vrede en de rust des harten te bewaren is het geduldig en stil vertrouwen op God. Deze hoofdgedachte van de voor ons liggende afdeling wordt in drie stukken uiteengezet. In het eerste stuk (vs. 17-Hoofdstuk 10: 4) wordt het ganse bestaan van den wijze vergeleken met dat van den dwaas; bij genen vindt men geduld en gelatenheid des harten; bij dezen aanmatiging en hartstochtelijkheid; in het tweede (Hoofdstuk 10: 5-10) vergelijkt de Prediker de levensomstandigheden van den wijze met die van den dwaas; bij genen vindt men stille, bescheiden, maar degelijke werkzaamheid, bij dezer schijnbaar en onbestendig geluk; in de derde eindelijk (Hoofdstuk 10: 11-20) stelt hij twee hoofdeigenschappen van den dwaas tegenover twee andere van den wijze; bij genen zijn het snapachtigheid en luiheid, bij dezen matigheid in het spreken en vlijtigen arbeid. De gehele afdeling kenmerkt zich door korte, tweeregelige spreken, die als een soort van raadselachtige zinspreken, rijk aan beelden en vol frisse, met den aard des volks overeenstemmende kracht zijn. Dat is oorzaak, dat het evenwel bestaande innige verband dikwijls niet zeer duidelijk op te merken is.

Luther nam tussen het voorafgaande 16de vers en de volgende verzen een inniger verband aan, dan wij kunnen toegeven; want al sluit de Prediker zich enigzins bij het voorafgaande aan, zo is het toch duidelijk, dat hij thans overgaat tot de beschrijving van de hoofdeigenschap van den wijze, namelijk gelatenheid des harten. Luther trachtte dat door hem aangenomen nauwe verband uit te drukken door toevoeging van "dat maakt," of "dat doet," hetgeen in den grondtekst niet staat.

17. De woorden der wijzen moeten in stilheid, met enen opmerkzamen, bedaarden geest aangehoord worden, en hij, die er alzo naar luistert, is zelf een wijze, en zal de vruchten van deze wijsheid plukken; juist daarom moet men er meer naar horen dan naar het dwaze

geroepen desgenen, die over de zotten heerst, welke de bevelen en aanwijzingen van hunnen dwazen heer even dwaas uitvoeren, als zij gegeven werden.

18. De wijsheid is ook voor vorsten beter dan de krijgswapenen, d.i. zij is krachtiger, onverwinnlijker, dan de grootste stoffelijke kracht en dan allerlei krijgsgereedschap; maar een enig zondaar, die wel stoffelijke kracht, maar geen wijsheid bezit, verderft veel goeds.

Een enig zondaar verderft veel goeds. Hoevele goede gaven van God worden niet door enen enigen zondaar misbruikt en verspild! Hij die zijne eigene ziel verwoest, verderft veel goeds. En hoeveel kwaad kan niet een enkel zondaar in ene stad of in een land aanrichten, even als een Achab, die gans Israël door zijne zonde beroerd had. Een enkel zondaar kan door zijn slecht voorbeeld velen verleiden, hem op zijne verderfelijke wegen te volgen; en terwijl door de wijsheid van enigen land en volk gered worden, zo worden zij door de goddeloosheid van anderen ten val gebracht..

HOOFDSTUK 10.

1. Ene dode, vergiftige vlieg doet evenzo (zie Hoofdstuk 9: 18) de kostbare zalfolie des apothekers, des zalfbereiders stinken en opzwellen, of gisten, wanneer zij er invalt en verrot, inzonderheid in die oosterse landen, waar veel onreine en vergiftige vliegen zijn, waar de zalfolie ook zuiverder wordt bereid en de lucht veel heter is dan in onze gewesten; also een weinig dwaasheid enen man, die kostelijk is van wijsheid en van eer.

Hoe meer iemand uitmunt in wijsheid en aanzien, des te omzichtiger moet hij zijn in zijn wandel, omdat ene enkele dwaasheid en onvoorzichtigheid zijn goeden naam kan bevleken, even als de vlekken het meest en het eerst bespeurd worden op de fijnste en witste klederen. Daarom vermaant ook Paulus de Filippensen (Filipp. 2: 15), dat zij als kinderen Gods, onberispelijk, oprecht en onbestraffelijk zouden zijn te midden van een krom en verdraaid geslacht, onder welken zij schenen als lichten in de wereld.

De goede naam en achting welke niet dan met veel moeite en door een zorgvuldig wijs gedrag verkregen wordt, kan zeer lichtelijk en slechts door een weinigje dwaasheid verloren worden, omdat de nijd zich ten eerste aan de voortreffelijke verdiensten vasthecht en den minsten misslag of het geringste wangedrag van zulk een mens terstond met vergroting, onder het verheffen van hare bitse stem alom verspreidt en scherpelijk doorstrijkt..

De bedoeling van den Prediker is duidelijk. Ene dode vlieg, ene vergiftige vlieg bederft den arbeid van den zalfbereider, maakt ze waardeloos, zo ook maakt een weinig dwaasheid den wijze tot een dwaas. Zijne wijsheid wordt dan als niets geacht, dewijl de dwaasheid het licht der wijsheid in duisternis heeft omgezet.

2. Het hart, de gezindheid en het verstand, het willen en denken des wijzen is tot zijne rechter, 1) tot wat recht is, maar het hart eens zots is tot zijne linkerhand, al wat hij denkt en doet, is links en verkeerd, is averechts.

1) Hij doet niet anders dan hetgeen recht is en goed en alles op de rechte wijze. De dwaas daarentegen gaat net te werk als iemand, die links is. Zulk een mens geraakt dan ook lichtelijk op slinkse en verkeerde wegen en stort zich in het verderf..

Tot geeft hier de richting aan. Het wil hier niet zeggen, dat het hart, dat is het willen en denken van den wijze op zijn rechte plaats zit, maar dat zijn willen en denken uitgaat naar wat recht is. Daarentegen gaat het hart van den dwaas uit naar hetgeen onrecht is.

3. En ook, wanneer de dwaas op den weg wandelt, zijn hart, zijn verstand ontbreekt hem, zodat hij een ieder op allerlei wijze laat zien, dat hij een dwaas is, waarom hij beter deed met zijne dwaasheid te huis te blijven, en hij zegt tot een iegelijk, dat hij dwaas is, omdat hij zich zelven alleen voor wijs houdt, en dewijl hij een dwaas is, kan hij ook niet anders; want indien hij zich zelven als een dwaas erkende, dan had hij reeds ene schrede op den weg der wijsheid gedaan.

Hoe verstandelozer en geestelozer iemand wordt, des te opgeblazener wordt hij, en des te meer houdt hij alle anderen, in vergelijking met zichzelf, voor dwazen, waardoor hij dan met één het zegel op zijne dwaasheid zet..

De dwaas doet geen schrede zonder dat hij toont, dat zijn verstand er niet bij is, dat hij het, om het zo eens uit te drukken, niet medegenomen, maar te huis heeft gelaten. Ja hij draagt zijne domheid zo in het openbaar ten toon en pocht daarmee alsof het wijsheid ware. Hij zegt in alles, dat hij is een dwaas..

4.

VAN DE OVERHEID EN DE ONDERDANEN. (vs. 4-7).

4. Als de geest des heersers in toorn en hartstocht tegen uwe bedoeling in, tegen u oprijst, verlaat uwe plaats niet, laat u dan niet van uw stuk brengen, maar blijf bedaard, opdat gij niet, indien gij in ene heftige gemoedsbeweging geraaktet, door ene veranderde houding des lichaams verraden zoudt, wat er in uw hart omging, hetgeen u in gevaar zou brengen; want het is medicijn, het stilt grote zonden, 1) die zulk een heerser in zijne dwaasheid op het punt was tegen u te bedrijven, zodat zij niet tot uitbarsting komen, maar reeds in de geboorte verstikken.

1) Wanneer de geest eens heersers tegen u oprijst, zo verlaat uwe plaats niet; want Christus heeft u hoger geplaatst en Gods evenbeeld geschonken. Handhaaf u zelve op die van God ontvangen hogere plaats des geloofs en der godzaligheid, opdat gij, als de hoger geplaatste, den bozen geest, die bij den aardsgezinden wereldling oprijst, zoudt kunnen teruggedrijven, en opdat uw hart niet door dien geest bevestigd worde, en hij de deuren van uw hart niet in bezit neme..

In het Hebr. Ki marfee janiach chatim gedolim. Het tweede woord is door onze Staten-overzetter vertaald door, medicijn. Dit kan het ook betekenen, maar evenzeer zachtzinnigheid, gelatenheid. En die betekenis moeten we hier hebben. Immers, door niet heen te gaan, wanneer de toorn des heersers opbruist, maar kalm te blijven, kan men diens toorn dikwijls bezweren en veel kwaads voorkomen. Betere vertaling is dan ook: Want gelatenheid zal grote overtredingen verhinderen.

De Engelse vertaling heeft: Inschikkelijkheid bevredigt grote beledigingen of ergernissen en misdrijven.

5. Er is nog een kwaad dat ik gezien heb onder de zon, als ene dwaling, die uit onverstand, of door opvolging van ene luim, van het aangezicht des oversten voortkomt, van de machthebbers uitgaat, en deze dwaling heeft veel ongelukkiger gevolgen, dan wanneer een onderdaan hetzelfde doet:

6. Een dwaas, woordelijk de gepersonificeerde dwaasheid wordtb.v. door de gril van enen dwazen vorst gezet in grote hoogheden, maar de rijken, de waarlijk edelen en wijzen, wien

alleen rijkdom, eer en aanzien toekomen, zitten in de laagte, worden door hem in armoede gedompeld en aan verachting prijs gegeven.

7. Ik heb verder dezulken, die wat hun gezindheid betrof, niets anders dan knechten waren, te paard gezien, en als vorsten zien rondrijden (Esther 6: 8 vv.), en daarentegen dezulken, die naar hun gezindheid waarlijk vorsten waren, gaande als knechten te voet op de aarde. 1)

1) O Heer, hoe gaat het toch zo wonderlijk toe onder de zon! Hoe is alles zo ijdel en juist het omgekeerde van hetgeen het zijn moest! Hoe lang zult Gij het aanzien, dat zij heersen, die geen verstand hebben, en zij, die wijs zijn in U, niet gehoord worden? Zullen Uwe wijzen niet regeren en Uwe koningen, die Gij daartoe verkoren hebt, niet heersen? Wij zien enen anderen tijd naderen, wanneer God den loop der dingen onder de zon veranderen zal, wanneer zon en maan een helderder licht van zich zullen geven, en de duisternis, met hetgeen in haar geschiedt, zal wijken. Dan zullen zij, die waarlijk koningen zijn en het kwade overwonnen hebben in heerlijkheid regeren.

De Prediker erkent hier, dat het slecht is de dwazen te verheffen en in aanzienlijke posten te stellen, terwijl mensen van verstand en vermogen, of die tevens rijk zijn en belang hebben, dat de eigendommen gehandhaafd worden, benevens de zodanigen verlaagd en zelfs door de grote knevelarijen als in de laagte gehouden worden. Het staat ook slecht met het volk als de onwaardigen bevorderd en de waardigsten in het voetzand gehouden, of in het vergeetboek gesteld worden. Het is ongerijmd, dat men geringe dienstlingen of lijfeigenen steeds tot ere-ambten verheven te paard moet zien rijden, schoon zij geen andere verdienste hebben, dan de begunstiging van den gevlenden vorst, die zij naar hun handen weten te zetten, terwijl de edelen des lands, de zonen der groten, die als wijze vorsten waren aan te merken en door alle goede hoedanigheden verre boven deze laffe en lage geesten uitmunten, genoodzaakt zijn om te voet te wandelen en zich allerwege veracht zien of met de geringen onder het volk gelijk gesteld. Wanneer dit gebeurt, mag men wel denken, dat God in Zijne Voorzienigheid de goddeloze volken straft..

8. 1) Wie a) enen kuil graaft, zal lichtelijk zelf daarin vallen; en wie enen ouden muur doorbreekt, ene slang, die zo gaarne op zulke plaatsen huist, zal hem bijten (Jes. 34: 15 34.15 Amos 5: 19).

a) Spreuken 26: 27.

1) In vs. 8-11 wordt door voorbeelden, uit het dagelijks leven genomen, aangemaand tot het betrachten der wijsheid, ook in de meest gewone dingen des levens. Sommigen menen, dat deze met de vorige, waarin van de Overheid en de onderdanen sprake is, ten nauwste verbonden moeten worden. Noodzakelijk is dit niet, terwijl zelfs het verband moeilijk in alle delen is aan te wijzen. De Prediker vermaant hier veeleer, om toe te zien bij al wat men doet, zijne maatregelen te nemen bij moeilijke en gevaarlijke bezigheden. Dit is zowel op tijdelijk als op geestelijk gebied waar.

Al wat hier van het tijdelijke gezegd wordt, of aan het tijdelijke ontleend wordt heeft ongetwijfeld een geestelijke en zedelijke betekenis.

9. Of wie stenen wegdraagt, volgens anderen: wie stenen uit de aarde losbreekt, zal smart daardoor lijden, zich licht pijn doende; en wie hout klieft, zal daardoor licht in gevaar zijn, zich te kwetsen, wanneer de bijl uitschiet, of een splinter van het hout afspringt.

10. Indien hij het ijzer van den bijl heeft stomp gemaakt, en hij slijpt de snede niet, dan moet hij meerder kracht met zijn bijl te werk stellen, maar hij zal toch ondanks al zijne inspanning weinig kunnen uitrichten; zo gaat het ook met die zotten, die de edelen en wijzen uit hun plaats verdrongen hebben, zij kunnen zich niet staande houden, want hun hart is een stompen bijl gelijk, die trots alle inspanning niet snijden wil; maar de wijsheid is ene uitnemende zaak om iets recht te maken. Volgens den Duitsen tekst: daarentegen veel meer voordeel brengt het aan, met de wijsheid naarstig om te gaan, en met haar enen gelaten, nederigen en daarbij toch nijveren zin te hebben; dat leidt sneller en zekerder tot het geluk, ja tot het bestendige, ware geluk.

De wijsheid munt onder anderen ook daarin boven de dwaasheid en het onverstand uit, dat zij hare bezitters en beminnaars onderwijst en bekwaam maakt, om alles goed in te richten en uit te voeren, zodat zij zelfs de werken der dwazen op uitstekende wijze weet te verbeteren.

11. Daarom maak vlijtig en ter rechter tijd gebruik van de middelen, die de wijsheid u aanbiedt, wees werkzaam en omzichtig; want indien de slang gebeten heeft, eer de bezwering geschied is, dan is er gene nuttigheid voor den allerwelsprekendsten bezweerder, die de kunst verstaat, om door het uitspreken van toverspreuken vergiftige slangen onschadelijk te maken en te verdrijven; verzuimt hij echter zijne kunst te rechter tijd uit te oefenen, dan baat ze hem niet.

Het Hebreeuwse baäl halaschon kan ook de "snapper de babbelaar" betekenen, daar het woordelijk vertaald door: heer der tong, in welken zin Luther het ook opvat. Dewijl echter in het overige gedeelte van het vers gesproken wordt van de kunst om slangen te bezweren, zo moet "heer der tong, een die vaardig is met zijne tong," ongetwijfeld een bezweerder aanduiden, die de kunst verstaat, om met ene radde tong krachtige toverspreuken zacht te murmelen. -Ongetwijfeld onderstelt de Prediker hier niet alleen de mogelijkheid, maar ook het werkelijk bestaan van de kunst om slangen te bezweren, zo als die ook thans veel in het Oosten beoefend wordt. (Vergelijk daarover Exodus 7: 9 Psalm 58: 5 vv. Mark. 16: 18. Luk. 10: 19)..

12. De woorden van enen wijzen mond zijn aangenaam, een wijze moet dus niet zwijgen, zo als die nalatige slangenbezweerder deed; maar dikwijls en te rechter tijd spreken, omdat hij daardoor veel goeds kan stichten, en zich zelven de liefde en toegenegenheid der harten kan verwerven; maar de lippen van enen zot verslinden hem zelven, 1) zij doen anderen geen nut, verwekken veeleer afkeer en richten hem veeltijds ten gronde (Spreuken 15: 2; 10: 8,21; 13: 16).

1) Wijsheid is het, zoals de vorige Spreuken getoond hebben, voorzorgsmaatregelen te nemen, zich te voren van de rechte middelen te verzekeren en den rechten tijd waar te nemen. Deze drieërlei karaktertrek van den wijze heeft vs. 11 door een voorbeeld, genomen uit de kring van iemand, wien de tong tot werktuig dient, duidelijk gemaakt. Een Spreuk komt also niet ongemerkt, die betrekking heeft op dat, wat de rede zowel van den wijze als van den dwaas uitwerkt..

De lippen des dwazen maken hem niet alleen verachtelijk en belachenswaardig, maar brengen hem ook dikwijls in gevaar en storten hem wel eens in het verderf, hetzij door zijne oproerigheid of door zijne goddeloosheid. Zo sprak Adonia dwaselijk tegen zijn eigen leven en dus zijn voor velen hun tongen ten verderf geweest..

13. Het begin der woorden zijns mond is dwaasheid, en het eindeder woorden zijns monds is wederom niets dan boze, anderen en hemzelfen schade aanbrengende dolligheid; hij mag zeggen wat hij wil, er komt niets verstandigs, maar enkel onzin uit zijnen mond voort (Spreuken 18: 7).

14. De dwaas maakt wel vele woorden, daar toch zijne woorden, die van zijn onverstand (vs. 13) getuigen, weinigen moeten zijn. Bovendien spreekt hij het liefst over die dingen, welke hij in het geheel niet weten en beoordelen kan, namelijk over de duistere toekomst; maar hoe zou hij de toekomst kennen; want toch de mens op zich zelf weet reeds niet, wat het zij, dat geschieden zal; en een voorspeller van de toekomst is er evenmin; want wat na hem geschieden zal, wie onder de mensen zal het hem te kennen geven (Prediker 6: 12)? 1)

1) De ongerijmdheden van den veelprater worden bevestigd door algemene onwetendheid en menselijke onmacht, welke echter voornamelijk heersende, is bij de onkundige dwazen.

Duidelijk gispt hier de Prediker het spreken over dingen, waarvan men niets weet met zekerheid, en vooral het spreken van den dwaze daarover, van den onwetende. Deze wil liefst voor een alleswetende doorgaan, terwijl hij toch in den grond der zaak niets weet.

15. Van zulk een ijdel gesnap is zijne geestelijke traagheid en onmacht de eigenlijke oorzaak: De arbeid der zotten is van weinig betekenis; wel is waar schijnen zij zich soms geweldig in te spannen, maar 't is ook slechts voor een ogenblik, want die arbeid maakt een iegelijk van hen moede, waarom zij hem ook weer laten varen. Dit is echter geen wonder, dewijl zij niet eens, zo als het spreekwoord zegt, weten naar de stad te gaan, 1) ofschoon de weg daarheen zo veel begaan wordt, en daarom zo gemakkelijk te vinden is; ook de eenvoudigste en meest alledaagse zaken zijn voor hen nog te hoog.

1) Denk aan de stad des levenden Gods (Hebr. 12: 22); en leer den weg daarheen, die smal en niet gemakkelijk te vinden is, goed kennen. (Luk. 13: 24).

De weg naar de stad is, wat wij noemen: de bekende weg. De Prediker spreekt hier van de dwazen en zotten, dat zij zich aanstellen, alsof zij alles tot een goed einde willen en zullen

brengen, alle diepzinnige vraagstukken zullen oplossen, maar al heel spoedig vermoeit hen alles, dewijl de meest bekende en zeer alledaagse zaken voor hen nog te hoog zijn.

16. 1) Welk een treurige aanblik is het echter inzonderheid, wanneer een zwak, onbeduidend vorst den troon bestijgt! a) Wee u, land! welks koning een kind, also een onervaren, een voor de regering ongeschikte dwaas is (1 Koningen 3: 7), en welks b) vorsten reeds in den morgenstond eten, en zo hun leven in wellusten doorbrengen.

a) Jes. 3: 4,12. Hos. 13: 11. b) Jes. 5: 11. Amos 6: 4.

Ofschoon een bekwaam vorst dikwijls een vloek voor zijn land is, zo is zijn bestuur toch noch voor ene weldaad Gods te achten, wanneer daarmee vergeleken wordt het verderfelijke bestuur van den groten hoop, die zijne banden verscheurt en ene onbetamelijke, ongebonden vrijheid verkregen heeft, waarvan genoeg voorbeelden uit de oudere en nieuwere tijden kunnen gevonden worden.

1) Met vs. 16 keert de Prediker weer terug tot zijne Spreuken, omtrent de Overheid en de onderdanen, de regering van het land. Hij spreekt het wee uit over het land, noemt het land ongelukkig, welks koning een kind is, dat is een minderjarige, die door slechte, voor alles veil zijnde raadslieden omringd is, door vorsten, die reeds in den morgenstond eten.

Dit laatste komt ons wellicht vreemd voor. Maar men wete vooreerst, dat eten hier opgevat moet worden in den zin van, het leven als een eten beschouwen, als een opgaan in den wellust en de genoegens der wereld.

En vervolgens, dat de vrome Israëliet den morgenstond wijdde aan het gebed en zich sterkte door het gebed tot den arbeid, terwijl de gemeenschappelijke maaltijd eerst om 12 uur werd aangericht.

Bij deze vorsten, die hier bedoeld worden, had echter het eten de plaats van het gebed ingenomen. Van allen godsdienst, innerlijken, geestelijken godsdienst, waren zij gespeend. En daarom kon een vorst, die door zulke wellustelingen en dienaren van den god des buiks omringd was, niet gelukkig regeren.

17. Welgelukzalig zijt gij daarentegen, land! welks koning een zoon der edelen, niet alleen naar zijne geboorte, maar veel meer naar zijne gezindheid, is, en welks vorsten ter rechter tijd eten en drinken; tot sterkte, en niet tot drinkerij, 1) die alzo een goed gebruik maken van de gaven Gods (Psalm 104: 15. 1 Tim. 5: 23. Spreuken 31: 4).

1) Dit vers vormt een volstrekte tegenstelling met het vorige. Hier wordt gesproken van een koning, een vorst, wiens raadslieden mannen zijn, die ter rechter tijd eten, voor wie niet de buik een afgod is, maar die in waarheid allereerst vragen naar hetgeen op geestelijk en zedelijk gebied te verrichten is. De koning wordt een zoon der edelen genoemd, en dit laatste edelen is inzonderheid op te vatten in ethischen zin.

In vs. 16 wordt van den dwaze op den troon, in vs. 17 van den wijze als heerser gesproken.

18. Door grote luiheid verzwakt het gebinte van een huis, totdat het eindelijk instort, en door slapheid der handen wordt het huiseindelijk doorlekkende; want de regen zal overal door de niet dicht gemaakte gaten van het dak en de zoldering heendringen; evenzo moet ook het gebouw van den staat eindelijk instorten, wanneer trage vorsten, die zich daarbij aan brasserijen overgeven, aan het hoofd staan.

Zie voor alle dingen toe, dat niet het huis uwer ziel door uwe nalatigheid te gronde gericht wordt, doordien gij uw vlees en deszelfs zondige neigingen heerschappij over u laat voeren.

Vergeten de regeerders hun plicht, terwijl zij hun hoge plaats misbruiken, hun lust den vrijen teugel laten, zo wordt het rijk tot een bouwvallig en geen toevlucht meer biedend huis en ten leste tot een ingestort gebouw..

19. Men maakt, of zij, namelijk zulke verderfelijke heersers maken maaltijden om te lachen, alzo niet om zich te versterken, maar om zich aan onzinnige vreugde te kunnen overgeven, en de wijn verheugt de levenden, of hun leven en het geld verantwoordt alles. Doet hun alles verrichten.

Daarop beroemen zich goddeloze heersers, dat zij zich met hun door afpersingen opgehoopte schatten elk genot verschaffen, allen tegenstand der wereld overwinnen en hun lust den vrijen teugel kunnen laten..

20. Moet gij te midden van zulke geweldenaars leven, wees dan, indien gij u niet nodeloos in het ongeluk wilt brengen, listig als de slangen, en a) vloek den koning niet, zelfs niet in uwe gedachten, en vloekook den rijke, den vorst, die in den raad des konings zit, niet in het binnenste uwer slaapkamer; want het gevogelte des hemels zou de stem wegvoeren, en het gevleugelde zou het woord te kennen geven; 1) langs voor u onbekende, onbegrijpelijke wegen zou zelfs de gezindheid uws harten aan zulk enen koning bekend worden; daarom duld en zwijg, opdat gij u als een wijze gedraagt en niettegenstaande den rampspoed, gelukkig blijft.

a) Exodus 22: 28.

1) Men moet, al maken de Overheden zich al aan sommige dwalingen schuldig, toch hun regeringswijze niet altoos en overal zoeken te bekladden, maar de menselijkheid wat toegeven en liever inschikkelijk over hen zijn, wier oogluiking wij zelf soms zozeer behoeven en die ons door hun macht alom de voet kunnen dwars zetten..

Ook hier wederom komt de Prediker tot de slotsom, om de Overheid te eren, niet alleen de goeden, maar ook de kwaden.

HOOFDSTUK 11.

MEN MOET WELDADIGHEID UITOEFENEN EN ANGSTIGE ZORGEN VERMIJDEN.

III. Vs. 1-Hoofdstuk 12: 14. In dit derde en laatste deel der slotrede van zijn Boek maakt de Prediker met een verheugden zin en overwinnend geloof nog eenmaal het ganse resultaat op van alle voorafgaande troostreden en beschouwingen. Hetgeen hij vroeger reeds dikwijls heeft laten doorschemeren, namelijk dat het levende geloof toch eindelijk de overwinning moet behalen op alle aanvechtingen, waaraan het volk Gods tengevolge van het lijden en de verdrukking in deze wereld bloot staat, dat brengt hij hier met de taal der hoogste poëzie, der verhevenste vlucht, en in de sierlijkste vormen gekleed, waarin de diepzinnigste, levendigste, verrassende beelden elkaar snel opvolgen, tot volkomen helderheid en zekerheid. De hoofdgedachte van de gehele afdeling is, dat weldadigheid, getrouwheid in de waarneming van zijn beroep, een blijmoedig genot van het leven en ongehuichelde godsvrucht tot in den hogen ouderdom toe, de enige zekere weg tot duurzaam geluk is. Alles, wat vroeger te dezen opzichte gezegd is, komt hier en daar verstrooid voor tussen geworpen twijfelingen, sombere schilderingen van ongelukkige tijdsomstandigheden en uitbarstingen van een bitter gevoel van godverlatenheid. Dewijl nu deze verstrooide denkbeelden verzameld moeten worden, zo geschiedt dit ook zonder bijmenging van dergelijke beschouwingen over het treurig heden. Het geheel kan zeer gevoegelijk in 3 delen gesplitst worden. In het eerste deel vermaant de Prediker tot weldadigheid, als ene deugd, die voor den gever zelve ene rijke bron van zegen is, en tot onverdroten, getrouwe waarneming van zijn beroep (vs 1-6); in het tweede vermaant hij tot een blijmoedig en onschuldig genot van de goederen dezes levens, in het bijzonder in den ras voorbijsnellenden jeugdigen leeftijd, mits men niet vergete, dat men om al deze dingen zal komen voor het gericht (vs 7-10); in het derde geeft hij de vermaning, God van zijne jeugd aan te vrezen, en dat niet tot gevorderden leeftijd uit te stellen, dewijl dat de tijd is, waarin de dood zich reeds door allerlei verschrikkingen aankondigt. De schildering van dien tijd, waarin het leven langzamerhand wegsterft, kenmerkt zich door zinrijke en menigvuldige beelden uit de natuurwereld (Hoofdstuk 12: 1-7).

1. Werp uw brood, of wat overigens tot de levensbehoeften moge behoren, uit op het water, of op de wateren, reik het mildelijk uit aan hen, die hongeren, en vraag niet al te zeer, wie hij is, die het ontvangt, en of hij het wel waardig is; hoop ook niet op enig voordeel of op vergelding (Luk. 6: 33 vv.; 16: 9. Spreuken 11: 24 vv.), want gij zult het uit de vergeldende hand Gods, wien gij het geleend hebt, geheel onverwacht en ongedacht wedervinden na vele dagen, dan zal door Gods zegen het uitgestrooide zaad een rijken oogst opleveren (Spreuken 19: 17. Gal. 6: 9. 1 Tim. 6: 18 vv).

1) Doe wel, werp uw brood in het water; eenmaal zal het u terug gegeven worden.

Geef een ieder mildelijk naar uw vermogen; want er mocht een tijd komen, dat gij het gaarne zoudt doen en niet zoudt kunnen..

Hetgeen wij door de handen van ellendigen en nooddruftigen wegzenden, heeft een gemakkelijken overtocht, komt in veiligheid aan en wordt in ene onaantastbare schatkamer bewaard..

Iemand verzocht, dat men het volgende op zijn grafsteen zou plaatsen: "Wat ik nagelaten heb, ben ik kwijt; wat ik weggegeven heb, dat heb ik."

Het brood, dat gij den arme geeft, moet uw brood zijn, dat namelijk, wat gij op eerlijke wijze verkregen hebt..

Hoogstwaarschijnlijk is het beeld ontleend aan het gebruik, om het zaad uit te strooien op den akker als deze nog doornat was of nog onder water stond, opdat de harde korrel te eerder week zou worden.

Het scheen dan wel, dat men het zaad, waaruit het brood moest bereid worden, nutteloos wegwierp, maar na enige dagen, als het water was opgedroogd en de halm opschoot, zag men, dat het niet weg was, maar heerlijke vruchten beloofde en gaf. Zo wil de Prediker ook hier den rijke vermanen, om al meende hij, dat het weg was wat hij gaf, toch den arme en minder gegoede rijkelijk wel te doen. Had hij in de vorige hoofdstukken gezegd, om het goede te genieten voor zich zelve, hier vermaant hij, om ook den naaste te gedenken.

2. Geef a) een deel van hetgeen gij bezit aan zeven, d.i. aan velen, ja ook aan acht, d.i. aan zeer velen; want gij weet niet wat kwaad op de aarde wezen zal, en over u komen kan, wanneer gij u verblijden zult over de liefde en den bijstand van hen, die uwe liefde ondervonden hebben (Luk. 16: 9).

a) 2 Kor. 9: 10.

Zalig zijn daarom de blijmoedige gevers, want het zal hun met woeker wedergegeven worden! Ach, zo geve men dan toch met blijdschap en men bedenke, dat men het God, den hemelsen Vader leent! Hetgeen men met de rechterhand geeft, zonder dat men het den linker laat weten, loopt geen gevaar van verloren te gaan, maar het wordt alles in Zijn gedenboek opgetekend. Men zal het wedervinden in de opstanding der rechtvaardigen en hunnen ingang in de eeuwige heerlijkheid.

Wij moeten ook als alles voor den wind loopt tegen den tegenwind en de stormen ons voorbereiden en in den dag des voorspoeds zo veel goeds doen als wij kunnen, opdat we in den dag des kwaads des te meer gehard en tegen dien te beter gewapend mogen zijn, dewijl we dan ook best op de wederkerige ontferming van God en goede mensen omtrent ons zullen mogen hopen. Als onze liefdadigheid hare bezittingen aan God toevertrouwt, stellen wij zulks in de beste handen en kan men er in de boosheid der tijden altoos de renten van terug verwachten..

3. Laat het intussen de liefde zijn, die u tot dit alles dringt; want als de wolken vol geworden zijn, zo storten zij noodzakelijk plasregen uit op de aarde; evenzo wanneer het hart ruim en

vol is, stroomt er zegen uit (Joh. 7: 38. Spreuken 25: 14); en als de boom, door den stormwind geveld, naar het Zuiden, of als hij naar het Noorden valt, in de plaats, waar de boom valt, daar zal hij wezen; hetzij hij op den akker des enen of des anderen valt, hij komt toch zeker iemand ten nutte; evenzo is het ook met de gaven der ware liefde, zij worden uit den innerlijken drang des harten gegeven, en wien zij ook ten deel vallen, er zal een blijvende zegen op rusten.

Velen, vooral oudere uitleggers, menen dat het gedeelte van dit vers ziet op de onmogelijkheid, om de goddelijke beschikkingen, inzonderheid met betrekking tot den dood te weerstaan of te ontwijken; maar klaarblijkelijk past deze verklaring niet in het verband..

De wolken trekken, volgens Goddelijk bestel, de dampen en vochten der aarde tot zich en wanneer zij vol zijn storten zij den regen uit op de aarde.

Vooraf voor den Oosterling was dit een kostelijk beeld, dewijl de plasregen het land na grote droogte weer vruchtbaar maakte.

De Prediker wijst er hier dus op, dat de aarde veelvoudig terug ontvangt van wat zij zich laat ontnemen en op nieuw gezegend wordt door hetgeen zij gaf. Zo wil Hij zeggen zal het ook degene gaan, die in waarheid liefdadigheid oefent. De zegenende ziel zal vet gemaakt worden.

Zo ook ten opzichte van den boom, die geveld wordt, hij komt ten nutte van den een of den ander.

Zo is het ook met de gaven der liefde.

Overigens is het ook volkomen waar, dat de toepassing, welke vele uitleggers van dit laatste woord hebben gemaakt, uitkomt, gelijk de boom blijft liggen, zo als hij is gevallen, en zijn lot beslist is, zo ook degene, die komt te vallen door de zeis des doods.

Andere uitleggers brengen dit vers in verband met het laatste gedeelte van het vorige vers, als nadere verklaring, dat niemand iets aan het noodwendige kan veranderen.

4. Wees verder niet al te angstvallig en te zorgelijk bij de waarneming van uw beroep, want wie te veel op den wind acht geeft, en altijd nog gunstiger wind wil afwachten, die zal ten slotte in het geheel niet zaaien, en wie te zeer op de wolken ziet en altijd helderder hemel wil hebben, die zal eindelijk in het geheel niet maaïen.

5. Gelijk gij de grote geheimen der schepping niet kent, en b.v. niet weet, welke de weg des winds zij, of hoedanig a) de beenderen van het menselijk lichaam zijn en wonderbaar bereid worden in den buik van ene zwangere vrouw, alzo weet gij het werk Gods niet, die het alles maakt; gij weet niet wat Hij in de toekomst, hetzij met betrekking tot uw leven, hetzij in den loop der natuur doen zal; in Zijne handen is al uw arbeid met deszelfs vruchten, het begin en het einde. Daarom vertrouw met uw ganse hart op Hem, en grijp uw werk met moed en met ijver aan.

a) Joh. 3: 8. b) Psalm 139: 15,16.

6. Wees daarbij onvermoeid werkzaam in alles, wat uw beroep meebrengt: Zaai uw zaad in den morgenstond en trek uwe hand ook des avonds nog niet af; want gij weet niet wat recht wezen zal, wat de Heere u zal doen gelukken, of dit, door u in den morgenstond verricht, of dat, wat gij in den loop van den dag gedaan hebt, of dat die beiden te zamen, derhalve al uwe verrichtingen goed zijn zullen.

Wij moeten dus in het werk van God als ondoorgrondelijk blijven berusten, ons vergenoegende en verzekerende, dat Hij, die buiten ons zulke wonderen verricht, om ons het bestaan te geven, ons ook wel op zijn tijd, de vergelding onzer liefde zal laten gebeuren, en ruim zo veel voor onze ziele zorgen zal, als Hij zorgt voor onze lichamen. De drangreden is dan hier dezelfde en tot het zelfde oogmerk gericht, als die des Heilands, toen Hij zei (Matth. 11: 25), dat het leven, dat is de levende ziele, door God aan ons geschonken, meer is dan de spijze, en dat het lichaam, hetwelk God ons heeft gemaakt, meer is dan de kleding..

7. Verder verdient het leven op aarde het ook, dat men er ijverig voor zorge; want het licht des levens is zoet voor een ieder, en het is den ogen goed de zon te aanschouwen.

Hoe groot ook het lijden dezes levens is, hoe menigvuldig ook de ijdelheden zijn, waaraan de aarde sedert den zondeval onderworpen is, hoe treurig ook de toestand van den tijd; waarin men leeft, moge zijn; toch blijft het waar, dat het leven een goed is, en het is de taak van Gods Woord in een tijd, waarin de gelovigen moedeloos het hoofd op de borst laten hangen, hun deze waarheid op het hart te drukken..

8. Maar indien de mens vele jaren leeft, en dus een voorrecht geniet, dat niet velen te beurt valt, en hij verblijdt zich in die allen; zo laat hem ook gedenken aan de dagen der duisternis, die ook voor hem zullen aanbreken, wanneer hij na dit leven in het rijk der doden zal aankomen, waar hij het licht der zon niet zal genieten, gene vreugde zal smaken en ook den lof Gods niet zal kunnen vermelden, want die zullen vele zijn, meer dan de dagen van dit ijdele leven; en al wat gekomen is, is ijdelheid, boven alles de mens, want hij is gelijk het gras, dat verandert; in den morgenstond bloeit het, des avonds wordt het afgesneden en het verdort.

Sedert Christus door Zijnen dood, Zijne nederdaling ter helle en Zijne opstanding uit de doden de macht des doods heeft weggenomen en het leven en de onverderfelijkheid aan het licht heeft gebracht, is er voor den gelovige geen dodenrijk, maar zijne ziel zal bij Christus zijn, en daar volkomen zaligheid door de opstanding verbeiden. Aldus is voor den Christen het zien op het schaduwleven in het dodenrijk ook gene reden meer, om zich over zijn aards leven te verblijden. Daarom is evenwel ook onder het Nieuwe Testament warsheid van het leven nog zondig. Een vroom gemoed zal de lichtkanten van het leven ontdekken en er zich met dankbaarheid over verblijden..

De Prediker toont het ons hier, dat hij weet, dat alles met dit leven niet is afgedaan. In dit leven is hier het heerlijkste te arbeiden, te werken, het leven en het loon van zijn arbeid te

genieten in de vreze Gods, met godsvrucht gepaard, maar hij weet het ook, dat te midden van dit alles de sterveling zich hiervan bewust moet zijn, dat hij hier geen blijvende plaats heeft, dat de gedachte aan het heden de gedachte aan het hiernamaals niet moet verdrijven. Vandaar dan dat hij in het volgende vers en in het volgende hoofdstuk wijst op het eindgericht over wat hier op aarde heeft plaats gehad. -

9.

OVER DE BEZWAREN VAN DEN OUDERDOM EN OVER GODS GERICHT.

9. Verblijd u daarom, in het bijzonder gij, o jongeling, in uwe jeugd! want zij is u van God gegeven als de tijd, waarin gij meer dan later uw leven vrolijk genieten kunt en moet, en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingschap, en wandel in de wegen uws harten, en in de aanschouwing uwer ogen; onthoudt aan uw hart en uwe ogen niet, wat zij begeren; maar weet, dat God, om al deze dingen u in den jongsten dagzal doen komen voor het gericht; daarom laat oprechte godsvrucht en heilige vrees voor de zonde en den toorn Gods altijd in uw hart wonen, u besturen en uwe vreugde binnen betamelijke perken houden.

Zij, die ijdele lusten en ellendige genietingen liefhebben en najagen, menen wel, dat zij achter deze Spreuk kunnen schuilen. Maar het gaat hun daarbij als Johannes, toen hij het boekje, dat hem de Engel overgaf opat. De eerste helft van het begin is honigzoet en koren op hun molen. Maar wanneer zij van de wereldse genietingen en wellusten zat geworden zijn, dan volgt het zich krommen, dat eeuwig duurt, en lichaam en ziel aantast. Dat kan men nu ontgaan, door het toekomstig oordeel, waaraan niemand ontkomen kan, bij al onze vreugde steeds voor ogen te behouden.

Ik had mij bijna laten verleiden, om dit gehele vers in ironischen zin op te vatten, omdat het geen goeden klank geeft, wanneer iemand in de wegen zijns harten wandelt. Maar men moet den inhoud en het verband van het vers in het oog houden. De Schrijver wil zeggen: Wanneer het hart goed gestemd en goed gezind is, dan zullen vreugde en genot niet schaden, het zij slechts de ware vreugde, die niet verderft en verwoest..

Van welk gericht is hier sprake, van een aan deze zijde, of van een aan gene zijde van het graf? Velen denken daarbij aan de natuurlijke gevolgen van de menselijke handelingen, volgens welke de mens hier reeds zijn loon ontvangt, dewijl God hem voor het goede beloont en voor het kwade straft; zij denken alzo aan de door God in dit leven verordende vergelding (Hoofdstuk 2: 26; 7: 17,26; 8: 12 vv. Spreuken 5: 21 vv.; 1: 32. Psalm 34: 22). Maar de spreekwijze: "God zal u doen komen voor het gericht," wil klaarblijkelijk iets meer zeggen, dan: gij zult de natuurlijke gevolgen van uw doen en laten ondervinden. Dit laatste is het juist, wat de Prediker dikwijls ontkent, en dat hij sterk aan het slot zijner vorige rede (Hoofdstuk 7: 15; 8: 14) en aan het begin dezer rede (Hoofdstuk 9: 2 vv.) doet uitkomen. Hij zou zich dus hier ronduit tegenspreken; hij zou het hoofddoel dezer rede, namelijk de beschrijving van het ondoorgrondelijk bestuur Gods, bij de verdeling van het levensgeluk, dat dikwijls aan onwaardigen te beurt valt, zonder enigen grond verijdelend, wanneer hij hier aan ene uiterlijke vergelding aan deze zijde van het graf herinnerde. Men zou dus slechts, zo als in Hoofdstuk 8:

12 vv. aan ene innerlijke vergelding, aan den vrede of onvrede des harten, die een gevolg van onze daden is, kunnen denken. Maar voor dit aan het O.T. niet onbekende begrip (Psalm 32: 3 vv. Jes 48: 22; 57: 21), komt de uitdrukking gericht niet voor, en zou ook op het Oud-testamentische standpunt hoogst ongepast zijn. Veeleer wordt de hier voorkomende spreekwijze (Psalm 143: 2. Job 14: 3), even als de uitdrukking "gericht" in het algemeen, zo dikwijls zij voorkomt, in uitwendigen zin opgenomen, en daarmee stellige goddelijke rechtvaardig en verlossing, of straffen en tuchtigingen bedoeld (Psalm 7: 7. Jes. 1: 27; 5: 16 enz.). Er blijft alzo niets anders over, dan aan een gericht na den dood, en dus aan het jongste gericht te denken..

10. Zo doe dan de toornigheid, de gemelijkheid, volgens den Duitsen tekst: treurigheid, zorg en kommer, waarmee mensen op meer gevorderden leeftijd zo licht gekweld worden, wijken van uw hart, en doe het kwade, elk ongeluk, dat den morgen uws levens zou kunnen beroeren, weg van uw vlees, want de jeugd, en de jongheid, of de jeugd en het morgenrood, is ijdelheid, beide gaan zij snel voorbij; wie ze niet uitkoopt, heeft spoedig het schoonste deel van zijn leven verloren.

Dat de Prediker er bij voegt, om er om te denken, dat de Heere God eenmaal zal doen komen in het gericht, daaruit blijkt duidelijk, dat de vreugde, waarover hier gesproken wordt en welke genoemd wordt in tegenstelling dan de verdrietelijkheid, het kwade, hier opgevat moet worden in den zin van, geheiligde vreugde, die vrij is van zondelust en zondendienst, de vreugde in den dienst des Heeren, die gepaard gaat met de ware godsvrucht, de waarlijk Gode behagende vreugde, welke eindigt in Hem, die alles geeft en verleent, zoals in het volgende hoofdstuk herinnerd wordt.

HOOFDSTUK 12.

1. En wilt gij nu ware vreugde in uw hart smaken, zo kunt gij dit slechts in gemeenschap met Hem, die de bron van alle vreugde is: gedenkdaarom steeds met gebed, lof en dankzegging aan uwen Schepper 1) reeds in de dagen uwer jongelingschap 2), eer dat de kwade dagen komen, waarin gij wellicht niet meer zo gemakkelijk tot de kennis en vreze Gods komen zult, en de jaren naderen, van welke gij zeggen zult: Ik heb geen lust in deze.

1) Door dit woord wordt hier meer uitgedrukt, dan wanneer de Prediker het woord God gebruikt had. Want hierdoor wordt duidelijk aangewezen, dat God recht op den mens heeft, die daarom en om de weldaden, die hij van God ontvangen heeft, geheel van Hem afhankelijk is en zich ook als zodanig moet gevoelen. Wend u daarom reeds in den schonen tijd uwer jeugd tot God, en besteed niet uwe beste krachten in den dienst des duivels, om daarna als gij oud en krachteloos geworden zult zijn, u te bekeren en in den dienst van God over te gaan..

In de jeugd heeft de mens frisse krachten naar lichaam en geest; indien hij in zijne jeugd rein leeft en zich onbesmet bewaart, dan zullen hem de latere kwalen des levens niet zo nederdrukken. Zich eerst op hogen leeftijd tot God te wenden, betekent zoveel als het leven verloren te hebben. Hoe kan men met een bevlekt en met schulden beladen leven voor den Rechter verschijnen?.

De bekering tot den ouderdom te verschuiven is gevaarlijk. Gij weet niet of gij vele jaren leven zult, en gesteld, dat gij oud wordt, dan verlaat gij de zonde niet, maar de zonde verlaat u. Is dit echter ene ware bekering te noemen?

Het woord Schepper staat in het oorspronkelijke, in het meervoudige, om dus de hoge majesteit en geduchte grootheid en heerlijkheid van het Wezen Gods diep in onze zielen in te drukken, welke zich zo laag heeft willen vernederen, om ons arme aardwormen uit het stof op te trekken en met een vonk Zijner Godheid te bezielen, dus ons ene redelijke ziele in te blazen..

Als de Prediker hier het woord gedenken gebruikt, dan bedoelt hij daarmee niet een bloot zich herinneren, maar een heilig besef te hebben van zijne Rechtvaardigheid en heiligheid, gelijk als van Zijne barmhartigheid en genade, hetwelk zich uitspreekt in al ons doen en laten en zich openbaart in een Gode geheiligden wandel. Een gedenken derhalve, wat alleen mogelijk is in den weg van waarachtige bekering, in een aflaten van de zonde en een betrachten van wat de Heere eist in Zijn Woord en Getuigenis.

2. Ja, gedenk reeds in uwe jeugd, den morgen uws levens aan uwen Schepper! eer dan de zon van onbekommerde levensvreugde, en het lichthet vrolijke van den levenslust, en de maan en de sterren, 1) als beelden van een ongestoord levensgeluk, verduisterd worden, en dedonkere wolken van ramp en droefenis altijd wederkomen na den zo even gevallen regen, 2) zo als dit in den herfst en den winter gewoonlijk het geval is.

1) De H.S. noemt troost en geluk licht, en droefenis nacht of duisternis. De Prediker wil dus zeggen: Eer dan de ouderdom komt, wanneer de wolken wederkomen na den regen, d.i. wanneer de ene droefenis de andere opvolgt. Wanneer men knaap of jongeling is, of den volkomen mannelijken leeftijd bereikt heeft, dan kan men nog enig genot smaken, dan kan men nog zeggen: Na regen komt zonneschijn; d.i. komt er al eens rampspoed en droefenis, er volgt ook weer een tijd van blijdschap en vertroosting. Maar de ouderdom kent gene vreugde, dan komen de wolken weer na den regen, het ene ongeluk volgt op het andere, de ene storm is slechts de voorbode van den anderen..

Dewijl de Prediker in de volgende verzen meer tot bijzonderheden afdaalt, is het niet onwaarschijnlijk, dat Hij in vs. 2 den algemenen toestand van den oude van dagen aangeeft. Alsdan hebben wij onder zon, zijne vermogens des geestes te verstaan en onder maan en sterren de vermogens van zijn natuurlijk leven. In de Spreuken wordt ook de geest van den mens met een licht, of het licht vergeleken.

Bij de Oosterse volken werden de vijf zinnen vergeleken bij de vijf planeten.

2) Gelijk in nat, koud en vochtig weer de ene bui de andere jaagt en volgt, zo gaat het ook in den ouderdom met vele lieden, die zodra niet van de ene pijn of zwakheid ontkomen zijn, of zij worden door ene andere aangetast, zodat hun kwalen wel te recht bij het gedurig druipen ener goot, op ene regenachtige dag mogen vergeleken worden en de afgrond als tot den afgrond roept, om het ophouden of verminderen van de smarten, die dus onophoudelijk blijven duren, totdat het gans verzwakt lijf geheel en al verzwakt is en vergaan..

3. Ach, wat wordt dan het leven hoe langer hoe meer moeilijk en bezwarend! In den dag, wanneer de wachters des huizes, namelijk de armen en handen, welker taak het is, het lichaam voor beschadiging te bewaren, zullen beven, en de sterke mannen, namelijk de benen, de krachtige steunpilaren van het lichaam, die eenmaal als marmeren zuilen vaststonden (Hoogl. 5: 15), zich zelve uit zwakheid zullen krommen, totdat zij eindelijk het lichaam niet meer kunnen dragen, en de maalsters, de tanden, die aan dienende maagden gelijk, de spijsen vermalen, zullen stilstaan, omdat zij minder geworden zijn, en die door de vensteren zien, de ogen langzamerhand verduisterd zullen worden;

4. En de twee deuren naar de straat, namelijk de mond, die met de beide lippen gelijkt op ene zich openende en sluitende deur, waardoor de mens zich door middel van de spraak met de buitenwereld in gemeenschap stelt, langzamerhand zullen gesloten worden 1), als er is een nederig geluid der maling, wanneer namelijk de stem hare welluidendheid en kracht verliest, omdat de maalsters, de tanden minder geworden zijn, die voor de stem als het ware een natuurlijk klankbord vormden, en hij 's morgens vroeg ontwaakt en opstaat op de stem van het vogeltje, dat in den vroegen ochtendstond zijn lied zingt, en al de zangeressen, letterlijk de dochteren 2) des gezangs nedergebogen zullen worden, of zich moeten buigen, d.i. zich moeten inhouden.

1) Volgens Zöckler moet hier met het oog op het volgende de mond beschouwd worden als het middel, waardoor men de spijsen opneemt, zodat het gesloten worden der beide deuren naar de straat ziet op den geringen eetlust van den grijsaard..

2) Schrikt de grijsaard reeds wakker van het zingen van den vogel, hoeveel te minder is hem aangenaam het gezang der zangeressen. Ook deze moeten zich inhouden. De grijsaard kan haar gezang niet verdragen. Al wat zijn oor en zinnen streelde in de dagen der jonkheid is hem nu tot een last geworden. Hij heeft er geen genot meer in.

5. Ook wanneer zij voor de hoogte zullen vrezen, om die te bestijgen, omdat de benen hunnen dienst beginnen te weigeren, en de borst verzwakt is, en dat er verschrikkingen zullen zijn op den weg, allerlei hinderpalen, waarvoor zij vrezen, omdat zij gene kracht en vlugheid meer hebben, om die te ontwijken of te voorkomen, en de amandelboom zal bloeien; dewijl de amandelboom midden in den winter, als hij geheel van zijne bladeren beroofd is, bloeit, en dewijl deze vroeger roodachtige vleeskleurige bloesems, vooral in den tijd dat zij afvallen, er geheel als de witte sneeuwvlokken uitzien, zo is de amandelbloesem een gepast beeld van den grijsaard met zijne uitvallende zilverwitte haren; en dat de sprinkhaan zich zelve een last zal wezen, 1) namelijk, dat het lichaam slechts met moeite voortgesleept wordt, en dat in het algemeen de lust 2) tot spijs zal vergaan; want de mens gaat dan spoedig naar zijn eeuwig huis, wat zijn lichaam betreft, naar het graf, uit hetwelk hij niet wederkeert tot dit aardse leven, en de rouwklagers, die den stervende met hun treurzangen naar het graf moeten geleiden, maken zich gereed en zullen spoedig in de straat omgaan.3)

1) Luther, Vaihinger en anderen vertalen: en dat de sprinkhaan beladen wordt, en denken daarbij aan den ruggegraat, of het gehele geraamte van den mens, welke in hogen ouderdom gekromd worden. -Dächsel vertaalt: en dat de krekkel met haar eentonig gezang tot last wordt. In elk geval wordt hier bedoeld wat men noemt het bekken, of ook wel het kruis. De grijsaard staat moeilijk, lastig op als hij zich verplaatsen wil.

2) In het Hebr. Haäbijonah. Eigenlijk, de kapperboom, en hier beeld van de eetlust. Als het leven wordt uitgeblust, wordt ook de eetlust minder. Daarom volgt er ook onmiddellijk, dat de mens naar zijn eeuwig huis gaat.

Hij is vertrokken naar zijn eeuwig huis, want in het graf blijft hij, wat het lichaam betreft, nog vele dagen liggen.

3) Hij is gegaan naar het huis der eeuwigheid, niet alleen naar dat huis of verblijf, vanwaar hij nooit in deze wereld zal wederkeren, maar naar het huis, waarin hij voor altijd moet blijven liggen. Dit moest ons bereidvaardig maken, om den dood te ondergaan, die ons doorgang verschaft naar ons Vaderhuis en naar ons eeuwig verblijf aldaar bij Hem, welke de lust en het uitzicht aller vromen is..

6. Ja, gedenk aan uwen Schepper! Eer dan de zilveren koord, waaraan de gouden olielamp als het beeld van uw kostbaar leven hangt, ontketend wordt en alzo de gulden schaal uwer levenslamp in stukken gestoten wordt 1), en de kruik, de longen, die de emmer zijn, waarmee

gij de levenslucht schept, van droogte en ouderdom aan de springader der lucht gebroken wordt, en het rad, waarmee gij tot hiertoe den levensadem tot u getrokken hebt, aan den bornput op eens door Gods almachtige hand in stukken gestoten wordt, en alzo uw leven wordt afgebroken;

1) Het menselijk lichaam wordt hier vergeleken met ene schaal, waarin even als de olie in ene lamp, het bloed, de drager der ziel of des levens, vervat is (Leviticus 17: 14). Met de kostbare olie van de kandelaars, waarvan in Zacharia sprake is, welke daar "goud, gouden vloeistof" genoemd wordt (Zach. 4: 12), kan ook het bloed, die edele, kostbare vloeistof in het menselijk organisme vergeleken worden, en dewijl nu het bloed de levensvoorwaarde voor dat organisme is, zo wordt dit zelf als goud aangeduid.

Wanneer de zilveren koord van de lamp ontketend wordt, dan wordt de lamp vol goud verbrijzeld. Het lichaam wordt een aas en het licht van het leven des geestes, waarvan het lichaam de bewaarder, de drager was, gaat voor hetzelfde verloren..

2) Misschien is de emmer (de kruik) een symbool van het hart, en het rad van den bornput symbool van de organen, waarmee wij ademen. Want rks (verbreken) is een woord, dat dikwijls in de Schrift gebruikt wordt van het hart, dat in den toestand des doods of in doodsgevaar gekomen is. Het hart kan dan ook werkelijk met een emmer worden vergeleken, wat betreft het bloed, dat het lichaam doorstroomt..

Springader en bornput doelen zeker op hetzelfde, even als kruik en rad, of men moest door kruik de longen, door het rad het hart willen verstaan..

7. a) En dat het stof van het aardse gebrekkige lichaam wederom tot de aarde keert, zo als het van den beginne geweest is, en de geest, de redelijke, onsterflijke ziel weer tot God keert, b) die hem gegeven heeft, om door Hem geoordeeld te worden (Genesis 2: 7. Psalm 104: 29,30).

a) Genesis 3: 19. b) Genesis 2: 17. Numeri 16: 22.

De ziel moet na haar verscheiden voor Hem verschijnen, uit wien zij haren oorsprong heeft, om door Hem geoordeeld te worden. Dat de ziel tot God als haren Rechter moet wederkeren, daarop wijst de Prediker, om de vermaning: "Gedenk aan uwen Schepper" ingang bij de mensen te doen vinden: Gedenk aan uwen Schepper, opdat gij niet eerst een verloren leven te betreuren hebt en daarna na den dood onder het oordeel komt..

Juist daarom mag de mens er wel ernstig over nadenken, hoe hij leefde en handelde, omdat hij het toch niet zal kunnen ontgaan, eenmaal voor God te verschijnen. De zielen komen uit de eeuwigheid op deze aarde aan, als op een toneel. Daar presenteren zij dan hare personen, neigingen en hartstochten, en wat er goeds en kwaads in is. Als zij nu als het ware lang genoeg hare rol gespeeld hebben, moeten zij weer aftreden, en hare personen, die zij gepresenteerd hebben, weer afleggen, om zo als zij zijn, voor Gods gericht te verschijnen. Men ziet het ook bij stervenden, dat juist daarom de angsten des doods zo groot bij hen zijn, omdat zij op den weg zijn, waarop zij God zullen ontmoeten. Hoe siddert dan de ganse mens!

tenzij dan dat hij van zijne verzoening met God verzekerd is. -Hoe algemeen de uitspraak ook zij, dat alle mensen tot God moeten wederkeren, zo is er toch ook een groot onderscheid tussen hen. De meesten keren tot God weer als tot hunnen beledigden Heer; enkelen echter als tot hunnen genadigen ontfermer, Vriend en Vader. -Dewijl nu het komen tot God niet uit kan blijven, zo mocht het wel onze eerste zorg zijn te bedenken, hoe wij op de rechte wijze tot God zullen komen.

In den strijd over den oorsprong der ziel heeft dit vers ene belangrijke rol gespeeld. Keert de ziel tot God terug, zo zeiden de verdedigers van het Creatianismus, dan moet zij ook uit God haren oorsprong hebben en niet uit de aardse ouders. De verdedigers van het Traducianismus antwoorden: De terugkeer van den geest tot God heeft betrekking op de schepping van den eersten mens. Dit antwoord zal men nauwelijks voldoende kunnen achten. De terugkeer van elke ziel in het bijzonder tot God vindt alleen daarin enen voldoende grond, dat zij ook onmiddellijk uit God haren oorsprong heeft.

Elke verdenking van epicurismus (de leer, dat het aardse geluk slechts bestaat in het vrolijke genot van het leven), of van ene lichtzinnig, twijfelzuchtige en materialistische gezindheid als achtergrond voor de voorafgaande aanmaning tot levensvreugde, moet met het oog op den vreselijken ernst, waarmee hij aan het eind op dood en eeuwigheid wijst, verdwijnen, en dit te meer, dewijl ook reeds hetgeen elke vermaning tot vrolijk levensgenot voorafgaat, de duidelijke blijken draagt van den diepen levensrust en van de degelijke zedelijke wereldbeschouwing des schrijvers.

De ziel, dat straal van het hemelse Licht, keert weer tot God, Wiens adem derzelve bij onze vorming in ons stoffelijk lichaam heeft ingeblazen, opdat wij tot een levende ziel zouden worden. Zij keert weer tot de wereld der geesten, met wien zij verbonden is.

Zij gaat tot God, evenals een Rechter, voor Wien zij zich moet verantwoorden. Dit maakt den dood verschrikkelijk voor de goddelozen, wier zielen tot God, als tot een straf- en wraakoefenenden handhaver Zijner wetten, gaan, om het eeuwig doodvonnis uit Zijn mond te horen, terwijl hij troostlijk is voor de godzaligen, wier zielen dus wederkeren tot haren Vader..

8.

E. In het slot van ons Boek (vs. 8-14), slaat de Prediker nog eenmaal een korten terugblik op het geheel en geeft hij de dringende vermaning, de uitgesproken waarheden goed ter harte te nemen. Opzettelijk heft de Prediker denzelfden klagtoon aan over de ijdelheid van al het aardse, waarmee hij ook zijn Boek ingeleid heeft, en die hij als ene hoofdwaarheid gelijk ene veelvoudige echo door het ganse Boek heeft laten horen. Nog eenmaal wil hij daarmee bij den lezer het levendige bewustzijn opwekken, dat wie vertroost wil worden, boven alles de nietigheid en vergankelijkheid van alle aardse en menselijke toestanden moet erkennen en ter harte nemen. De waarheid van dit resultaat zijner beschouwingen en ondervindingen bevestigt hij eerst, door op den voorgrond te stellen, dat hij, die dit zegt, niet onbevoegd daar toe is, maar dat hij zelf die goddelijke wijsheid bezit, en die aan anderen kan leren (vs. 8-11), daarna

door te wijzen op den hogen ernst en het ongemeen belangrijke en behartenswaardige van hetgeen hij leert. Hier herhaalt hij ook in korte woorden de andere, meer troostrijke zijde zijner redenen, namelijk, dat hij, die gelukkig leven en zalig sterven wil, niettegenstaande de algemene ijdelheid, God moet vrezen, totdat eenmaal in den dag des oordeels alle raadsels en schijnstrijdigheden van dit aardse leven opgelost zullen worden (vs. 12-14). Zo toont hij aan, waardoor en wanneer eenmaal de beide tegenover elkaar staande resultaten zijner redenen met elkaar zullen verzoend worden en geeft daarmee den sleutel tot recht verstand van dit Boek aan.

8. a) IJdelheid der IJdelheden, zegt de Prediker; het is al ijdelheid!

a) Psalm 62: 10; 144: 4. Prediker 1: 2.

9. En voorts blijft dit nog te zeggen overig; dewijl de Prediker wijs geweest is uit God, zo leerde hij het volk nog wetenschap, en merkte op, overwoog het werken en streven der mensen, en onderzocht, of hij het wijs en rechtvaardig bestuur Gods in de wereld zou kunnen begrijpen; hij stelde daarna vele wijze a) spreuken in orde, 1) waarin hij zijne beschouwingen en ondervindingen mededeelde.

a) 1 Koningen 4: 32.

1) Hiermede wil Salomo niet op zich zelve roemen, maar daarmee verklaart hij, dat, wat hij schreef, niet was dan na ernstig onderzoek en rijp overleg, en in dien vorm, die naar zijne beschouwing voor zijn volk het meest de voorkeur verdiende. Hij erkent daarmee tevens juist door te zeggen, dat hij wijs is geweest, dat hij niet de wijsheid van een ander, maar die van Boven was deelachtig geworden.

10. De Prediker zocht aangename en verkwikkende woordenvoor de oprechte zielen, die God liefhadden, uit te vinden; en het geschrevene is recht en betrouwbaar, woorden der goddelijke, zaligmakende waarheid en alzo der ware wijsheid van boven.

11. De woorden der wijzen, zo als die voornamelijk in de Spreuken en in deze mijne redenen, neergelegd zijn, zijn gelijk prikkelen¹⁾, die diep in het hart doordringen en den ouden mens wonden, om hem voor eeuwig te genezen, en gelijk nagelen, diep ingeslagen van de meesters der verzamelingen dezer wijze Spreuken, die gegeven zijn van den enigen Herder, 2) den God Israëls, die de Bron is van alle wijsheid.

1) De woorden der wijzen, in het algemeen alle woorden Gods, blijven als diep ingeslagen nagelen zo vast zitten, dat zij nauwelijks weer uit het gemoed kunnen uitgerukt worden. Hun eerste uitwerking is niet alleen krachtig, zodat zij de ziel ontroeren, maar zij dringen ook daarna door merg en been heen en laten zich niet gemakkelijk weer verdrijven. (Hebr. 4: 12).

Deze eigenschap der H. Schrift moet ook op de prediking kunnen toegepast worden; zij is niets waard, wanneer zij de vergelijking met prikkelen en nagelen moet schromen; maar ook

de toehoorders moeten niet verdrietig of toornig worden, wanneer haar prikkel in hun hart dringt..

2) Hiermede verklaart de Prediker het nog duidelijker, dat, wat Hij den volke verkondigde en wat de wijzen, de ware wijzen hadden gesproken, niet was van menselijke uitvinding, maar ingegeven van den enigen en waarachtigen God. Gelijk de Heere God door David in zijne Psalmen de Herder wordt genoemd, zo wordt Hij ook also door den Prediker met dien naam aangeduid.

12. En wat boven dezelve, of overigens is, mijngeestelijke zoon, dien ik zo gaarne in het bezit der hemelse wijsheid zou zien, wees gewaarschuwd voor de vele andere boeken, die zich als gidsen bij het zoeken naar wijsheid aanprijzen; zoek echter alleen de ware wijsheid, die gij slechts in de verzamelingen der heilige Spreuken der wijsheid aantreft; want van vele boeken te maken, is tegenwoordig geen einde, 1) talrijke boeken uit de handen van hen, die uit hun eigen geest valse wereldwijsheid voortbrengen, overstromen de wereld en worden een ieder aangeboden; en veel lezens, bestudering van zulke boeken is vermoeiing des vleses, het mat lichaam en geest af, maar het verkwikt niet het hart, noch verfrist het verstand; veel beter is het, één boek vol ware wijsheid met nadenken te onderzoeken en zich aan zijne waterbronnen te verfrissen.

13. Van alles, wat gehoord is, is het einde van de zaak, waar het boven alles op aankomt, en waarmee de Prediker daarom zijn boek op praktische wijze besluit: a) Vrees God, en houd als een getuigenis daarvan Zijne geboden te midden en niettegenstaande de ijdelheid van de dingen dezer wereld, want dit betaamt allen mensen, 1) het is hun heiligste en eerste plicht.

a) Deuteronomium 6: 2; 10: 12. Spreuken 3: 7.

1) De waarheid, de echte grond van allen godsdienst, is de vreze Gods, heersende in ons hart, een diepe eerbied voor Zijne hoge Majesteit nevens ene nederige afhankelijkheid van Zijn macht, gezag en bestiering, en ene vreze voor Zijne toorn en verontwaardiging. Vreest God, dit is, aanbidt en dient Hem, brengt de verschuldigde ere aan Zijn heiligen Naam toe, en offert uw hart in allen uit- en inwendigen godsdienst vervolgens ootmoediglijk aan Hem op..

De Prediker komt na al wat hij geschreven heeft tot dit resultaat. Echter niet in dien zin, dat hij er eerst nu toe komt, want aan zijn gehele Boek ligt deze vermaning ten grondslag, maar in den zin, dat bij al wat er op aarde raadselachtigs gevonden wordt het mensenkind hierbij alleen rust en vrede heeft. Alleen wie God vreest en Zijne geboden houdt zal bewaard blijven voor een droevig pessimisme en een vals optimisme. Hij zal het ervaren, dat de godzaligheid alleen een groot gewin is met vergenoeging, dat zij heeft de belofte des toekomenden en des tegenwoordigen levens.

14. a) Want het moet niet uitsluitend te doen zijn om een gelukkig leven in deze wereld, maar om het welbehagen Gods in den dag des oordeels: God zal eenmaal ieder werk in het gericht brengen, met al wat nu nog verborgen is, hetzij goed, of hetzij kwaad.

a) 1 Kor. 4: 5. 2 Kor. 5: 10.

Men kan het geloof aan een persoonlijk gericht, tot hetwelk de Prediker zich voelt opgeheven, als op enen zonnigen bergtop, van waar hij alle schaduwen en nog slechts langzaam doorbrekende lichtstralen zijner beschouwingen zegepralend overziet, uit zijn Boek niet wegnemen. Hij zegt dat elke daad geoordeeld zal worden, wat toch volgens zijne verklaring niet hier beneden geschiedt; hij beweert, dat zelfs het verborgene, dus ook de gedachten in het gericht zullen komen, wat nog meer bepaald slechts van de toekomst kan verwacht worden..

In dit laatste vers wijst de Prediker op het eindgericht tot vreze van de goddelozen, maar ook tot troost voor de godvrezenden.

Het kind van God ontdekt, als Asaf, hier zo vele raadselen voor het kortzichtig verstand. Hij kan de oplossing van veel niet vinden.

De goddeloze wandelt daarheen op rozen en vleit er zich mede, dat de God van Jakob het niet ziet, maar ook de Prediker weet het, dat er eenmaal zal komen een eindgericht.

En in dat eindgericht zal alles, wat nu nog verborgen is, geopenbaard worden.

Ieder werk zal in dit gericht komen en wat daarmee in verband staat, wat ook de Prediker weet, is: de rechtvaardige zal er ontvangen het eeuwig genadeloon op al wat hij door de gunste Gods mocht verrichten ter ere van zijn Verbonds-God, en de goddeloze zal ontvangen het loon der straf, dewijl hij zich in dit leven tegen den Heere en Zijn volk en de komst van Zijn Rijk heeft gekeerd.

SLOTWOORD OP HET BOEK DE PREDIKER.

Zoals we reeds in ons inleidend woord op dit Boek der Heilige Schrift schreven, is het evenals de Spreuken, wat den inhoud betreft, van Salomo, den zoon van David, den wijzen koning Israëls, al geven we toe, dat het eerst later is uitgegeven, in de dagen na de Babylonische ballingschap.

Wat den inhoud betreft sluit het zich geheel aan de Spreuken aan, al klinkt er ogenschijnlijk een somberder toon ons uit tegen.

Dit laatste is niet te verwonderen en zeer goed te verklaren, indien wij aannemen dat het vervaardigd is door den Schrijver in zijn ouderdom, toen hij, op zo vele glibberige paden der zonde, had ervaren, dat de wereld een onbevredigde consciëntie achterlaat.

Maar naast dien somberen toon kunnen we, gelijk in de verklaring uitkomt, ook een anderen toon vernemen: het is die, welke door het weer opdoemend en oplukend geloof wordt verwekt.

De toon van een hoopvol vertrouwen op de leiding Gods, de verzekering, dat God, den Heere, te dienen, Zijn Naam te vrezen, verre weg het beste en het verkiezelijkste is.

Tegenover het ijdele van het ondermaanse, tegenover het onvoldoende en onbevredigende van wat deze wereld aanbiedt, stelt ook de Prediker de ware wijsheid, de vreze Gods en het onderhouden van Zijne geboden.

En daarom wijst ook de Prediker aan alle lijdenden den waren weg des heils.

Hij rukt hun weg van de paden van ongeloof en moedeloosheid en zet hunnen voet op den Rotssteen des heils, op den weg des geloofs en des ootmoedigen vertrouwens op God.

Hij leert hun, dat hij, die waarlijk den dienst van God heeft lief gekregen, veilig gaat.

Juist zijn slotwoord zegt het ons zo duidelijk, dat hij is een kind van God, die, ja, diepe wegen heeft doorgemaakt, aan den rand van diepe afgronden heeft gewandeld, maar door zijn God weer is gered, en nu ook aan zijn geestelijk zaad, als leraar der wijsheid, kan toeroepen, dat in God te vrezen het al gelegen is.